

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Byron Thörnström Demetriou

Infiltratörer och informatörer - rättssäkerhetens marodörer?

Examensarbete
30 högskolepoäng

Handledare: Helén Örnemark Hansen

Ämnesområde: Straffrätt

Termin: VT-2012

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRORD	3
FÖRKORTNINGAR	5
1 INLEDNING	7
1.1 Bakgrund till den massiva kritiken	7
1.2 Framtida utblick	9
1.3 Syfte och frågeställning	10
1.4 Avgränsning	11
1.5 Metod och material	12
1.6 Tidigare forskning	14
1.7 Disposition	15
2 NORMALISERING GENOM KRIMINALPOLITISK LOBBYISM	16
3 TERMINOLOGI OCH FUNKTION	18
3.1 Informatör	18
3.2 Informatörsverksamhetens polisiära subjekt	19
3.3 Infiltration	19
3.4 Polisiär infiltratör	20
3.5 Civil infiltratör (biträdet av enskilda)	21
4 DEN ÖPPNA POLISEN	22
4.1 Polisens arbetsuppgifter	22
4.2 Polislagen och dess utformning	22
4.2.1 Polislagens - andra paragraf	23
4.2.2 Polislagens - åttonde paragraf	23
4.3 Allmängiltiga principer för polisingripande	24

5	SPANING	25
5.1	Vad är spaning?	25
5.2	Definition av spaning	25
5.3	De allmänna principernas effekt på spaningsverksamheten	26
5.4	Okonventionella spaningsmetoder	27
5.5	Allmängiltiga principer för okonventionella spaningsmetoder	28
6	INFORMATÖRSVERKSAMHETEN	31
6.1	Rikspolisstyrelsens författnings-samling avseende informatörer	31
6.2	Paragraf 41, den s.k. "gummiparagrafen"	32
6.3	Om Informatören och dennes motiv	33
7	INFILTRATÖRSVERKSAMHETEN	35
7.1	Vad är infiltration?	35
7.2	Infiltratörsverksamhetens reglering	36
7.3	JO och JK:s uttalanden om infiltratörsverksamheten	37
7.4	Den polisiära infiltratörens lagbundenhet	38
7.5	Den civila infiltratörens lagbundenhet	39
7.6	När och hur infiltratörsverksamheten är tänkt att användas	39
7.7	Infiltrationsoperationernas potentiella syfte	41
7.8	Infiltration i ljuset av Rikspolis-styrelsens föreskrifter och allmänna råd om användande av informatörer	42
7.9	Om infiltratören och dennes motiv	43
7.9.1	Polisiär infiltratör	43
7.9.2	Civil infiltratör	43
7.10	Infiltrationsoperationer de senaste 12 åren	46
8	POLISMETODUTREDNINGEN	55
8.1	Utredningens uppdrag	55
8.2	Utredningens expertkommitté	55
8.3	Utredningens förslag	56
8.3.1	Lagförslagets, 6 Kap. - <i>Annars brottsliga gärningar</i>	56
8.3.2	Lagförslagets, 7 Kap - <i>Biträde av enskilda</i>	59

8.4	Beslutsorganet -Nämnden	60
9	REMISSINSTANSERNAS YTTRANDE	61
9.1	Det brottsbekämpande klustret	61
9.2	Det humanistiska klustret	62
9.3	Det juridiskt verksamma klustret	63
10	ANALYS OCH SLUTSATS	66
10.1	Analys av informatörsverksamheten	66
10.2	Analys av infiltratörsverksamheten	70
10.2.1	Polisiär infiltration	70
10.2.2	Infiltration med hjälp av privatpersoner (civila infiltratörer)	74
10.3	Analys av polismetodutredningen	78
10.4	Analys av polismetodutredningens lagförslag	80
10.5	Står vi inför en normalisering av det exceptionella?	85
10.6	Slutsats	90
10.7	Framtida forskning	91
	BILAGA A	92
	BILAGA B	100
	BILAGA C	111
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	114
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	119

Summary

This thesis discusses the Swedish Police use of, and conduct of, unconventional reconnaissance and surveillance methods, such as; covert human intelligence sources (CHIS), Undercover Officers (UO) and infiltrators (private citizens). The use of the above stated unconventional methods have been conducted without the explicit and detailed support of law. The lack of law provided an environment of legal vacuum in which the police took decisions to commence operations with use of unconventional reconnaissance and surveillance methods. The police did not take the legal rights of the individual in account, nor did they account law and order. Thereby they endured an onslaught of harsh criticism. The Swedish Government took the criticism into account and appointed a Swedish Government Official Enquiry (SGOE).¹ The Police Method Enquiry resulted in a Swedish Government Official Report (SGOR) which was conclude in late December of 2010. The SGOR, has introduced a bill² which stands under the consideration of the legislator. The bill has given proposal for a number of controversial laws for example, to give the police the right to commit crimes in line of duty. The thesis has examined the SGOE, the SGOR and the bill. The thesis has also done a survey of The Swedish Police; historic, present and hypothetical future use of unconventional reconnaissance and surveillance methods. When taking account of the Police proven discard of the legal rights of the individual and the discard of the fundamentals of law and order, one cannot recommended the passing of the bill. A bill of this magnitude is far-reaching seen in the light of the Swedish Instrument of Government and should therefore not be passed, even if the crimes are committed in line of duty and only for the sake, of not reveling an UO. The above has been conclude after thorough examination throughout this thesis where account has been taken to the criminological theory of, *The Normalization of The Exceptional*, by Professor. J.Flyghed.

---

¹ The Police Method Enquiry - (Polismetodutredningen - *Särskilda Spaningsmetoder*).

² SOU 2010:103.

Sammanfattning

Uppsatsen behandlar den öppna polisens användning av den okonventionella spaningsmetoden infiltration.³ Spaningsmetoden har använts i uteläge av ett uttryckligt lagstöd vilket givit utrymme för skönsmässiga bedömningar, med avkall på rättssäkerheten som följd. Ovanstående blev upprinnelse till en anstormning av kritik varefter regeringen tillsatte en utredning med uppdrag att överväga vissa straffprocessuella och polisrättsliga frågor, angående de brottsbekämpande myndigheternas dolda spanings- och utredningsverksamhet.⁴

Polismetodutredningens slutbetänkande har resulterat i ett flertal lagförslag och lagändringsförslag samt överväganden avseende polisens framtida användning av bl.a. infiltratörer. Utredningen har avlagt högst kontroversiella lagförslag bestående av att polisen skall få begå brott i fullgörandet av sin brottsbekämpande och utredande verksamhet. Uppsatsen har utrett det rådande rättsläget, definierat centrala begrepp och konkretiserat informatörs- och infiltratörsverksamhetens subjekt och dess bakomliggande struktur. Utöver nyss nämnda så har uppsatsen analyserat infiltratörsverksamheten⁵ samt polismetodutredningens lagförslag⁶ med utgångspunkt i Janne Flyheds teori⁷ varpå flertalet rättssäkerhetsaspekter av negativ natur framhålls.

Uppsatsen konstaterar att polismetodutredningens lagförslag är allt för långtgående, verkningslösa och samtidigt ensidigt präglade av de brottsbekämpande myndigheternas önskemål. Ett realiserande av utredningens förslag skulle i uppsatsens mening undergräva rättsväsendets legitimitet och oåterkalleligt urholka rättssäkerheten.

---

³ Uppsatsen behandlar även polisens informatörsverksamhet i den mån denna tangerar infiltratörsverksamheten.

⁴ Polismetodutredningen - särskilda spaningsmetoder, SOU 2010:103.

⁵ Samt informatörsverksamheten i den mån denna tangerar infiltratörsverksamheten.

⁶ 6 Kap. *Annars brottslig gärning* och 7 Kap. *Biträde av enskilda*.

⁷ Normalisering av det exceptionella.

Förord

Jag vill härmed tacka mina föräldrar för det ovärderliga stöd som Ni givit mig sedan den dag jag kom till världen. Utan stöd och eviga övertalningar så hade denna uppsats aldrig påbörjats eller avslutats. Jag vill även tacka min Sambo för det ovärderliga stöd och den enastående förståelse som Du haft under min studietid.

Till min handledare; Helén Örnemark-Hansen; - *Tack för alla den hjälp som du bistått med.*

Till Advokat, Lars Kruse; - *Tack för att du ledde mig in på detta spår.*

Till Advokat, Johan Eriksson, - *Tack för att du ägnade tid till att beskriva verksamheten vilken uppsatsen behandlar.*

Till Advokat, Peter Althin; - *Tack för hjälpen, allt kom till användning.*

Till Statsåklagare; Nils-Eric Schultz - *Tack för den tid som du avvarat.*

Till författaren och tillika journalisten, Dick Sundevall; - *Tack för att du delat med dig av din kunskap och belyst centrala problem.*

Till författaren och tillika journalisten, Lasse Wierup; - *Tack för dina förtydliganden.*

Till författaren och tillika journalisten, Joakim Palmkvist; - *Tack för infallsvinklarna.*

Tack till alla som delat med sig av sin kunskap. Vissa av er finns namngivna i nedanstående del, andra syns inte alls då ni begärde att få vara anonyma.

Advokat, Tomas Nilsson

Advokat, Mikael Nilsson

Professor, Petter Asp

Professor, Mårten Schultz

Journalist, Gubb-Jan Stigson

Svea Hovrätts President, Fredrik Wersäll

Chefrådman, Stefan Reimer

Rådman, Martin Persson

Sveriges Television, Uppdrag granskning

Tack till Rikspolisstyrelsen som bidragit med material och tack till de poliser som medverkat. Särskilt tack till dig som fört långa samtal och diskussioner med mig. Uppsatsen blev antagligen inte linje med er verksamhets önskan men jag hoppas att du likväl finner den intressant.

Till; Mormor Karin, Morfar Ebbe, Papous Vyronas, Yaya Vasiliki och Thios ó Petros - *Ni finns om än inte här.*

/

Vänligen

Byron Thörnström Demetriou

Förkortningar

BrB	Brottsbalken
CHIS	Covert Human Intelligence Sources
Dnr	Diarienummer
FBI	Federal Bureau of Investigation
FuK	Förundersökningskungörelsen
GOB	Gruppen mot Grov och Organiserad Brottslighet
HD	Högsta domstolen
HovR	Hovrätt
Ibid.	Ibidem, på samma ställe.
JK	Justitiekanslern
JO	Justitieombudsmannen
Ju	Justitiedepartementet
KUT	Kriminalunderrättelsetjänsten
NJA	Nytt juridiskt arkiv
PL	Polislagen
Prop.	Proposition
RB	Rättegångsbalken
RF	Regeringsformen
RPS	Rikspolisstyrelsen
RPSFS	Rikspolisstyrelsens författningssamling
RåR	Riksåklagarens riktlinjer
SGOE	Swedish Government Official Enquiry
SGOR	Swedish Government Official Report SGOR
SIS	Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden
SJFB	Svenska journalistförbundet
SOU	Statens offentliga utredningar
SSI	Sektionen för Särskilda insatser
SÄPO	Säkerhetspolisen
TR	Tingsrätt
UC	Under cover

UO

Under Cover Officer

1 Inledning

Vid fullgörandet av sin brottsbekämpande och utredande verksamhet så använder sig polisen utav flera olika arbetsmetoder. Två kända och högst konventionella befogenheter som polisen har till sitt förfogande är rätten att gripa samt förhöra misstänkta. Utöver de konventionella arbetsmetoderna så återfinns även s.k. okonventionella spaningsmetoder vilka innefattar ett användande av infiltrationsoperationer. Nyssnämnda tangeras inte sällan av den s.k. informatörsverksamheten.

Användningen av civila⁸ och polisiära infiltratörer har gjorts i utevaro av ett uttryckligt lagstöd. Besluten har således fattats i en legal gråzon varefter det förts livliga diskussioner och debatter gällandes metodernas tillåtenhet och lämplighet. Debatten må ha svalnat lite ur massmedial synvinkel men i skrivande stund så är ämnet åter i ropet och tillika högst aktuellt, detta då regeringen nyligen erhållit polismetodutredningens slutbetänkande.⁹ Inom en snar framtid kan regeringen således komma att lagstifta i linje med utredningens förslag, varpå ett användande av civila och polisiära infiltratörer kan komma att blir ett mera permanent inslag i polisens existerande arsenal av brottsbekämpande verktyg. Därtill så har ovannämnda utredning avlagt högst kontroversiella förslag bl.a. bestående i att de polisiära infiltratörerna skall ges möjlighet till att begå brott vid fullgörandet av deras tjänsteutövning.

1.1 Bakgrund till den massiva kritiken

I ett reportage den 9 november 2004 avslöjade en av Dalademokratens kriminaljournalister¹⁰ en för Sverige tidigare okänd polisiär arbetsmetod. Närmare bestämt så avslöjades den svenska polisens användning av s.k.

---

⁸ Privatpersoner som infiltrerar kriminella konstellationer på uppdrag av polisen.

⁹ SOU 2010:103.

¹⁰ Gubb-Jan Stigson.

civila infiltratörer.¹¹ Avslöjandet röjde å ena sidan infiltratören Peter Rätz¹² täckmantel vilket per automatik innebar ett abrupt avslut på hans nio åriga uppdrag och karriär. Å andra sidan blottades en polisiär arbetsmetod vilken tidigare varit okänd, dels för gemene man men även för större delen av det svenska rättsväsendet. Ovanstående händelser blev upprinnelsen till en mängd; infekterade debatter, rättsprocesser, resningsansökningar och hemliga förlikningar. Justitiekanslern (JK) och Justitieombudsmannen (JO) utredde ärendegången kring Peter Rätz varefter dessa uttalade stark kritik mot polisen och dessas val av arbetsmetodik. Trots JK och JO:s rapporter och trots att de inblandade¹³ tillstyrkt¹⁴ majoriteten av de spektakulära händelseförloppen så nekade¹⁵ den öppna polisen till att de någonsin använt sig av civila infiltratörer.

Polisen kritiserades inte enbart av JO och JK utan även av ett flertal digniteter så som; åklagare¹⁶, domare¹⁷, politiker¹⁸, journalister¹⁹ och namnkunniga försvarsadvokater.²⁰ I farvattnet av den kritiska granskningen framkom bevis på att polisen förvanskade och hemlighöll väsentlig information för försvaret (de misstänkta och tilltalade samt dessas försvarare), åklagare och domstolar.²¹ Kritikerna hävdade även att ett antal personer vilka dömts för brott hade förmåtts att begå gärningarna på uppdrag av civila infiltratörer, varpå polisen direkt eller indirekt ägnade sig åt brottsprovokation. Utöver ovanstående framlades kritik för att

---

¹¹ Privatpersoner som infiltrerar kriminella konstellationer på uppdrag av polisen.

¹² Sveriges kändaste civila infiltratör med kodnamn "Pia" vilken verkade under nio år.

¹³ Innefattar den civila infiltratören, dennes närmaste kontaktperson samt dennes överordnade.

¹⁴ Under de efterföljande rättegångarna och i flertalet publikationer.

¹⁵ Än idag den 23/5-12 så bestrider höga chefer inom Rikskriminalpolisen och Rikspolisstyrelsen att metoden någonsin använts. Hur dessa ställer sig till att JK och JO nått en annan konklusion har dessa inte velat kommentera.

¹⁶ Statsåklagaren, Nils-Eric Schultz.

¹⁷ Fredrik Wersäll.

¹⁸ Caroline Szyber.

¹⁹ Dick Sundevall.

²⁰ Lars Kruse, Johan Eriksson och Peter Althin.

²¹ JO, Dnr. 1772-2007.

privatpersoner vilka värvades som infiltratörer likt "*kanonmat*"²² sattes ut i aktiv tjänstgöring utan adekvat utbildning eller skydd.²³

Den kritik som anfördes mot de polisiära infiltratörerna var i stora delar likställd med den som anförts mot de civila med ett tillägg om att de polisiära infiltratörerna ansågs provocera fram bevis och erkännande, under högst tvivelaktiga former.

Antalet regelrätta tjänstefel, rättegångsfel, justitiemord och andra direkta rättsvidrigheter som är hänförliga till polisens användning av infiltratörer är outrett, men mörkertalet antas vara mycket stort. Till detta har JO och JK:s utredningar nått konklusionen om att polisens undanhållande av väsentlig information inte varit i enlighet med fundamentala rättssäkerhetsgarantier, något som indikerar metodernas oförutsägbara natur.

Med anledning av allt i ovanstående så har några av Sveriges kanske främsta juridiska digniteter²⁴ efterfrågat en sanningskommission²⁵ vilken skulle utreda polisens användning av infiltratörer. Därtill efterfrågades en tydlig lagstiftning vilken skulle reglera polisens användning av infiltratörer.

1.2 Framtida utblick

Den massiva kritiken mot polisens systematiska användande av infiltratörer och utevaron av en lagstiftning föranledde att regeringen genom beslut den 20 december 2007 bemyndigade chefen för Justitiedepartementet att tillkalla en särskild utredare.²⁶ Utredarens uppdrag bestod i att överväga vissa straffprocessuella och polisrättsliga frågor angående de brottsbekämpande myndigheternas dolda spanings- och utredningsverksamhet. Utredningen vid namn *särskilda spaningsmetoder*²⁷ slutfördes i december 2010 och utmynnade i ett antal lagförslag, lagändringsförslag samt överväganden

---

²² Statsåklagare Nils-Eric Schultz.

²³ Ibid.

²⁴ Nils-Eric Schultz, Peter Althin och Mårten Schultz.

²⁵ Tidningen Metro, 2010-11-19.

²⁶ Stefan Reimer.

²⁷ SOU 2010:103.

avseende polisens framtida användning av bl.a. civila och polisiära infiltratörer.

1.3 Syfte och frågeställning

Syftet med denna uppsats är att presentera användandet av polisiära och civila infiltratörer inom ramen för den öppna polisverksamheten. Jag kommer därtill att presentera och analysera polismetodutredningens²⁸ lagförslag vilka behandlar spörsmålen gällandes polisiära och civila infiltratörer. Uppsatsen kommer att ha ett futuristiskt fokus och utgår därmed från att polismetodutredningens²⁹ lagförslag kommer att genomröstas. Uppsatsen kommer därmed se till de potentiella konsekvenser som införandet av lagförslagen kan komma att medföra. I uppsatsen utreds lagförslagen för att se ifall dessa ger polisen allt för långtgående befogenheter.

Uppsatsen kommer även att beskriva beståndsdelarna och subjekten bakom den civila och polisiära infiltratörsverksamheten.³⁰ Risker och potentiella följder som infiltratörerna står inför kommer att belysas om än övergripande. Uppsatsen ämnar även att bana väg för den framtida forskningen inom sakfrågan. Svagheter i det existerande rättsläget och i den polisiära arbetsmetoden kommer att belysas och lyftas fram så att andra kan ta vid och vidareutreda de spörsmål som jag på grund av tidsbrist inte haft möjlighet att fördjupa mig i.

I ett led till att besvara den övergripande frågeställningen baseras uppsatsen på nedanstående frågeställningar;

- Hur sker en normalisering av exceptionella spaningsmetoder?
- Vad menas med och vad innefattar begreppen, informatör samt civil och polisiär infiltratör?

---

²⁸ SOU 2010:103.

²⁹ Ibid.

³⁰ Samt informatörsverksamheten i de delar denna tangerar infiltratörsverksamheten.

- Hur utläser polisen sin befogenhet till att använda civila och polisiära infiltratörer?
- Återfinns de några hävdvunna principer i utevaron av en lagstadgad reglering och i så fall vilka?
- Vad menas med och vad innefattar begreppen, spaning och okonventionella spaningsmetoder?
- Hur företas och vad händer under en infiltrationsoperation?

1.4 Avgränsning

En geografisk avgränsningen har företagits i denna uppsats vilken har bestämts till Sverige. Detta innebär att uppsatsen uteslutande behandlar svensk lagstiftning och svensk rättspraxis, därmed exkluderas komparativa jämförelser. Frågeställningarna behandlas enbart utifrån de förutsättningar som gäller för den öppna polisen varefter Säkerhetspolisens ageranden inte blir föremål för granskning.

I detta arbete ligger fokus på den okonventionella spaningsmetoden infiltration och uppsatsen tar således upp frågor som rör metodens; rättsliga ställning, användning och innebörd. Uppsatsen kommer att redovisa för informatörsverksamheten i den mån denna tangerar infiltratörsverksamheten. Uppsatsen ämnar inte att behandla eventuell processrättsliga problematik som kan tänkas uppstå vid ett användande av infiltratörer. Rättssäkerhetsaspekter vilka aktualiseras kommer dock att belysas att tas upp.

Uppsatsen ämnar att diskutera såväl det framtida men likväl det historiska³¹ användandet av civila och polisiära infiltratörer. Då uppsatsen fokuserar på den historiska, nuvarande och framtida användningen av polisiära och civila infiltratörer så kommer en central del av uppsatsen kretsa kring polismetodutredningens lagförslag, *Annars brottslig gärning* och *Biträde av enskilda*. Polismetodutredningens övriga lagförslag kommer således att

---

³¹ Senaste årtiondet.

exkluderas. Därtill kommer den eventuella problematik som ett potentiellt lagstadganden för ett användande av civila och polisiära infiltratörer att belysas.

Äldre doktrin som behandlar ämnet kommer redogöras för i de delar detta anses vara nödvändigt. Uppsatsen kommer inte att företa en fördjupad studie avseende de risker som infiltratörer kan tänkas utsättas för i och med dessa tjänstgöring, eventuella risker kan dock komma att nämnas i förbigående.

Uppsatsen och de frågor som den aktualiserar är könsneutrala, därmed kommer inga genusrelaterade åtskillnader eller konklusioner att företas.

1.5 Metod och material

Metod och teoretisk utgångspunkt

Uppsatsen har genomförts med utgångspunkt i traditionell rättsdogmatisk metod vilken innefattar en genomgång av; lagtext, förarbeten, praxis och doktrin. Till ovanstående så gör uppsatsen ett avstamp i Janne Flygheds teori om *Normaliseringen av det exceptionella*, (se Kap 2. i uppsatsen). De fynd som görs utmed uppsatsen prövas sedermera mot Flygheds teori.

Utöver ovanstående så har ett antal kvalitativa intervjuer företagits med bl.a.; advokater, poliser, åklagare, professorer, författare och journalister vilka alla haft anledning till att reflektera över polisens informatörs- och infiltratörsverksamhet i och med deras yrkesutövning. Intervjuerna har genomförts till förmån för uppsatsens mera verklighetsbaserad infallsvinkel och intervjupersonernas erfarenheter har varit av oerhörd vikt.

Intervjupersonerna representerar ett brett spektrum av yrkeskategorier vilket har sin grund i ett medvetet urvalsförfarande, då en nyanserad informationsinhämtning varit att föredra.

Material

Infiltratörs- och informatörsverksamheten har inte varit föremål för extensiv forskning i modern tid varpå tillgång till juridisk doktrin och övrig litteratur är begränsad och således av äldre karaktär. I utvärdning av en lagstiftning saknas även tillhörande lagregler och eventuella lagkommentarer. Därtill så vill polisen inte uttala sig om verksamhetsgrenarna. Infiltratörsverksamheten har dock omnämnts och beskrivits i förarbetena till polislagen.

Insyn i den polisiära infiltratörsverksamheten har således givits av ett fåtal domar där metoden redogjorts för, om än fragmentariskt.³² Viss insyn i den civila infiltratörsverksamheten har dock givits med anledning av flertalet; journalistiska avslöjanden³³, litterära alster³⁴, rättsprocesser³⁵ och dokumentärer³⁶ i kombination med avgöranden från Justitiekanslern³⁷ och Justitieombudsmannen.³⁸ Insyn i informatörsverksamheten har givits med utgångspunkt i Rikspolisstyrelsens³⁹ föreskrifter.

Intervjuer

Då jag sedan tidigare författat en uppsats⁴⁰ vilken fokuserat på polisen så har jag haft anledning att initiera kontakt med ett flertal poliser vilka ingått i min tidigare forskning. Utöver mina tidigare kontakter så har jag fått möjlighet att genomföra intervjuer med poliser från följande enheter; Rikspolisstyrelsen, Rikskriminalen, Länskriminalen, Gruppen för Grov Organiserad Brottslighet (GOB), Kriminalunderrättelsetjänsten (KUT), Sektionen för Särskilda Insatser (SSI) och övriga delar av spaningsverksamheten.

---

³² Högsta domstolen, Mål nr: B-2150-11.

³³ Sveriges Television, Uppdrag granskning, 2011-10-23.

³⁴ Hanteraren och Peter Rätz - nio år som undercoveragent.

³⁵ NJA 2006 s.145, Ö 5345-08, Ö 3798-08.

³⁶ SVT Uppdrag granskning.

³⁷ JK, Dnr. 7284-08-22.

³⁸ JO, Dnr. 1772-2007.

³⁹ RPSFS 2007:5, FAP 490-1 och RPSFS 2009:2, FAP 490-1.

⁴⁰ Ställ in dig i ledet! Effektiva team inom en auktoritär organisation.

Intervjuer har genomförts med Advokaterna; Lars Kruse, Johan Eriksson, Peter Althin, Tomas Nilsson och Mikael Nilsson. Nyss nämnda har genom sin profession haft anledningen till att reflektera över polisens användning av såväl informatörer som infiltratörer. Intervjuer med bl.a. följande företrädare för rättsväsendet har likväl företagits; Hovrättspresident Fredrik Wersäll, chefsrådman Stefan Reimer tillika särskild utredare i polismetodutredningen samt rådman Martin Persson tillika sekreterare i polismetodutredningen.

Djupgående intervjuer har genomförts med; Statsåklagare Nils-Eric Schultz, Professor Petter Asp och Professor Mårten Schultz, Advokat Johan Eriksson och Advokat Peter Althin. Djupgående intervjuer har även genomförts med författarna och tillika journalisterna Dick Sundevall, Lasse Wierup samt journalisten Gubb-Jan Stigsson.

Avseende intervjuerna så har dessa företagits i samtalsform varefter de inte dikterats av på förhand strängt hållna mallar. I förväg specificerade och vägledande frågor har förekommit och har tjänat som en röd tråd. De personer som på grund av sina befattningar inte velat framträda med namn har beviljats källskydd. Min handledare har emellertid erbjudits en bekräftelse av de intervjuade vilken tjänat som bevis för att intervjuerna de facto genomförts och att dessa företagits i enlighet med god forskningssed.

1.6 Tidigare forskning

Huvudämnet i ifrågavarande uppsats, de s.k. okonventionella spaningsmetoderna har avhandlats vid ett flertal tillfällen och vid olika juridiska fakultet. Mina föregångare har likt mig gjort ett försök till att strukturera och analysera ett brett spektrum av spaningsmetoder vilka används trots utevaro av en konkret lagstiftning. Vissa har lagt tonvikt vid den provokativa komponenten medans andra fokuserat kring bruket av tekniska hjälpmedel.

Vid tiden för ovanstående personers forskning så hade polismetodutredningen inte överlämnat sitt slutbetänkande varefter dessas forskning haft sin grund i äldre doktrin. I motsats till mina föregångare så har jag de facto haft möjlighet till att begrunda utredningens förslag varefter min forskning företas på grundval av ett nyutkommet alster. Jag har således kunnat föra hypotetiska och futuristiska resonemang med ett parallellt beaktande av de brottsbekämpande myndigheternas verksamhetsambition.

Då min forskningsmetodik även innefattar flera intervjuer med bl.a. advokater, professorer, flertalet juridiskt verksamma kritiker, författare och initierade företrädare för rättsväsendet så anser jag mig ha fört forskningen från det arkaiska och närmare det moderna, om än på magisternivå. Som tidigare forskning är även Ingrid Helmius skrift; *Polisens rättsliga befogenheter vid spaning*, samt JO och JK:s initiativärenden⁴¹ värd att nämna.

1.7 Disposition

Detta arbete är indelat i elva kapitel;

I det inledande kapitlet framgår den bakomliggande diskussionen och upprinnelsen till denna uppsats samt dess metodik. Av det andra kapitalet, framgår professor Flygheds teori. I det tredje kapitlet definieras och ges uttryck för den polisiära terminologin vilket är av vikt för denna uppsats. I det fjärde kapitlet ges uttryck för hur polisen utläser sin rättsliga befogenhet till att företa infiltrationsoperationer. I det femte kapitlet ges uttryck för vad som inbegrips i ordet spaning. I det sjätte kapitlet analyseras informatörsverksamheten. I det sjunde kapitlet företas en fördjupad analys av infiltratörsverksamheten. I det åttonde kapitlet återges polismetodutredningens lagförslag. I det nionde kapitlet ges uttryck för remissinstansernas uttalanden och i det tionde kapitlet företas en analys varefter en slutsats kan utläsas. Invid slutsatsen framgår även några förslag på framtida forskning.

---

⁴¹ JO, Dnr. 1772-2007.

2 Normalisering genom kriminalpolitisk lobbyism

Kriminalpolitikens fundamentala uppgift är att förebygga och stävja brottsligheten i samhället. I arbetet med att stävja kriminella förehavanden så är utformandet av nya men likväl användandet av ikraftträdde polisiära metoder av central betydelse, inte minst ur rättssäkerhetssynpunkt.

Normalisering av det exceptionella

Den normavvikelse som ett brott eller en kategori av brott förorsakar får inte bekämpas eller utredas med vilka medel som helst. Således aktualiseras frågan; *Om, motmedlen som sätts in är proportionella, eller ej?* J. Flyghed, professor i kriminologi har diskuterat detta i sin teori - *Normaliseringen av det exceptionella*.⁴² Med det exceptionella åsyftas okonventionella metoder liksom infiltration, vilka sätts in som ett motmedel mot den grova och organiserade brottsligheten. Med normalisering av det exceptionella menas att en okonventionell metod har en viss benägenhet till att utvidgas och således tillämpas på brottslighet vilken den inte var ämnad till.⁴³ Metoderna utformas således för att initialt användas mot mycket grov och exceptionell brottslighet men när de väl introducerats sker en glidande tillämpning, varpå metoderna används allt oftare och mot lindrigare brottslighet, tvärt emot metodens intention.⁴⁴ Ifrågavarande normaliseringsprocess är den s.k. länken mellan exceptionalitet och normalitet. En temporär lösning och arbetsmetod vilken motiverats av "tidsperiodens allvar" (hotbild), framstår därefter som en nödvändig åtgärd vilken bör bli bestående.⁴⁵ På så sätt blir den grävsta brottsligheten trendsättande och ett svepskäl till införandet av nya metoder. Denna expansionsbenägenhet har varit särskilt märkbar för s.k. okonventionella metoder.

---

⁴² Flyghed, s. 38ff.

⁴³ Ibid., s. 47.

⁴⁴ Ibid., s. 48.

⁴⁵ Ibid., s. 49.

Normaliseringen kan delas in i två huvudtyper; *hotbildsnormalisering* och *medelnormalisering*.⁴⁶

Hotbildsnormalisering; handlar om att man utifrån ett bristande underlag framställer en hotbild som större än vad den faktiskt är. Exempel på detta är när polisen utpekar och haussar kriminellt belastade gäng genom att tillskriva dem epitet som "*maffia*" och t.ex. uttalar att " *dessa gäng är skyldiga till 90% av all narkotika- och vapensmuggling*". Förekomsten av sådana "extrema" brottssyndikat påverkar i förlängningen lagstiftaren och konstruerar en uppfattning om att ett akut skyddsunderskott föreligger, varpå dessa förmås till att införa nya metoder. Hotbildskonstruktioner är således av överhängande vikt då polisen efterfrågar nya s.k. effektiva metoder.

Medelnormalisering; Denna form av normalisering kan ske på två sätt. Den första formen sker då en ny metod införts mot ett specifikt och avgränsat hot. Trots att det ursprungliga hotet fallit bort så stadfästs metoden. När en metod blivit vedertagen så sprider sig användningen till andra lindrigare brottsområden.⁴⁷ "Exempel på ovanstående är t.ex. 1952 års tvångsmedelslag vilken tillkom under en specifik situation (utrikespolitisk anspänning mot riktes säkerhet), mot en allvarlig och ovanlig brottslighet (spioneri), för att därefter expandera dess tillämpning".⁴⁸ Den andra formen av medelnormalisering sker uteslutande i de delar av den polisiära verksamheten vilka är verksam i svårkontrollerade och legala gråzoner, likt infiltratörsverksamheten.⁴⁹ Då det inte klart framgår vad som är tillåtet kontra otillåtet, så är risken för att polisen tänjer på gränserna överhängande.⁵⁰ Då polisen tänjt på gränserna och påvisat att metoden är effektiv till den grad att den är "oumbärlig", så har lagstiftaren oftast inget annat val än att legalisera metoden.⁵¹

---

⁴⁶ Flyghed, s. 51.

⁴⁷ Ibid., s. 52.

⁴⁸ Ibid., s. 56.

⁴⁹ Ibid., s. 57.

⁵⁰ Ibid., s. 54.

⁵¹ Ibid., s. 57.

3 Terminologi och funktion

Den organisatoriska struktur och terminologi som omgärdar polisens informatörs- och infiltratörsverksamhet är komplex och till detta återfinns ingen entydig begreppsdefinition. Skillnaden mellan en informatör och en civil infiltratör är stundtals hårfin och man måste veta, när och hur det förstnämnda övergår till det senare. Nyssnämnda är av central betydelse för denna uppsats men även för polisen, varefter jag ställt mig frågandes till utevaron av konkreta definitioner i bl.a. deras föreskrifter. För att man som läsare av denna uppsats skall kunna uppnå en högre och fördjupad förståelse för polisens informatörs- och infiltratörsverksamhet så är det i min mening av synnerlig vikt att man inte bara nämner ett visst begrepp och därmed håller det som allmänt känt, utan att man därtill exemplifierar och definierar det. Ett särskiljande av begreppen informatör och infiltratör har visat sig svårt även bland de poliser vilka jag intervjuat, varefter jag tillägnat ifrågavarande kapitel till att ge läsaren en fullgod och konkret begreppsdefinition.

3.1 Informatör

Med informatör menas en person vilken lämnar information till polisen. Kommunikationen mellan en informatör och en polis skall genomsyras av att polisen intar en passiv roll i sin informationsinhämtning. Med passiv informationsinhämtning menas att polisen inte påverkar eller dirigerar informatören i dennes inhämtnings metod.⁵² Att polisens kontakter med en informatör skall vara befriade från aktiva och riktade uppmaningar avseende dennes underrättelseinhämtning innebär inte att polisen är förhindrad från att ställa kompletterande frågor av allmän eller specifik karaktär.⁵³

---

⁵² Framkommit i intervju med företrädare för polisen vilken begärt källskydd.

⁵³ Eget resonemang efter, e-contrario slutsatts med beaktande av Spanark-rapporten, s. 51 och RPSFS 2007:5, FAP 490-1.

3.2 Informatörsverksamhetens polisiära subjekt

En *hanterare*; är en polis vilken har utsetts till att ansvara för kontakten med en eller flera informatörer. Hanteraren ansvarar för; (i) de löpande kontakterna med en eller flera informatörer (ii) för deras och sin egen säkerhet (iii) för att mottagen information redovisas i underrättelseuppslag vilket bl.a. innefattar en bedömning av informatörens tillförlitlighet och informationens sakriktighet.⁵⁴

En *kontrollant*; är en polis i arbetsledande ställning vilken av den berörda polismyndighet har utsetts för att ansvara för informatörsverksamhet vid en särskild enhet. En kontrollant leder, kontrollerar och följer upp den verksamhet som bedrivs av en eller flera hanterare.⁵⁵

En *myndighetsansvarig kontrollant*; är en polis i arbetsledande ställning som av berörd polismyndighet utsetts för att ansvara för informatörsverksamheten vid myndigheten. Den myndighetsansvarige kontrollanten är kontaktperson för sin polismyndighet och representerar den i det nationella nätverket för informatörsverksamhet. Därtill skall denne planera, kontrollera och följa upp polismyndighetens informatörverksamhet och därigenom säkerställa att hanterarregistret förs på föreskrivet sätt. Inom ramen för uppdraget skall denne även säkerställa att hanterare och kontrollanter journalför sitt arbete på föreskrivet sätt.⁵⁶

3.3 Infiltration

Med infiltration åsyftas då en polisman eller en eventuell bulvan för polisen (civil infiltratör) - tar tjänst hos någon eller på annat sätt söker ta sig in i dennes verksamhet i syfte för att söka upplysningar för uppdragande av brott.⁵⁷

---

⁵⁴ Referat av RPSFS 2007:5, FAP 490-1.

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ Prop. 1983/84:11 s. 45.

3.4 Polisiär infiltratör

En polisiär infiltratör (under cover polis) är en polisman som genomgått adekvat specialutbildning. I enlighet med sin arbetsgivares instruktioner och i linje med sin yrkesutövning infiltrerar denne olika konstellationer vilka är av intresse för polisverksamheten. En polisiär infiltratör kan således utföra sina infiltrationsuppdrag genom en mängd olika tillvägagångssätt.⁵⁸

En polisiär infiltratör kan exempelvis infiltrera genom att;

- (i) dölja sin polisiära yrkesutövning genom att underlåt att yppa den,
- (ii) dölja sin polisiära yrkesutövning genom ett förledande, kan t.ex. uppge att han är snickare, mekaniker, yrkeskriminell mm,
- (iii) under en begränsad tid tillerkännas fingerade⁵⁹ personuppgifter så att han kan agera utan anknytning till sin verkliga identitet,
- (iv) en civil infiltratör eller annan polisiär infiltratör introducerar honom för viss grupp eller annan sammanslutningen vilken är av intresse för polisen,

En polisman kan inte uppnå informatörsstatus då han alltid är polis, ovidkommande om han agerar med fingerade personuppgifter eller under annan täckmantel.

---

⁵⁸ Framkommit i intervju med företrädare för polisen vilken begärt källskydd.

⁵⁹ Med stöd av lagen (2006:939) om kvalificerade skyddsidentiteter.

3.5 Civil infiltratör (biträdet av enskilda)

Med civil infiltratör menas en privatperson som på uppdrag av polisen exempelvis bereder sig tillträde till en för polisen intressant konstellation (innefattar begreppen gäng, klubb m.fl.). En civil infiltratör kan även vara en informatör som övergått från att ensidigt överlämna information till polisen, till att på ett mera aktivt och riktat sätt gå polisens intressen tillmötes.⁶⁰ En informatör övergår således till att ses på som en civil infiltratör i samma stund som hans agerande sker i enlighet med polisens instruktioner.⁶¹

En civil infiltratör kan således infiltrera genom att;

- (i) nyttja sitt naturliga tillträde till en gruppering vilken polisen har intresse i, varefter hans informationsinhämtning och agerande sker i enlighet med polisens instruktioner⁶²,
- (ii) utan att ha naturligt tillträde i enlighet med (i) och på uppdrag av polisen antingen; penetrerar, närmar sig, söker medlemskap eller affiliering med en för polisen intressant struktur eller konstellation, varpå informationsinhämtningen sker i enlighet med polisens instruktioner.⁶³

En civil infiltratör kan på inga grunder tituleras som informatör då han i sin roll som infiltratör redan passerat denna gränsdragning. Därtill presumeras en civil infiltratör alltid vidarebefordra inhämtad information till polisen.⁶⁴

En sekundär distinktion mellan den å ena sidan polisiära och den å andra sidan civila infiltratören är att den civila infiltratörens uppdrag inte grundar sig i något anställningsförhållande hos en polismyndighet.⁶⁵

---

⁶⁰ Framkommit i intervju med företrädare för polisen vilken begärt källskydd.

⁶¹ Spanark-rapporten., s. 48.

⁶² Framkommit i intervju med företrädare för polisen vilken begärt källskydd.

⁶³ Ibid.

⁶⁴ Eget resonemang.

⁶⁵ Framkommit i intervju med Statsåklagare, Nils-Eric Schultz.

4 Den öppna polisen

4.1 Polisens arbetsuppgifter

Polisens uppdrag och likaså ändamålet med polisverksamheten framgår av 1§ polislagen (1984:387) (hädanefter benämnd som polislagen alternativt PL). Av 2 § polislagen framgår polisens arbetsuppgifter. Polislagens uppräknning av polisiära arbetsuppgifter är på inget sätt en uttömmande katalogisering då det vid sidan av polislagen finns närmare 150 lagar och förordningar som ger polismyndigheten befogenhet att fatta olika beslut.

4.2 Polislagen och dess utformning

Polislagen är i enlighet med dess benämning den lag som styr och reglerar polisens arbete. Lagen ger även uttryck för ett flertal polisiära befogenheter och skyldigheter, vilka polisen baserar majoriteten av sina dagliga beslut och ingripanden utifrån. Polislagen är till skillnad från traditionell lagtext mera allmänt hållen varefter den i berörda delar inbjuder till tolkning. Den öppna och allmänna utformningen gällandes polisverksamhetens ändamål och arbetsuppgifter synes vara ett medvetet val från lagstiftarens sida. Med beaktande av nyssnämnda och eftersom polisen, såväl deras arbetsuppgifter är föränderliga över tiden så skulle en traditionell och mera kantig utformning av lagtexten kunna bli problematisk. Lagstiftaren skulle således behöva komplettera polislagen i paritet med samhällets och polisens utveckling.⁶⁶ En långtgående detaljstyrning skulle således utmynna i ett sisyfosarbete, varvid den öppna ansatsen varit att föredra.⁶⁷ Som en motpol till den svävande formuleringen så har lagstiftaren valt att konkretisera de delar av polislagen vilka är hänförliga till polisens befogenheter och skyldigheter. Exempel på konkretiseringar är; polismans rätt att använda våld⁶⁸ och de s.k. ingripande principerna.⁶⁹ Trots innevarande

---

⁶⁶ Prop. 1983/84:111, s. 22.

⁶⁷ Ibid, s. 51.

⁶⁸ 10 § polislagen.

⁶⁹ 8 § polislagen.

konkretiseringar så är polislagen inte att ses på som en uttömmande katalogisering av polisens befogenheter, eftersom ett flertal av dessa istället framgår ur bl.a. rättegångsbalken⁷⁰ (RB) och förundersökningskungörelsen⁷¹ (FuK).

4.2.1 Polislagens - andra paragraf

Av andraparagrafen polislagen framgår att till polisens arbetsuppgifter hör bl.a. att; förebygga brott och bedriva spaning och utredning i fråga om brott som hör under allmänt åtal. De polisiära infiltrationsoperationerna bemyndigas således av majoriteten av underpunkterna i polislagens andra paragraf, eftersom operationerna är att ses på som ett verktyg i fullgörandet av polisens explicita arbetsuppgifter.⁷² Den underpunkt till polislagens andraparagraf vilken i sig själv bemyndigar ett användande av t.ex. polisiära infiltratorer är punkten 3, vilken i enlighet med sin lydelse säger att; *polisen skall bedriva spaning och utredning i fråga om brott som hör under allmänt åtal.*

4.2.2 Polislagens - åttonde paragraf

Enligt svensk rätt så behöver inte polisen något uttryckligt lagstöd för alla åtgärder som vidtas i fullgörandet av sina polisiära uppgifter. Åttonde paragrafens första stycke möjliggör därmed ett användande av infiltrationsoperationer, då dessa är ett led i fullgörandet av polisens arbets- och tjänsteuppgifter.

Vid ett beaktande av första stycket så kan polisen med stöd enbart av denna bestämmelse vidta olika typer av åtgärder. Enligt andra stycket får åtgärderna vidtas under förutsättning att de är försvarliga med hänsyn till syftet och att de inte begränsar fri- och rättigheterna vilka framgår ur regeringsformen.⁷³ Fri- och rättigheterna i regeringsformen får endast begränsas eller inskränkas med uttryckligt lagstöd. Den ovannämnda

---

⁷⁰ Lag 1942:740.

⁷¹ Lag 1947:948.

⁷² SOU 2010:103 s112ff.

⁷³ Polislagen - en kommentar, s. 36.

åttonde paragrafen ger även uttryck för de allt jämte rådande behovs- och proportionalitetsprinciperna samt legalitetsprincipen. De tre nyss nämnda principerna skall beaktas och därtill genomsyra allt polisarbete.

4.3 Allmängiltiga principer för polisingripande

Den åttonde paragrafen i polislagen återfinns under rubriken "*Allmänna principer för polisingripande*" och i linje med dess rubricering markeras paragrafens principiella särställning. I enlighet med vad som tidigare nämnts ger den åttonde paragrafens första stycke uttryck för behovs- och proportionalitetsprincipen.

Behovsprincipen; fastslår att ett polisingripande enbart får göras om ingripandet är nödvändigt för att polisen skall kunna fullgöra sina uppgifter.⁷⁴ *Proportionalitetsprincipen*; tar å andra sidan fasta på det intrång som ett polisingripande medför för den som utsätts för det, eller för något annat motstående intresse.⁷⁵ Proportionalitetsprincipen tar vidare sikte på att ett eventuellt ingripande inte får stå i proportionellt missförhållande till ingripandets syfte. Avslutningsvis ger proportionalitetsprincipen uttryck för den i skrivande stund rådande men likväl självklara principen om att en polisman inte får begå lagöverträdelser vid fullgörandet av sina arbetsuppgifter.

Av åttonde paragrafens andra stycke framgår att ett polisiärt ingripande vilket till sin natur innebär en begränsning av någon av de grundläggande fri- och rättigheterna vilka framkommer ur regeringsformens andra kapitel, inte kan baseras enbart på första styckets lydelse. Ett ingripande som begränsar någon av de grundläggande fri- och rättigheterna kräver således ett uttryckligt lagstöd. Ifrågavarande krav ger uttryck för den i Sverige allt jämte rådande, *legalitetsprincipen*.⁷⁶

---

⁷⁴ Prop. 1983/84:111, s. 77ff.

⁷⁵ Ibid.

⁷⁶ Ibid.

5 Spaning

5.1 Vad är spaning?

Spaning är ett samlingsuttryck för de åtgärder som polisen företar för att samla in information och uppgifter för att exempelvis klara upp eller beivra brott. Att spaning hör till polisens ålagda arbetsuppgifter framgår av 2 § 3p polislagen. Spaning innefattar såväl de konventionella och de okonventionella spaningsmetoderna. Spaning används följaktligen i syfte till att exempelvis, kartlägga personer vilka ingår i olika grupperingar och organisationer vilka är av intresse för polisen. Karakteriserande för spaning är att den sker dolt, varefter den grundläggande förutsättning är att detta sker utan kännedom för den eller de som iakttas.

5.2 Definition av spaning

Definitionen av spaning och dess yttre gränser har diskuterats i doktrin varefter dessas konklusionerna givit följande vid handen. Enligt Spanorg-gruppen⁷⁷ är spaning del av det polisiära arbete som sker innan en förundersökningen inleds och karakteriseras då av att det inte finns någon konkret misstanke om att ett visst brott är begånget. Spanorg-gruppen menade att spaning innefattar både insamling och värdering av fakta vilken ligger till grund för framtida beslut om att t.ex. inleda förundersökning eller beordra ett gripande mm. När skälig misstanke väl uppnåtts så skall det polisiära arbetet inte längre betecknas som spaning, utan skall istället klassificeras som ett s.k. utredningsförfarande.⁷⁸ Nyssnämnda slutsatts delades av polisberedningen vilka ansåg att spaning åsyftar det orienterande arbete vilket man senare kan baserar ett eventuellt beslut om att t.ex. inleda en förundersökning eller beordra ett gripande.⁷⁹ Det skall tilläggas att polisen bedriver spaning även då de befinner sig i ett s.k.

---

⁷⁷ Spanorg-rapporten. s.16.

⁷⁸ Spanark-rapporten, s. 124.

⁷⁹ SOU 1982:63, s.126.

utredningsförfarande, varefter ovannämnda distinktion är olycklig och tillika förvirrande.⁸⁰ Därav kommer termen spaning hädanefter innefatta det polisiära agerandet både innan och efter att skäligen misstanke uppnåtts.

Det polisiära arbete vilket tar sikte på att samla in och analysera information vilken kan vara av betydelse för en framtida spaningsinsats tituleras vanligtvis som underrättelseverksamhet, vilket således är ett förstadium till spaning, i ordet strängast bemärkelse.⁸¹

5.3 De allmänna principernas effekt på spaningsverksamheten

De tre allmänna principerna vilka redogjorts för under avsnitt 4.3 skall som nämnt genomsyra och iaktas utigenom allt polisarbete. Därmed omfattas den polisiära spaningsverksamheten av såväl; *proportionalitets-*, *behovs-* och *legalitetsprincipen*.⁸² Därutöver så skall valet av en eventuell spaningsmetod förgås av noggrant övervägande varefter de olika metoder som står till polisens förfogande skall väljas i ljuset av de tre allmänna principerna.⁸³ Val av spaningsmetod skall således alltid föregås av en bedömning där man utreder ifall metoden är försvarlig med hänsyn till åtgärdens syfte och övriga omständigheter.⁸⁴ Till detta måste en avvägning⁸⁵ göras mellan den skada och det intrång en viss metod medför eller riskerar att medföra, kontra brottes art och grovhet, samt de fördelar från bevissynpunkt som står att vinnas med åtgärden.⁸⁶ Därtill så skall behovs- och proportionalitetsprincipen beaktas avseende hur spaningsförfarandet bedrivs, ovidkommande av vilken metod man valt att fortskrida med. Att en viss spaningsmetod inte uttryckligen är förbjuden enligt svensk lagstiftning

---

⁸⁰ Helmius, s. 20.

⁸¹ Polislagen en kommentar, s.36.

⁸² Prop. 1983/84:111, s. 77ff.

⁸³ Ibid.

⁸⁴ Ibid.

⁸⁵ Helmius, s. 88.

⁸⁶ Ibid., s. 48.

kan i sig inte utgöra tillräckliga skäl för man utan vidare kan anta att den är tillämplig i riket.⁸⁷

5.4 Okonventionella spaningsmetoder

Under 1970-talet så sades polisen (likt idag) uppleva en ineffektivitet i de spaningsmetoder vilka stod till deras förfogande. Med anledning av detta så tillsatte Rikspolisstyrelsen en rad arbetsgrupper vilkas uppgift var att utarbeta förslag till nya spaningsmetoder.

Spanark-gruppen introducerade begreppet okonventionella spaningsmetoder i och med publiceringen av deras rapport.⁸⁸ Genom ett införande av begreppet okonventionella spaningsmetoder ville de komma bort från de för tiden rådande begreppen; moderna och sofistikerade spaningsmetoder. Nyssnämnda begrepp ansågs missvisande och opraktiska eftersom vad som är modernt och därtill sofistikerat är föränderligt med tiden.⁸⁹ Spanark-gruppens grundläggande syfte och mål var att utreda och lämna förslag på nya och effektiva spaningsåtgärder mot narkotikabrottsligheten. En delkonklusion och förslag till deras nya spaningsmetoder var således att dessa skulle genomsyras av mera offensiva metoder vilka var att ses på som okonventionella, sett i ljuset mot de för tiden rådande.⁹⁰ Av Spanark-rapporten framgår ingen exemplifiering eller definition om vad som åsyftas med konventionella kontra okonventionella spaningsmetoder eller vad som skulle vara utmärkande för dem.⁹¹

I skrivande stund så innefattar begreppet okonventionella spaningsmetoder bl.a.; dynamisk bevis- och brottsprovokation⁹², användandet av polisära och civila infiltratörer, desinformation, kontrollerade leveranser och buggning.⁹³

---

⁸⁷ Prop. 1983/84:111, s. 46.

⁸⁸ Spanark-rapporten.

⁸⁹ Spanark-rapporten, s. 29. och Helmius s.23.

⁹⁰ Spanark-rapporten, s.29ff.

⁹¹ Helmius s.24-25f.

⁹² Ej lagenlig metod, men ingår likväl i katalogiseringen.

⁹³ Egen konklusion med beaktande av; Spanark-rapporten, Spanek-rapporten, SOU 2010:113 och vad som framkommit i intervju.

Lagstiftaren synes i skrivande stund anse att begreppet okonventionella spaningsmetoder utmärker vissa språkliga attribut vilka medför en negativ framtoning. Ordet okonventionellt, i kombination med polisiära arbetsuppgifter så som spaning, synes inte blidka den rådande politiska korrektheten och detta synes ha beaktas då polismetodutredningens titel fastslogs, varefter denna döptes till; *särskilda spaningsmetoder*.⁹⁴ Detta kan ses som ett försök till att i framtiden ersätta begreppet okonventionella spaningsmetoder med särskilda spaningsmetoder, varefter det senare begreppet har en mjukare och mera politiskt korrekt framtoning.

Under resterande delar av denna uppsats så kommer jag likt tidigare använda mig av begreppet okonventionella spaningsmetoder.⁹⁵

5.5 Allmängiltiga principer för okonventionella spaningsmetoder

I utevaro av en lagstiftning så utläser polisen sin befogenhet till att företa infiltrationsoperationer utifrån de allmänna befogenheterna i polislagen. Detta ger upphov till ett rättsligt "vakuum" där tolkningsutrymmet är mycket stort. Detta förefaller sig problematiskt men det återfinns dock fyra principer⁹⁶ vilka inte kan bli föremål för en skönsässig bedömning. Nyss nämnda principer utarbetades och lades fram i samband med införandet av den rådande polislagen och anses styrande än idag.⁹⁷

Den första principen om att polisen; *aldrig bör få begå en kriminaliserad handling för att kunna efterforska eller avslöja ett brott*, är fortfarande rådande. Vissa undantag från principen anses dock godtagbara t.ex. nödhandlingarna i 24 kap. 4§ BrB.⁹⁸ Den första principens ordalyselse och innebörd ses på som en självklarhet av många men det har givits förslag på att den skall kunna frångås i vissa fall.

---

⁹⁴ SOU 2010:103.

⁹⁵ Eget resonemang med beaktande av de eufemismer som polischefer valt att för sig med.

⁹⁶ Prop. 1983/84:111 s. 46 ff.

⁹⁷ SOU 2010:103 s.113ff.

⁹⁸ Prop. 1983/84:111, s. 46ff.

Den andra principen om att polisen; *aldrig bör få provocera eller eljest förmå någon att inleda en brottslig aktivitet*, har sin grund i att brottsanstiftan och medverkan är i sig straffbara gärningar, varefter sådana metoder hindras med beaktande av den första principen.⁹⁹ Det skall dock framhållas att principen inte förhindrar polisen från att företa bevisprovokativa åtgärder under förutsättning att en brottslig aktivitet antingen är, påbörjad eller fullbordad.

Den tredje principen om att polisen; *aldrig av spaningsskäl får underlåta att vidta föreskrivna åtgärder mot brott eller en för brott misstänkt person*, har sin grund i flertalet av polislagens paragrafer.¹⁰⁰ Ur 9§ polislagen gällandes rapporteringsskyldighet framgår exempelvis att; *när en polisman får kännedom om ett brott som hör under allmänt åtal, skall han lämna rapport om det till sin förman så snart det kan ske*. Nyssnämnda princip kan dock frångås i enlighet med t.ex. reglerna om rapporteftergift. Principen frångås t.ex. i de fall då tull- och polismyndigheterna initierat en aktion mot narkotikasmuggling varefter dessa låter en kurir passera gränskontrollen för att på detta vis följa transporten till dess slutgiltiga destination. Nyssnämnda förfarande betecknas som en kontrollerad leverans och används för att gripa huvudmannen och övriga aktörer bakom smugglingsförfarandet.¹⁰¹

Den fjärde principen om att; *beslut om sådana spanings- eller förundersökningsmetoder som avser ett användande av okonventionella spaningsmetoder bör fattas av åklagare eller polisman i polischefsbeftattning liksom att stränga krav på dokumentation måste upprätthållas*, har sin grund i att de okonventionella spaningsmetoderna inte får komma att användas allt för lättvindigt.¹⁰² Den uttalade ambitionen var att beslut rörandes ett användande av okonventionella spaningsmetoder i huvudsak skulle fattas av juridiskt skolad personal så som åklagare eller

---

⁹⁹ Prop. 1983/84:111, s.47.

¹⁰⁰ Ibid.

¹⁰¹ Prop. 1983/84:111, s. 47ff.

¹⁰² Prop. 1983/84:111, s.47.

polisman i chefsställning med juristutbildning.¹⁰³ Av riksåklagarens riktlinjer¹⁰⁴ gällandes handläggningen av s.k. proaktiva åtgärder framgår att sådan beslut skall fattas av åklagare, en uppfattning som även delas av JO.¹⁰⁵

Till ovanstående kombinationer av principer så skall följande och alltjämt rådande princip likväl beaktas; *det faktum att en viss spaningsmetod inte uttryckligen är förbjuden enligt svensk lagstiftning kan i sig inte utgöra tillräckliga skäl för man utan vidare kan anta att den är tillämplig i riket*¹⁰⁶. Med beaktande av nyssnämnda så nås konklusionen om att det ställs stora krav på omdömet hos den som har att träffa avgörandet om en specifik metod är gångbar eller ej.¹⁰⁷ Det skall även nämnas att det i skrivande stund inte återfinns några riktlinjer vilka beskriver den formella beslutskedjan vid sjösättandet av polisiära eller civila infiltrationsoperationer.

---

¹⁰³ Prop. 1983/84:111, s.47.

¹⁰⁴ RÅR 2007:1.

¹⁰⁵ JO 1997/98 s. 118.

¹⁰⁶ Prop. 1983/84:111, s. 46.

¹⁰⁷ Ibid., s. 48.

6 Informatörsverksamheten

Informatörsverksamheten vilken är en viktig, väl utbyggd och likaså välbeprövad metod, består i att inhämtandet av information i frågor som rör brott eller brottslingar sker via en informatör. Till skillnad mot infiltratörsverksamheten så omgärdas verksamheten av ett väl utbyggt polisiärt ramverk. Den reglering som finns att tillgå på området är Rikspolisstyrelsens författningssamling; *föreskrifter och allmänna råd om användande av infiltratörer*¹⁰⁸, vilka framgår i sin helhet i Bilaga A.

6.1 Rikspolisstyrelsens författningssamling avseende informatörer

Rikspolisstyrelsens författningssamling; *föreskrifter och allmänna råd om användande av informatörer*¹⁰⁹, är den reglering som finns att tillgå vad gäller informatörsverksamheten. De paragrafer som är centrala i ifrågasvarande uppsats kommer återges i nedanstående del.

Av 1 § framgår att; författningen endast reglerar polisens användning av informatörer.¹¹⁰ Således är den inte implementerbar på övriga metoder. Av 8 § framgår att; ett användande av informatörer skall ingå som ett led i polismyndighetens brottsförebyggande och brottsbekämpande verksamhet och skall inriktas för att tillgodose myndighetens planlagda underrättelsebehov.¹¹¹ Av den 26 § framgår att; tipspengar får endast utbetalas inom ramen för informatörsverksamheten.¹¹²

Den 1 mars 2009 infördes en nya paragraf (41§) i Rikspolisstyrelsens författningssamling; *föreskrifter och allmänna råd om användande av informatörer*.¹¹³

---

¹⁰⁸ RPSFS 2007:5, FAP 490-1.

¹⁰⁹ Ibid.

¹¹⁰ Ibid.

¹¹¹ Ibid.

¹¹² Ibid.

¹¹³ RPSFS 2009:2, FAP 490-1.

6.2 Paragraf 41, den s.k. "gummiparagrafen"

Den 41 § i Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om användande av informatörer¹¹⁴ har följande lydelse; "*Rikspolisstyrelsen får, om särskilda skäl föreligger, medge undantag från dessa föreskrifter*".¹¹⁵ Med orden, dessa föreskrifter, åsyftas alla paragrafer (1-40§§) i Rikspolisstyrelsens författningssamling, se Bilaga A.¹¹⁶

De bakomliggande omständigheterna till det fördröjda införande av den 41§ påstås vara att denna inte hann utarbetas innan införandet av de initiala föreskrifterna (1-40§§).¹¹⁷ Detta resonemang synes kufiskt eftersom de initiala föreskrifterna utkom under 2007 varefter Rikspolisstyrelsen således ägnat närmare två år till att utarbeta en paragraf vilken består av endast elva enkla ord.

De representanter för Rikspolisstyrelsens vilken jag varit i kontakt med har lämnat två helt skilda redogörelser avseende paragrafens ändamål. Den person¹¹⁸ som varit ansvarig för sakfrågan och paragrafens införande beskriver paragrafen som en säkerhets- och ändamålsventil. Enligt dennes uppgift så kan den 41§ användas i de fall då en polismyndighet behöver göra ett avsteg från en eller flera föreskrifter. Ett avsteget kan enligt uppgift bero på inbördes motsägelser i föreskrifterna eller annan ospecificerad problematik.¹¹⁹ Personen ifråga kunde dock inte ge någon konkret exemplifiering och kunde inte heller bistå med några beslut där grunderna för ett avsteg framgick.¹²⁰ En person vid Rikspolisstyrelsen har förklarat att bakgrunden till införande av den 41 § har sin grund i att polisen ville anställa en person utan polisiär bakgrund vilket hindrades av övriga

---

¹¹⁴ RPSFS 2009:2, FAP 490-1.

¹¹⁵ Ibid.

¹¹⁶ RPSFS 2009:2, FAP 490-1.

¹¹⁷ Framkommit i intervju med företrädare för Rikspolisstyrelsen vilken begärt källskydd.

¹¹⁸ Framkommit i intervju med företrädare för polisen vilken begärt källskydd.

¹¹⁹ Framkommit i intervju med företrädare för Rikspolisstyrelsen vilken begärt källskydd.

¹²⁰ Sekretessbelagda beslut.

regelverk.¹²¹ Den 41 § infördes således för att kringgå denna problematik och har endast använts vid detta tillfälle.¹²² Det skall tilläggas att eventuella avsteg får endast företas först efter att en skriftlig hemställan ställts till Rikspolisstyrelsen, Rikspolisstyrelsen är således beslutsfattande instans.

6.3 Om Informatören och dennes motiv

I majoriteten av fall så är informatören en kriminellt belastad person och ofta själv medlem eller provmedlem av en organiserad eller annan löst sammansatt gruppering. I vissa fall så är informatören en nära anhörig till en kriminellt belastad individ.¹²³ Utöver ovanstående så finns det även s.k. fängelseinformatörer vilka lyssnar till de medintagnas i många fall skrytsamma anföranden av tidigare begångna eller framtida gärningar, varefter dessa vidarebefordrar informationen till polisen.¹²⁴

Det bakomliggande motivet till att en informatör förser polisen med information är i många fall outgrundligt eftersom det ofta återfinns lika många motivbilder som det finns individer. Därtill så kan en individ präglas av primära och sekundära motiv, varefter en motivbild ofta är svår att fastställa.¹²⁵ Tänkbara motiv som jag fått återberättade för mig är t.ex. interna maktkamper inom en viss gruppering, tidigare osämja, konkurrens mellan grupperingar och avundsjuka.¹²⁶

Det kan exempelvis vara mera förmånligt att lösa en maktkamp inom en organisation genom att någon av personerna ifråga delger polisen graverande information, varefter antagonisten kan komma att häktas och dömas till fängelse. Om så sker, så kan uppgiftslämnaren fylla ut det vakuum som uppstår och på detta sätt förskansa sig om t.ex. en nyckelposition i hierarkin.¹²⁷ Konkurrens om marknadsandelar mellan två

---

¹²¹ Framkommit i intervju med företrädare för Rikspolisstyrelsen vilken begärt källskydd.

¹²² Bekräftades via e-post korrespondens, se Bilaga C.

¹²³ Framkommit i intervju med företrädare för polisen vilken begärt källskydd.

¹²⁴ Ibid.

¹²⁵ Framkommit i intervju med företrädare för polisen vilken begärt källskydd.

¹²⁶ Ibid.

¹²⁷ Ibid.

motstående grupper kan också vara ett tänkbart motiv. Det är således mera förmånligt att decimera en konkurrerande organisation genom att delge polisen information, vilken i förlängningen kanske innebär att nyckelpersoner i det konkurrerande nätverket åtalas och döms till fängelse.¹²⁸

I kriminella kretsar anses det vara tabubelagt att man som kriminell har kontakt med polisen. Ovidkommande av detta så är det långt förmånligare att lösa en hypotetisk konkurrensfråga genom att förse polisen med viss information än att reglera det uppkomna tillståndet med våld. En våldsam konfrontation leder inte sällan till att den polisiära närvaron runt gängen ökar, varpå det blir allt svårare att fortsätta med kärnverksamheten.¹²⁹ Enligt uppgift så "*tjänar ingen pengar under ett krig*"¹³⁰, varefter ett tyst undergrävande av antagonisten och dennes verksamhet är ett mera förmånligt alternativ, hur tabubelagt det än må vara.

Att ovanstående exemplifieringar är mycket målande och därtill fascinerande förringar i min mening inte det faktum att polisen de facto utbetalar tipspengar i gengäld för information.¹³¹ Ovidkommande om de monetära utbetalningarna är en primär eller sekundär motivationsfaktor så måste utbetalningarnas faktum framhållas.

---

¹²⁸ Framkommit i intervju med företrädare för polisen vilken begärt källskydd.

¹²⁹ Ibid.

¹³⁰ Ibid.

¹³¹ 1 §, 11§, 24§, 26- 27§§, RPSFS 2007:5, FAP 490-1, och Infiltratören s.24-25ff.

7 Infiltratörsverksamheten

7.1 Vad är infiltration?

I regeringens proposition så har man definierat infiltration till att omfatta de tillfällen då; *"en polisman eller en eventuell bulvan för polisen - tar tjänst hos någon eller på annat sätt söker ta sig in i dennes verksamhet i syfte för att söka upplysningar för uppdagande av brott"*.¹³²

I Spanark-rapporten presenteras en annan definition varefter de med infiltration avser ett förfarande; då en eller flera poliser i hemlighet tar sig in i en brottsorganisation, för att därigenom införskaffa information.¹³³ Spanark-rapporten gör dessutom en distinktion mellan direkt och indirekt infiltration. Med det direkta förfarandet så åsyftas de tillfällen då det de facto är en polisman som genomför infiltrationen, medans det indirekta förfarandet istället kännetecknas av att det är en enskild som utför uppdraget.¹³⁴

Ovidkommande av vilken av ovanstående definitioner man väljer att ansluta sig till så är det av yttersta vikt att man gör skillnad på, en informatör och en infiltratör. Av Spanark-rapporten framgår att distinktionen mellan nyss nämnda begrepp görs utifrån en objektiv granskning, där man utreder ifall det är polisens uppmaning som influerat till ett visst agerande. Man kan således dra konklusionen om att en informatör övergår till att ses på som en infiltratör i samma stund som dennes inhämtningsmetod och likaså agerande sker i enlighet med instruktioner vilka kan härledas till polisen.¹³⁵

---

¹³² Prop. 1983/84:11 s. 45.

¹³³ Spanark-rapporten s. 51.

¹³⁴ Ibid., s. 51.

¹³⁵ Ibid., s. 48.

7.2 Infiltratörsverksamhetens reglering

I enlighet med vad som löpt som ett mantra utigenom denna uppsats så återfinns det ingen lagstadgad reglering vilken tar sikte på polisens användning av polisiära och civila infiltratörer.¹³⁶ Rikspolisstyrelsen har inte heller publicerat några föreskrifter eller allmänna råd likt de som tar sikte på informatörsverksamheten. Polisiära och civila infiltrationsoperationer har således sjösatts utifrån vad som kan utlästs av andra och åttonde paragrafen i polislagen, med ett parallellt beaktande av de allmängiltiga principerna för polisingripande och okonventionella spaningsmetoder.¹³⁷

Anledningen till att det inte finns någon lagstadgad reglering på området grundar sig i att det inte är olagligt att företa infiltrationsoperationer varefter polisen och privatpersoner har full rätt till att infiltrerar grupper som är av intresse för dem.¹³⁸ Förutom de allmänna bestämmelserna i polislagen så återfinns inga regler vilka i detalj styr polisens rätt att inhämta information.¹³⁹ Det finns således ingen lag som förbjuder en polisman från att söka medlemskap i viss gruppering. Nyssnämnda gäller således även för privatpersoner varefter dessa är obehindrade från att närma sig och även söka fullvärdigt medlemskap i vilken motorcykelklubb som faller dem själva, eller polisen i smaken. Att en polisman använder information som han säkerställt genom infiltration är inte heller att ses på som olagligt. Vidare är det inte heller lagstridigt då en privatperson vidarebefordrar information till polisen ovidkommande om denna kommit honom tillhanda genom en infiltration.

---

¹³⁶ JO Dnr. 1772-2007.

¹³⁷ Ibid.

¹³⁸ SOU 2010:103 s.112.

¹³⁹ SOU 2010:103 s.111ff.

7.3 JO och JK:s uttalanden om infiltratörsverksamheten

Då polisens användning av infiltratörer och informatörer inte är en för tiden ny företeelse så har både JK¹⁴⁰ och JO¹⁴¹ historiskt sett haft anledning att titta närmare på dessas förehavanden. JO:s och JK:s konklusioner har påpekat allt vad som tidigare framgått avseende att området är oreglerat. De har vid flera tillfällen även uttryckt ett missnöje gällandes det legala vakuumet i vilket beslut om att företa operationer tas.

JK har poängterade att även om civila infiltratörer inte hindras av rådande lagstiftning så innebär detta faktum inte att man kan eller skall använda sig av dessa metoder på ett lättvindigt sätt.¹⁴² Utöver nyssnämnda så anförde JO att ett samarbete med privatpersoner enbart får ske i rena undantagsfall och främst menat i de fall då en polisiär infiltratör är förhindrad från att genomföra uppdraget.¹⁴³ JO har i en rad avgöranden framhållit att det under inga omständigheter kan anses accepterat att polisen har ett organiserat samarbete med privatpersoner i syfte att provocera fram brottsliga handlingar.¹⁴⁴ Det är därtill inte heller godtagbart att polisen har ett organiserat samarbete med civila även om dessas förehavanden endast har sin grund i informationsinhämtning, eftersom personen ifråga utsätts för allvarliga risker.¹⁴⁵ En annan viktig aspekt som påpekats av JO är att en infiltratör rimligen inte heller bör få begå brott.¹⁴⁶

Vid sidan av all kritik som JO och JK anfört så har JO utrett frågan om huruvida ett biträde av enskilda är att ses på som ett överlämnande av en polisiär arbetsuppgift. JO nådde således konklusionen om att ett biträde av enskilda inte innebär ett överlämnande av en polisiär arbetsuppgift eftersom den enskilde enbart biträder polisen i dessa arbetsuppgifter. Således har

---

¹⁴⁰ JK 1982, A.28.

¹⁴¹ JO Dnr. 1772-2007.

¹⁴² Ibid.

¹⁴³ Ibid.

¹⁴⁴ JO Dnr: 1772-2007, 1977/78 s. 126., 1997/98 s. 118.

¹⁴⁵ JO Dnr. 1772-2007.

¹⁴⁶ Ibid.

inget bemyndigande eller delegering av en förvaltningsuppgift kommit till stånd.¹⁴⁷

I JO:s senaste initiativärende avseende polisens infiltratörs- och informatörsverksamhet framhölls en rad intressanta observationer.¹⁴⁸ JO påpekade att det finns inte några regler om när polisen får använda sig av infiltrationsoperationer, vilket är mycket problematiskt. Ett delmål med initiativärendet var således att förmå lagstiftaren att på nytt se över de rättsliga problem som kan uppkomma i samband med en infiltrationsoperation varefter en lagreglering skulle visa sig vara önskvärd.¹⁴⁹ JO, betonade att polisens undanhållande av väsentlig information från; åklagare, försvaret och domstolar är helt oacceptabelt.¹⁵⁰ JO konstaterade att de personer vilken i flertalet uppmärksammade fall haft att träffa avgörandet om att sjösätta infiltrationsoperationer förefallit minst sagt omdömeslöst.¹⁵¹

7.4 Den polisiära infiltratörens lagbundenhet

En polisman vilken arbetar under täckmantel är fortsättningsvis bunden av polislagen och övriga lagar vilka är hänförliga till dennes tjänsteutövning. Därmed så är en polisiär infiltratör fortsättningsvis förhindrade från att exempelvis begå brott som ett led i fullgörandet av sina arbetsuppgifter. Vidare är en polisman som arbetar under täckmantel¹⁵² fortsättningsvis berättigad till att agera i enlighet med befogenheterna som framkommer ur polislagen och övriga lagar vilka är hänförliga till dennes tjänsteutövning. En polisiär infiltratör kan således fortsättningsvis nyttja sitt tjänstevapen och gripa misstänkta i samma utsträckning som om han vore uniformerad.

---

¹⁴⁷ JO 1989/90 s. 65.

¹⁴⁸ JO dnr: 1772-2007.

¹⁴⁹ Ibid.

¹⁵⁰ Ibid.

¹⁵¹ Ibid.

¹⁵² Med stöd av lagen (2006:939) om kvalificerade skyddsidentiteter.

7.5 Den civila infiltratörens lagbundenhet

En civil infiltratören är fortsättnings bunden av Sveriges rikes lagar och den s.k. "tjänsteutövningen" ger således inte upphov till någon form av immunitet, varpå denne kommer att bestraffas för de lagöverträdelser som uppdragas. En viktig distinktion mellan den civila och den polisiära infiltratören är att den sistnämnde är att ses på som en skolad och för tjänsten tränad tjänsteman, den förstnämnde är dock en novis civilperson.

7.6 När och hur infiltratörsverksamheten är tänkt att användas

I enlighet med vad som framgått så skall ett användande av s.k. okonventionella spaningsmetoder likt infiltration företas först efter mycket noggrant överväganden. Till detta skall en lång rad principer beaktas och därtill genomsyra användandet av ovanstående metod. Vid ett beaktande av de extensiva överväganden som tvunget måste föregå ett användande av polisiär och civila infiltratörer så bedöms dessa metoder stå utanför det vardagliga polisarbetet. Metoderna bör således uteslutande användas vid bekämpandet av allvarlig brottslighet.¹⁵³

Metoden presumeras således användas uteslutande emot organiserad eller annan grov brottslighet¹⁵⁴ vilken bland annat innefattar; grov narkotikabrottslighet, avancerad rånbrotslighet, trafficking och grov organiserad brottslighet med gränsöverskridande inslag.¹⁵⁵ Ytterligare användningsområden där metoden bedöms vara till nytta är inom; s.k. grooming på Internet, narkotikabrottslighet via Internet samt för att lösa redan begångna men ouppklarade brott, t.ex. mord (Cold Case).¹⁵⁶ I utevaron av en reglering så skall det dock betonas att polisiära och civila infiltrationsoperationer inte nödvändigtvis behöver användas endast emot den organiserade och grova brottsligheten varefter de i utevaron av en

---

¹⁵³ Prop. 1983/84:11 s. 44-49. och SOU 2010:103 s. 102ff

¹⁵⁴ SOU 2010:103 s. 102ff

¹⁵⁵ Ibid., s. 89ff.

¹⁵⁶ Ibid., s. 89.

reglering egentligen kan implementeras på alla former av brottslighet, oberoende av allvarlighetsgrad.¹⁵⁷ I flertalet fall så har polisen företagit infiltrationsoperationer med utgångspunkt i informatörsverksamheten varefter det är sannolikt att infiltration även använts eller används i kampen mot mängdbrottslighet så som tillgreppsbrott.¹⁵⁸

Att infiltratörsverksamheten är uppdelad i en civil och polisär förgrening innebär att representanter för båda parter är tänkta att ingå bland de aktiva. Då teori och verklighet allt för sällan går hand i hand, så återfinns en avsevärd diskrepans mellan hur de polisiära infiltratörerna är tänkta att användas, kontra hur de faktiskt kan användas. I majoriteten av fall så är det i realiteten omöjligt för en polis att få tillträde till de kriminella sammanslutningarna vilka hänförs till den grova och organiserade brottsligheten (ovidkommande om han agerar under täckmantel med tillhörande fingerade personuppgifter).

Medlemskap och tillträde till majoriteten av de gäng som återfinns i Sverige och i utlandet föregås först efter mångårig provotid och de etniska grupperingarna kräver i regel en specifik bakgrund vilket inte sällan är problematiskt för de polisiära infiltratörerna. Än mer problematiskt är att en prospekterande medlem i majoriteten av fall förväntas genomgå flertalet konkreta prövningar vilka ämnar att påvisa lojaliteten och tillika handlingskraften hos den sökande. En polisiär infiltratör kan och får inte genomföra prövningar vilka innefattar ett företagande av en brottslig gärning. Med beaktande av nyssnämnda så består polisens enda återstående möjlighet till att infiltrerar i att använda sig av en privatpersoner, s.k. civila infiltratör.¹⁵⁹

I avsnitt 8, framgår polismetodutredningens förslag vilka antas kunna reglera den problematik som de polisiära infiltratörerna står inför.

---

¹⁵⁷ JO dnr: 1772-2007.

¹⁵⁸ Rikspolisstyrelsens tillsynsärende VKA-128-1419/05, s.12-49ff. och s.71-76ff.

¹⁵⁹ SOU 2010:103 s. 228.

7.7 Infiltrationsoperationernas potentiella syfte

Infiltrationsoperationer kan ha en mängd diversifierade syften och mål. Utigenom uppsatsen så har majoriteten av exemplifieringarna tagit sikte på bevissäkring och informationsinhämtning. I realiteten så är det uppfinningsrikedomen hos den som planlägger operationen vilken är att ses på som den yttre gränsen. Nyssnämnda förutsätter att även beslutsfattaren är avantgardistiskt lagd och att denne vågar tänja på vad de allmängiltiga principerna ger uttryck för. I nedanstående del framgår Spanark-rapportens katalogisering avseende de potentiella utkomsterna av en infiltrationsoperation;¹⁶⁰

1. Infiltratören används för att endast samla in information varefter denne är att ses på som polisens ögon och öron i den omgivning han befinner sig i.
2. Infiltratören försöker skapa ett förtroendefullt förhållande till de personer som är föremål för polisens infiltration, eller till dessas närstående varpå infiltratören hoppas "påverka" dessa personer på ett sätt som passar polisens spaningsverksamhet.
3. Infiltratören applicera teknisk utrustning som gör det möjligt att avlyssna, dolt fotografera eller larma ett visst område eller föremål.
4. Infiltratören underlättar för polisen att ta sig in i en lokal, att hitta narkotika, annan bevisning eller till att gripa kriminella medlemmar av den infiltrerade gruppen. Infiltratören kan vidare introducera en polisiär infiltratör för gruppens medlemmar varefter polisen får naturligt tillträde till gruppens innersta krets.
5. Infiltratören kan indirekt provocera den kriminella grupperingen och dess medlemmar genom en rad olika typer av konfliktskapande åtgärder t.ex. så

---

¹⁶⁰ Spanark-rapporten s.51ff.

kan infiltratören arrangera ett inbrott begånget av en konkurrerande kriminell gruppering.

6. Infiltratören kan med hjälp av olika metoder skapa osämja i den kriminella grupperingen genom att initiera en maktkamp eller genom att inleda ett förhållande till någons flickvän. Därigenom kan någon förmås att bli informatör åt polisen.

7.8 Infiltration i ljuset av Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om användande av informatörer

Vid en genomgång av Rikspolisstyrelsens *föreskrifter och allmänna råd om användande av informatörer*¹⁶¹ och vid ett beaktande av föreskrifternas titulering så presumeras dessa att endast reglera den polisiära informatörsverksamheten. Detta faktum styrks även av 1 § i föreskrifterna.¹⁶² I intervjuer med personer vilka haft och därtill har nyckelpositioner inom polisens spanings-, informatörs- och infiltratörsverksamhet så har det framgått att Rikspolisstyrelsens ovannämnda föreskrifter haft och har en mängd olika användningsområden.

Då Rikspolisstyrelsen inte utfärdat några föreskrifter för den civila infiltratörsverksamheten så har ovannämnda föreskrifter tillämpats analogt på verksamheten.¹⁶³ Enskilda tjänstemän har således kalkerat och raffinerat polisiära subjekt så som hanterare och kontrollant för att på det sättet uppbringa en inofficiell struktur och likaså ramverk.¹⁶⁴ Den 41 §¹⁶⁵ har i enlighet med vad som framkommit i intervju agerat som en ventil varpå polisen kunnat och än idag kan kringgå det existerande regelverket. Polisen kan således företa informatörsoperationer vilka egentligen är att ses på som en förtäckt infiltration.

---

¹⁶¹ RPSFS 2007:5, FAP 490-1.

¹⁶² Ibid., s.1.

¹⁶³ Framkommit i intervju med företrädare för polisen vilken begärt källskydd.

¹⁶⁴ Ibid.

¹⁶⁵ RPSFS 2009:2, FAP 490-1.

Då infiltratörsverksamheten står oreglerad så återfinns inte heller något organisatoriskt ramverk ur vilket besluts- och kontrollfunktioner kan utläsas, även detta vakuum har således fyllts ut genom ett analogt applicerande av föreskrifterna för informatörsverksamheten. Ovanstående styrks såväl av JO:s senaste granskning¹⁶⁶ och därtill av de rättsliga efterspel¹⁶⁷ vilka initierades med utgångspunkt av de infiltrationsoperationer som Peter Rätz företagit.¹⁶⁸

7.9 Om infiltratören och dennes motiv

7.9.1 Polisiär infiltratör

Det finns inte så mycket att anföra avseende den polisiära infiltratörens motiv eller person. Den polisiära infiltratören är i enlighet med ordets benämning en polis, vilken under täckmantel arbetar med för honom ålagda arbetsuppgifter. Det bakomliggande motivet gällandes dennes yrkesval är inte intressanta för denna uppsats.

7.9.2 Civil infiltratör

I motsatts till den polisiära infiltratören så finns det desto mera att säga om den civila infiltratören. En infiltratör är som nämnt en privatperson som på uppdrag av polisen exempelvis bereder sig tillträde till en för polisen intressant konstellation (innefattar begreppen; gäng, klubb m.fl.). En allmängiltig förutsättning för att bli värvad som civil infiltratör är att personen ifråga sedan tidigare agerat som informatör. Under tiden som informatör så utvärderar polisen en informatörs arbetet varefter endast en informatör som påvisat konkreta resultat i kombination med positiva personliga egenskaper kan komma att bli tilltänkt för avancemang till infiltratör.¹⁶⁹

---

¹⁶⁶ JO, Dnr: 1772-2007.

¹⁶⁷ NJA 2006 s.145, Ö 5345-08, Ö 3798-08.

¹⁶⁸ Ibid.

¹⁶⁹ Framkommit i intervju med företrädare för polisen vilken begärt källskydd.

Konkreta resultat

Till de i ovan anförda konkreta resultaten inbegrips att en person lämnat kontinuerlig och värdefull information under sin tid som informatör. Det krävs därtill att personen ifråga har god insyn samt kännedom om en för polisen intressant gruppering eller person och dennes pågående aktiviteter. Till ovanstående beaktas även en persons position i den kriminella sfären varefter en person med ledargestalt är att ses på som ett konkret resultat i sig.¹⁷⁰

Personliga egenskaper

Till de i ovan anförda personliga egenskaperna inbegrips en persons stresstålighet och möjlighet till att fatta sekundoperativa beslut. Egenskaper som; psykisk stabilitet vid extrema påfrestningar samt analytisk och perceptionell förmåga innefattas således. En persons "Street Smart" och "kameleont" förmåga är ytterligare inbegripna egenskaper.¹⁷¹ Utöver ovanstående så är en persons lojalitet av yttersta vikt. En person som har missbruksproblem kan i majoriteten av fall aldrig värvas som infiltratör eftersom en missbrukare inte är att ses på som pålitlig eller lojal. En missbrukare kan med enkelhet försäga sig under ett pågående rus och därtill avslöja en polisiär operation till förmån för en viss mängd narkotika.¹⁷²

Enligt uppgift så underskattar gemene man de civila infiltratörerna varpå dessa tro sig veta att personerna ifråga är dumma och mindre intelligenta.¹⁷³ I de intervjuades mening är detta en felaktig föreställning varpå intervjupersonerna snarare betecknar de civila infiltratörerna som "*A-människor*".¹⁷⁴ Med "*A-människor*" så åsyftas att dessas personliga egenskaper¹⁷⁵ i många fall överträffar den gemen medborgarens. En spekulation om varför gemene man ofta tillskriver de civila infiltratörerna

---

¹⁷⁰ Framkommit i intervju med företrädare för polisen vilken begärt källskydd.

¹⁷¹ Ibid.

¹⁷² Ibid.

¹⁷³ Ibid.

¹⁷⁴ Framkommit i intervju med företrädare för polisen vilken begärt källskydd.

¹⁷⁵ Psykiska och fysiska.

med nedlåtande epitet är för att dessa antingen är yrkeskriminella alternativt att dessa rör sig i kriminella kretsar.¹⁷⁶

Under en intervju så blev jag själv tillfrågad; "*Hur många normala medborgare tror du orkar jobba dag och natt som yrkeskriminell med allt vad det innebär och parallellt med detta spela ett dubbelspel på flera nivåer?...de flesta hade ramlat av pinnen!*".¹⁷⁷ Nyssnämnda är i min mening ett målande exempel avseende den press som en civil infiltratör kan tänkas uthärda.

Ett annat mera konkret men högst målande exempel är; "*Den optimale infiltratören är en "kriminell" piketpolis, dvs. en lojala, orädda, hårt arbetande och psykiskt stabil person som kan ta order och utföra dessa på bästa sätt*".¹⁷⁸ Det skall nämnas att i majoriteten av fall så är den civile infiltratören just en kriminellt belastad person och ofta själv medlem eller provmedlem av en organiserad eller annan löst sammansatt gruppering.

Det bakomliggande motivet till att en kriminell person frivilligt inträder i rollen som civil infiltratör, för att därefter gå polisens ärenden tillmötes är i många fall outgrundligt. Likt det som anförts under avsnittet om; *informatören och dennes motiv*, så återfinns det oftast lika många motivbilder som det finns individer. Motivbilderna vilka återfinns i ovannämnda hänvisning är implementerbara även på den civile infiltratören. Utöver dessa så har en intervjuperson¹⁷⁹ återgivit ett exempel vilket enligt uppgift avgivits av en f.d. infiltratör varefter jag kommer återge det i konceptform.

En person vilken är medlem av en kriminell organisation och därtill lever i ett destruktiv parallellsamhälle kan av olika anledningar komma att träffas

---

¹⁷⁶ Framkommit i intervju med företrädare för polisen vilken begärt källskydd.

¹⁷⁷ Ibid.

¹⁷⁸ Ibid.

¹⁷⁹ Framkommit i intervju med företrädare för polisen vilken begärt källskydd.

av ett oerhört självförakt, varefter dennes positiva gärningar i egenskap av infiltratör är ett medel för att balansera och rättfärdiga sin egen existens.¹⁸⁰

7.10 Infiltrationsoperationer de senaste 12 åren

Som nämnt så råder det stort hemlighetsmakeri kring polisens infiltratörsverksamhet. Information om faktiska infiltrationsoperationer har jag således fått tillgodogöra mig genom intervjuer med; Advokater, poliser, Statsåklagaren Nils-Eric Schultz och med Dick Sundevall. En genomgång av JO:s initiativärenden¹⁸¹ samt praxis har även företagits.¹⁸²

Jag vill å det bestämdaste poängtera och förtydliga att ingen av ovanstående intervjupersoner eller företrädare för nämnda yrkeskategorier avgivit information vilken inte är att ses på som allmänt känd, personerna har således endast hjälpt mig att nå en övergripande förståelse avseende polisens praktiska förfarande.

I nedanstående del kommer jag återge tre exemplifieringar avseende hur ett förfarande med hjälp av en eller flera infiltratör(er) kan se ut. Operationernas resultatet och eventuell rättssäkerhetsproblematik kommer belysas. I de två första exemplifieringarna så har infiltrationerna styrts av polisen medans infiltratören och tillika provokatören varit en privatperson. I den sistnämnda exemplifiering så styrdes operationen av polisen med en väsentlig skillnad bestående i att infiltratörerna var poliser. Det sistnämnda är även ett av få publicerad fall där infiltratörerna varit polismän.

---

¹⁸⁰ Ibid.

¹⁸¹ JO, Dnr: 1772-2007.

¹⁸² Högsta domstolen, Mål nr: B-2150-11, Ö-5354-08, NJA 2006 s.145, Ö- 3798-08.

*Gotlandsärendet*¹⁸³

Infiltratören hade etablerat kontakt med en gruppering varpå denne erbjöds köpa en större mängd heroin. Han avböjd med motiveringen om att han endast ägnade sig åt kokainförsäljning. Infiltratören erbjöd sig dock att agera mellanhand mellan grupperingen och en potentiell köpare som infiltratören sade sig ha kontakt med. Infiltratören hade egentligen inte kontakt med någon köpare men genom att påstå detta så kunde gruppering kanske vilja ha hjälp varefter infiltratören kunde få ett tillslag till stånd. Parallellt med att grupperingen gavs tid till att överväga infiltratörens erbjudande så kontaktade infiltratören sin hanterare och förklarade allt i ovanstående. Hanteraren maskerade i sin tur informationen som ett anonymt tips och förde in detta i polisens kriminalunderrättelseuppdrag. Tipset maskerades för att inte röja den verkliga källan men även för att kunna sanktionera en framtida operation. Det potentiella upplägget delgavs därefter de högsta cheferna vid länskriminalen i Stockholm.

Grupperingen kontaktade infiltratören på nytt varefter dessa sade sig anta infiltratörens erbjudande om att agera mellanhand. Infiltratören kontaktade sin hanterare för att meddela att gruppen numera såg infiltratören som deras mellanhand. Hanteraren kontaktade i sin tur sina chefer vilka bemyndigade en operation. Infiltratören tog kontakt med grupperingen och sade sig ha funnit en köpare. Grupperingen och infiltratören bestämde därefter möte för att fastställa det logistiska upplägget inför den stundande försäljningen. I mötet bestämdes att affären och transaktionen skulle genomföras på ett hotellrum på Gotland. Inför mötet på Gotland så inhandlade polisen en attachéväska vilken de på en bank i Stockholm fyllde med en miljon kronor i kontanter.¹⁸⁴ Väskan och dess innehåll fotograferades därefter med en polaroidkamera. Polaroidbilden föreställande pengarna skulle tjäna som bevis för att infiltratören hade träffat köparen och säkerställt att denne hade pengar till att köpa narkotikan.

---

¹⁸³ Högsta domstolen, Mål nr: Ö-5354-08.

¹⁸⁴ Hanteraren s. 124-223ff. och Peter Rätz - nio år som undercoveragent s.136-145ff.

Väl på Gotland så träffades infiltratören och säljarna på det angivna hotellrummet. Säljarna hade medtagit ett varuprov om 1,5kg heroin vilken infiltratören fick möjlighet att kontrollera. Kontrollen bestod i att infiltratören tog en liten mängd narkotika, vilken fördes ned i en reagenslösning vilken skulle färgas i viss kulör i de fall narkotikans aktiva substans verkligen var heroin. Varuprovet visade sig vara positivt varefter fotografiet föreställande attachéväska och kontanterna uppvisades.

På uppdrag av infiltratören lades narkotikan ned i en attachéväska. Attachéväska med narkotikan stängdes och kodlåset snurrades så att den inte gick att öppna utan synlig åverkan. Infiltratören som var mellanhand var den ende som kände till koden. Nyssnämnda rättfärdigades för säljarna med att dessa inte skulle kunna öppna väska och byta ut narkotika mot t.ex. socker inför mötet med köparen, vilket skulle ske senare samma dag. Då säljarna lämnade hotellrummet med attachéväska vilken innehöll narkotikan så ringde infiltratören till sin polisiära kontakt och uppgav ett kodord varefter polisen grep säljarna.

Infiltratören lämnade rummet samtidigt som polisen grep säljarna under tumultartade omständigheter. Infiltratören tog sig ut genom hotellets bakre utgången där dennes hanterare plockade upp honom och förde honom bort från brottsplatsen. Hanteraren och infiltratören inväntade därefter att den avtalade transaktionstidpunkten mellan köpare och säljare passerades varefter infiltratören ringde till ledaren för den säljande grupperingen och frågade varför säljarna inte hade anlänt enligt överenskommelsen. I samtalet så sade sig infiltratören ha blivit blåst av säljarna och att han stod ute i skogen med köparna vilka nu riktat sin ilska mot honom själv.

I själva verket stod hanteraren och infiltratören på en skjutbana utanför Visby. Under samtalets gång så tog hanteraren telefonen från infiltratören och utgav sig för att vara köparen. I samtalet mellan hanteraren och ledaren för den säljande gruppering påstod hanteraren att han inte vara en person vilken man blåste, varefter infiltratören yttrade ordalyselser likt, "*stoppa ner*

pistolen" (så att gängledaren i det pågående samtalet kunde höra det), därefter avlossade hanteraren två skott med sin pistol och avslutade samtalet.¹⁸⁵ Infiltratören var således inte att misstänkas för gripandet och därmed fritvådd från misstankar gentemot gängledaren, då denne nu levde i tron om att infiltratören blivit bestraffad eller dödad med anledning av säljarnas misstag.

I de efterföljande domstolsförhandlingarna så hemlighöll polisen vad som verkligen hade initierat tillslaget.¹⁸⁶ Således hade domstolarna, åklagarna och försvaret ingen aning om att hela operationen genomförts med ett användande av en civil infiltratör. Upprinnelsen till operationen förklarades med att säljarna agerat nervöst och att ett anonymt tips initierat polisens agerande.

En av de misstänkta friades medans den andre blev dömd till 10 år fängelse för grovt narkotikabrott.¹⁸⁷ Till saken hör att den sistnämnde dömdes för att ha köpt det heroin som han själv hade tänkt sälja, vilket är graverande.

*Operation Räv*¹⁸⁸

Den civile infiltratören vilken för tiden för Operation Räv lyckats infiltrerar MC klubben Bandidos och därtill blivit invigd som fullvärdig medlem, hade genom sina förehavanden kommit i kontakt med en kriminell person (K) vilken luftade ett affärsförslag. K, påstod sig ha en kontakt inom polisen vilken sålde registerutdrag ur polisens allmänna spaningsregister, (ASPEN). K, sade sig köpa registerutdrag inför affärer med för honom okända personer varefter han kunde kontrollera dessa uppgifter mm. K, frågade infiltratören ifall inte MC klubben Bandidos och infiltratören i egenskap av medlem i denna möjligen var intresserad av att köpa registerutdrag.

---

¹⁸⁵ Hanteraren s. 124-223ff. och Peter Rätz - nio år som undercoveragent s.136-145ff.

¹⁸⁶ JO Dnr: 1772-2007.

¹⁸⁷ JO, Dnr: 1772-2007.

¹⁸⁸ Ibid.

Infiltratören kontaktade sin hanterare och återberättade allt i ovanstående. Hanteraren vilken såg allvarligt på den befarade "läckan" gick enligt egen utsaga vidare till sina chefer vilka sanktionerade en operation.¹⁸⁹ Polisen började därefter att granska K:s, samtalspecificationer. Via samtalspecificationerna så kunde man urskilja att K, de facto hade kontakt med en civilanställd (P), vid polismyndigheten i Dalarna som hade hög behörighet till hemligstämplat material.

Hanteraren kontaktade därefter säkerhetspolisen (SÄPO) och underrättade dem om misstankarna mot P. SÄPO började följaktligen att övervaka P:s dator och dennes övriga förehavanden. Det skall nämnas att i detta skede så hade polisen endast bevis om att P, hade kontakt med K. Kommunikationen mellan P, och K, var inte att ses som brottslig utan snarare som högst opassande. SÄPO har i efterhand sagt att de uttryckligen upplyst hanteraren om att denne inte fick be infiltratören att beställa registerutdrag då detta ansågs vara brottsprovokation och något som SÄPO inte ägnade sig åt.¹⁹⁰ SÄPO ville endast övervaka P:s dator och bad hanteraren att höra av sig ifall denne fick information om någon ny beställning.

Det påstås att hanteraren gick tvärt emot SÄPO:s instruktioner och bad infiltratören att företa en beställning om två registerutdrag avseende personer inom Bandidos sfären.¹⁹¹ Avtalet mellan infiltratören och K, var att infiltratören skulle hämta registerutdragen hemma hos K, vid en bestämd tidpunkt. P, realiserade registerutdragen och skulle inom kort komma att överlämna dem till K. Infiltratören anlände till K:s bostad i förtid och begärde registerutdragen varefter K, sade att P, inte slutat sin arbetsdag och K, bad infiltratören att återkomma lite senare. Infiltratören visste att P, inte hade slutat att arbeta men anlände i förtid så att K, inte skulle misstänka honom i samband med gripandet. När P, överlämnade registerutdragen hos K, greps de två.

---

¹⁸⁹ Hanteraren s. 313-341ff.

¹⁹⁰ JO, Dnr: 1772-2007.

¹⁹¹ Ibid.

Under utredningen mot P, så erkände denne till att ha gjort utdrag ur ASPEN och sålt dessa till K. Liksom i Gotlandsärendet så kände åklagare, domstol och försvarare inte till omständigheterna bakom polisens tillslag. Ovanstående parter var därtill ovetandes om att registerutdragen hade företagits med anledning av en beställning som genomfört på order av en polisman. Nyss nämnda framkom inte heller vid rättegången mot P.

Hanteraren kom att misstänktas för grovt tjänstefel då information om att en brottsprovokation företagits väl framkom, men förundersökningen lades sedermera ned. Infiltratörens täckmantel röjdes inte under operationen eller det rättsliga efterspelet.

Som ren kuriosita skall det även nämnas att det var infiltratören som hämtade K, utanför anstaltsgrindarna efter att denne avtjänat sitt straff. K, hade således ingen aning om att infiltratören samarbetade med polisen.

*Operation Gödselstack*¹⁹²

En man (X) och en kvinna (Y), inledde en vänskapsrelation under okänd period av 2000-talet. Båda hade extensiva och dokumenterade missbruksproblem, mannen hade dessutom avtjänat ett fängelsestraff för narkotikabrott och fortsatte med att både missbruka och sälja narkotika efter sin frigivning. Vänskapsrelationen dem emellan övergick sedermera till ett sexuellt förhållande. Kvinnan som vid tiden saknade fast bostad bodde huvudsakligen hos sin syster.

Fredagen den 7 oktober 2005 så skulle Y, hälsa på X, i dennes bostad. Den 18 oktober 2005 så anmäldes Y, som försvunnen hos polisen. System till Y, vilken tillika var den som anmält Y:s försvinnande hade inte hört av sin syster sedan den 7 oktober då denne enligt uppgift skulle hälsa på X. Med anledning av anmälan så inledde polisen en utredning beträffande försvinnandet. Y:s telefon hade senast använts under natten till den 11 oktober därtill var henens bankkonto orört. Med anledning av ovanstående så antogs att ett brott låg bakom Y:s försvinnande.

---

¹⁹² Högsta domstolen, mål nr: B-2150-11 och NJA 2011 s.638.

Den 25 oktober häktades X, som skäligen misstänkt för mord. Häktningsbeslutet hävdades av åklagaren den 1 november och den 16 juni 2006 lades förundersökning ned mot, X. Sökandet efter Y, fortsatte dock i såväl vattendrag som på land i bebyggelsen kring X, bostad. Under november 2007 genomfördes en slamsugning av en avloppsbrunn i anslutning till den fastighet i vilken X, bodde. Slamsugningen resulterade i att ett paket anträffades vilket innehöll Y:s; glasögon, mobiltelefon och ringar. X, anhölls på nytt den 29 januari 2008 men släpptes ett par dagar senare. Polisen var övertygade om att X, var skyldig till Y:s försvinnande och var därtill övertygade om han hade bragt henne om livet. X, var alltjämt att ses på som huvudmisstänkt. Under våren 2010 så vände sig Polismyndigheten i Östergötland till Rikskriminalpolisen med begäran om stöd genom bevisprovokation. En plan utarbetades enligt vilken X, skulle provoceras till att för en av Rikskriminalpolisens infiltratörer vid namn "Mike", berätta var Y:s kropp befann sig.

Infiltratören Mike gjorde sig till vän med X, och utan att säga det rakt ut så skapade Mike en bild av sig själv som medlem av ett hårdfört kriminellt gäng. Mikes kroppsspråk, fysiska attribut, jargong och språkbruk var i enlighet med den stereotypa bild som gemene man har av en kriminell. Mike vilseledde och manipulerade X, och fick denne att tro att Y, hade tecknat en förmånlig livförsäkring vilken kunde lösas ut efter dennes död. En fundamental förutsättning för att försäkringsbeloppet skulle utbetalas var dock att försäkringsbolaget kunde fastställa att Y, verkligen avlidit och att denne inte undanhöll sig på frivillig grund.

Mike hävdade att en kriminell gruppering stod som förmånstagare till försäkringen vilka var angelägna om att kroppen återfanns. Mike beskrev hur den kriminella grupperingen utgjordes av råbarkade personer ifrån det forna östblocket. Mike poängterade att ovanstående grupp var fast beslutna i att återfinna Y:s kropp och att X, hade ådragit dessa intresse, varefter denne kunde förvänta sig att dessa var i stånd med att kontakta honom.

Med "kontakta honom"¹⁹³ åsyftades inte juridiska och civiliserad diskussioner utan snarare diskussioner vilka kunde komma att innebära otrevligheter av oanad natur. Mike poängterade att X, hade att göra med "Ryssar och Tjetjener"¹⁹⁴ vilka inte drog sig för att komma hem till X och "röja".¹⁹⁵ Mike förklarade att han som vän till X, hade åtagit sig uppdraget att tala med honom för ovanstående grupperings räkning. Således kunde X, finna en säker och diskret kommunikationskanal i Mike. Därtill så skulle X, få 75.000kr i belöning om denne utpekade den plats där Y:s kropp kunde återfinnas. X, upplyste Mike om att han inte hade några upplysningar i sakfrågan.

I ett försök till att öka trycket på X, så kontaktades han av ett par andra "öststatsmedborgare" (även de var poliser) varav en gick under namnet "Ryssen". Ryssen som "inte" kunde tala svenska utan kommunicerad på knagglig tyska i kombination med vilda gestikuleringar överlämnade en lapp till X, med ett telefonnummer på. X, uppmanades att återkomma på det angivna numret med upplysningar om var Y:s kropp kunde återfinnas. Ryssen erbjöd nu 100.000kr i utbyte mot information vilken resulterade i att Y:s kropp anträffades.

Efter alla påtryckningar som X utsattes för så utpekade han slutligen den plats där Y:s kropp låg begravd. X, tog till en början även på sig ansvaret för gärningen. Han ändrade dock sin inställning inför tingsrättsförhandlingen varefter han förklarade sitt erkännande med att han var påverkad av amfetamin samtidigt som han stod under ett överhängande hot från "öststatsmaffian", vilken i hans mening inte skydde några medel i jakten på försäkringspengarna. Han sade sig ha erkänt ovanstående gärning då han var rädd för "Ryssen" m.fl.¹⁹⁶

---

¹⁹³ Högsta domstolen, mål nr: B-2150-11 och NJA 2011 s.638.

¹⁹⁴ Ibid.

¹⁹⁵ Ibid.

¹⁹⁶ Högsta domstolen, mål nr: B-2150-11 och NJA 2011 s.638.

I HD så vidhöll X att han inte bragt Y om livet, utan att detta gjorts av hans narkotika leverantör efter att Y stulit amfetamin till ett värde av 60.000kr vilket X, hade köpt på kredit. Anledningen till att X, visste var kroppen var gömd grundades i att han bevittnat Y:s död och "begravning".

HD anförde att straffvärdet för den handling som X, gjort sig skyldig till i normalfallet uppgick till 10års fängelse. Med beaktande av infiltrationsoperationens natur, de otillbörliga påtryckningarna (Ryssen, öststatsmaffian och de outtalade våldsanspelningarna mm som de polisiär infiltratorerna uttalat) och vid ett parallellt beaktande av de brott mot Europakonventionen som infiltrationsoperationen faktiskt inneburit, nedsattes strafftiden med 3år. X, dömdes således för mord till 7 års fängelse.

Värt att nämna är att hovrätten ansåg att de kontakter som polisens infiltratorer haft med X, var att likställas med ett polisförhör varpå X, även var att ses på som skäligen misstänkt och således part i målet. Att polisen företagit dolda förhör med X, hade således kränkt hans rätt till en försvarare under pågående förhör, vilket i förlängning delvis hade kränkt hans rätt till en rättvis rättegång.¹⁹⁷

---

¹⁹⁷ Högsta domstolen, mål nr: B-2150-11 och NJA 2011 s.638.

8 Polismetodutredningen¹⁹⁸

8.1 Utredningens uppdrag

Utredningens uppdrag bestod i att överväga vissa straffprocessuella och polisrättsliga frågor angående de brottsbekämpande myndigheternas dolda spanings- och utredningsverksamhet. Utredningen skulle således överväga huruvida olika särskilda spaningsmetoder¹⁹⁹ skulle regleras i lag och i så fall på vilket sätt. Efter samtal med både polismetodutredningens särskilda utredare och utredningssekreterare framkom att; utredningen inte hade i uppdrag att utreda huruvida infiltrationsoperationer skulle få företas eller ej. Ingångsvärdet var följaktligen att metoderna används och fortsättningsvis skulle komma att användas. Utredningen skulle således endast utreda frågor vilka aktualiserades i och med ett användande av bl.a. infiltrationsoperationer.

8.2 Utredningens expertkommitté

I utredningen ingick 19 nationella experter.²⁰⁰ I åtta av fallen så hade experterna sin tjänsteplacering hos en brottsbekämpande myndighet (~43%). Resterande 11 experter bestod utav; fem representanter från justitiedepartementen (~27%), en representant från Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden (~6%), en verksjurist från Post- och telestyrelsen (~6%), en straffrättsprofessor (~6%), en advokat (~6%) och ett hovrättsråd (~6%).

Utöver ovanstående nationella experterna så har utredningen haft särskilda samråd med bl.a. företrädare för Rikskriminalpolisen, polisens länskriminalavdelningar, Säkerhetspolisen, samt Tullverket.²⁰¹ Utredningen har även haft flertalet kontakter med företrädare för utländska

---

¹⁹⁸ SOU 2010:103

¹⁹⁹ S.k. okonventionella spaningsmetoder.

²⁰⁰ Ibid., s. 5-6f.

²⁰¹ Ibid., s. 55ff.

brottsbekämpande myndigheter som t.ex. Förenta staternas justitiedepartement (US Department of Justice) och FBI (Federal Bureau of Investigation).

8.3 Utredningens förslag

Utredningens bedömning är att de spaningsmetoder som behöver lagregleras ska tas in i en ny lag; *lag om särskilda inhämtningsåtgärder i de brottsbekämpande myndigheternas verksamhet* (inhämtningslagen). Lagen ska reglera användningen av särskilda spaningsmetoderna både i förundersökningsförfarandet och i underrättelseverksamheten. Förslaget till lag om särskilda inhämtningsåtgärder i de brottsbekämpande myndigheternas verksamhet återfinns i sin helhet i, Bilaga B. Utöver ovanstående så föreslår utredningen att det ska inrättas ett oberoende beslutsorgan den s.k Nämnden, vilken i huvudsak ska pröva tillståndsfrågor hänförliga till polisens underrättelseverksamhet.

8.3.1 Lagförslagets, 6 Kap. - *Annars brottsliga gärningar*

De brottbekämpande myndigheterna har gjort gällande att en polisman som har infiltrerat en kriminell gruppering vilken t.ex. förbereder ett grovt rån, kan behöva göra sig skyldig till straffbara gärningar trots att deltagandet syftar till att förhindra brottets fullbordande.²⁰² Polismetodutredningen delar ovanstående uppfattning och har således bedömt att det finns ett reellt behov från polisens sida att i samband med infiltrationsoperationer kunna utföra vissa gärningar som annars hade varit att ses på som brottsliga. Polismetodutredningen har således föreslagit att inom ramen för infiltrationsoperationer ska polisen ges vissa begränsade möjligheter till att begå annars brottsliga gärningar. Befogenheten skall därtill ges i lag.²⁰³

---

²⁰² SOU 2010:103 s.173f.

²⁰³ SOU 2010:103, s. 173ff.

Tillstånd till att begå brottsliga gärningar skall således kunna ges om gärningarna är, nödvändiga för att kunna genomföra eller fullfölja infiltrationsoperationen. Tillstånd skall kunna ges för infiltrationsoperationer vilka företas inom ramen för såväl förundersökningsförfarandet som underrättelseverksamheten. Det råder en presumtion om att det inte får vara fråga om gärningar vilka kan antas föranleda annan påföljd än böter, men om tillståndet avser en infiltrationsoperation under ett förundersökningsförfarande så kan tillstånd även ges för sådana gärningar som skulle kunna bedömas som medverkan i mindre mån, enligt 23 kap. 5 § BrB.

Den gärning som eventuellt kan komma att företas måste dock genomgå en preliminär bedömning där följande beaktas; (i) en uppskattning av gärningens konkreta straffvärde (ii) huruvida gärningen omfattas av bestämmelsen om medverkan i mindre mån i 23 kap. 5 § BrB. I bedömning avseende (i), bör det beaktas att gärningen begås i ett brottsbekämpande syfte och att den företas av en polisman. Gärningens straffvärde bör således påverkas i sänkande riktning. Nyssnämnda bör även gälla i bedömningen om huruvida gärningen kan omfattas av bestämmelsen om medverkan i mindre mån enligt, 23 kap. 5 § BrB.²⁰⁴

Vid tillståndsgivandet ankommer det på den ansökande myndigheten att bevisa att infiltrationsåtgärden är av synnerlig vikt för utredningen samt att skälen för att utföra gärningen uppväger de olägenheter som den kan innebära för allmänna eller enskilda intressen. Uppgifter vilka är av intresse för utredningen skall i princip inte kunna inhämtas med andra medel och det skall finnas skäl att räkna med att infiltrationsoperationen verkligen kan leda till att man erhåller information av central betydelse för utredningen.

---

²⁰⁴ SOU 2010:130 s.380-386ff.

Tillståndsfrågor avseende ett utförande av en annars straffbelagd gärning vilken skall företas i ett förundersökningsförfarande prövas av domstol. När tillstånd avser en gärning vilken skall företas inom ramen för underrättelseverksamheten, ankommer tillståndsprövningen på den s.k. Nämnden.²⁰⁵

Ett beslut om att tillåta ett utförande av en annars straffbelagd gärning skall hävas när det inte längre finns skäl för beslutet. Ett beslut skall kunna hävas av såväl den sökande som den beslutande myndigheten. I de fall ett tillstånd givits inom ramen för underrättelseverksamheten men operationen övergår i ett förundersökningsförfarande så skall en åklagare informeras. Åklagaren skall informeras om såväl den pågående infiltrationsoperationen samt om eventuella tillstånd för att begå en annars brottsliga gärning. I ovannämnda situation så har åklagaren rätt att häva ett tillstånd.²⁰⁶

Ett tillstånd skall innehålla uppgifter om vilka gärningar tillståndet avser och gärningarna ska preciseras så långt det är möjligt. Ett krav om högre precisering presumeras i de fall då tillståndet gäller konkreta intrång t.ex. hemfridsbrott, samt i de fall där tillståndet gäller gärningar vilka omfattas av 23 Kap. 5 § BrB, medverkan i mindre mån. Gärningar som anges i ett tillstånd kommer att ges en normerande karaktär och fungerar således som en måttstock för vad som är acceptabelt för en viss operation. Vid bedömningen av om en gärning anses vara jämförbar med den som avses i tillståndet ska hänsyn tas till gärningens straffvärde och karaktär, samt skyddsintressena bakom bestämmelserna. Substituerande gärningen skall även avse sådana gärningar som kan föranleda sanktionsavgift (administrativa avgifter med bestraffande karaktär).²⁰⁷

---

²⁰⁵ SOU 2010:130 s.380-386ff.

²⁰⁶ Ibid.

²⁰⁷ Ibid.

8.3.2 Lagförslaget, 7 Kap - *Biträde av enskilda*

Under utredningsarbetet så har polismetodutredningens tjänstemän tagit del av information vilken tyder på att de kriminella grupperingarna raffinerat deras modus operandi till den grad att polisens nuvarande arbetsmetoder många gånger är att ses på som ineffektiva.²⁰⁸ Utredningen ger även uttryck för att de polisiära infiltratörerna har stora svårigheter med att få tillträde till de existerande kriminella nätverken eftersom medlemskap och således tillträde till dessa föregås av mångårig provotid mm. Utredningen delar således polisens uppfattningen om att ett tillträde till dess slutna och svårpenetrerade grupperingar "står och faller"²⁰⁹ med polisen rätt till att använda sig av enskilda (civila infiltratörer). Med beaktande av ovanstående så fann utredningen ett starkt behov hos de brottsbekämpande myndigheterna i att kunna bistås av enskilda i samband med infiltrationsoperationer.²¹⁰

Polismetodutredning nådde konklusionen om att infiltration i dagsläget sker med stöd av de allmänna befogenheterna i polislagen varefter utredningen inte fann anledning till att särskilt reglera infiltrationsoperationer i lag. Polismetodutredningen fann dock anledning till att klargöra i vilken utsträckning de brottsbekämpande myndigheterna kan ta biträde av enskilda i samband med vissa av de åtgärder som företas under en infiltrationsoperation.²¹¹ Lagförslaget krav om särskilda skäl för anlitande av enskilda motsvaras av det som framgår av rådande praxis, d.v.s. att anlitanDET av enskilda måste ske med stor försiktighet och får endast försiggå i undantagsfall, vidare krävs att det finns anledning att anta att en polis inte skulle kunna användas för uppdraget.²¹²

---

²⁰⁸ SOU 2010:103 s.104.

²⁰⁹ Eget resonemang.

²¹⁰ SOU 2010:103 s. 83-117ff., s. 219-231ff.

²¹¹ Ibid.

²¹² Ibid.

Då en enskild lämnar biträde vid dold eller vilseledande ljudupptagning så träder denne i ställe för myndighetsföreträdaren. Personen ifråga måste dock delta i det samtal som är föremål för ljudupptagningen. Den enskilde skall dock inte agera som provokatör eller delta i brottslig verksamhet. Syftet med biträdet skall normalt vara att den enskilde introducerar en polisman vilken därefter utför provokativa åtgärder eller brottsliga gärningarna.²¹³

8.4 Beslutsorganet -Nämnden

Med den s.k. "Nämnden" åsyftas inte ett nytt organ utan den i skrivande stund etablerad, Säkerhets och integritetsskyddsnämnden (SIN). SIN, har i skrivande stund till uppgift att med inspektioner och andra undersökningar utöva tillsyn över de brottsbekämpande myndigheternas användning av hemliga tvångsmedel.²¹⁴ Polismetodutredningen föreslår således att SIN, skall ansvara för tillståndsfrågor gällandes kvalificerade åtgärder vilka företas inom ramen för polisens underrättelseverksamhet och där tillståndsfrågan i förundersökning skulle prövats av domstol.²¹⁵

---

²¹³ SOU 2010:103 s. 83-117ff., s. 219-231ff.

²¹⁴ Faktablad JU 07.11.

²¹⁵ SOU 2010:103 s. 311-328ff.

9 Remissinstansernas yttranden

Betänkandet utsändes till inte mindre än 46 remissinstanser.²¹⁶ Flertalet återkom följaktligen med utförliga yttranden vilka i flertalet fall sträckte sig över flera sidor. Då jag inte haft möjlighet till att i detalj återge vad varje enskild instans anfört så kommer remissvarens centrala delar att återges i koncept form. En allmän och nämnvärd notering är att remissinstansernas yttrande är av spretande natur varefter flertalet olika viljor kan utläsas. För att åskådliggöra detta på ett konstruktivt sätt så har jag valt att dela in remissinstanserna i tre olika kluster. De tre klustren blir således; (i) de brottbekämpande, (ii) de humanistiska och (iii) de juridiskt verksamma.

I det brottbekämpande klustret ingår; Rikspolisstyrelsen (RPS) och Säkerhetspolisen (SÄPO). Till det humanistiska klustret hör organisationer som Civil Rights Defenders och Svenska journalistförbundet. I det sistnämnda klustret, de s.k. juridiskt verksamma ingår; enskilda domstolar, Sveriges Advokatsamfund och juridiska fakultet. Uttryck kommer även ges för Advokat Tomas Nilssons särskilda yttrande, tillika medlem av Polismetodutredningens expertkommitté.²¹⁷

9.1 Det brottbekämpande klustret

Det brottbekämpande klustrets remissyttranden är positiva till och ställer sig i all väsentlighet bakom utredningens förslag. Den eventuella diskrepans som framgår mellan yttrandena är att RPS ifrågasätter varför de enskilda som biträder SÄPO skall få begå en annars brottslig gärning och agera provokatör, medans denna möjlighet inskränks för den öppna polisen.²¹⁸ RPS invänder mot att man skall behöva begära ett tillstånd för varje enskild brottslig gärning då detta skulle bli problematiskt ur polisoperativ synvinkel.

---

²¹⁶ JU 2010/10019/L4.

²¹⁷ SOU 2010:103, s. 405-408.

²¹⁸ RA-000-1849/11, s. 3.

Istället vill RPS att tillstånd skall ges för en hel infiltrationsoperation varefter ett tillstånd skall innefatta alla aktioner och agerande som kan tänkas företas utmed operationens fortskridande.²¹⁹ RPS finner inte heller anledning till att en domstol eller den s.k. Nämnden skall pröva eventuella tillståndsfrågor. I RPS mening anses det tillräckligt med att beslut i förundersökning fattas av en åklagare och av berörd enhet i underrättelseförfarandet. RPS anser att Nämndens sammanträdesfrekvens inte når upp till kravet om minut- och sekundoperativa beslut, således är detta ett hinder.

RPS, invänder och säger sig inte heller förstå varför medverkan i mindre mån endast skall få företas under förundersökningsförfarandet. De finner all anledningen till att medverkan i mindre mån även skall kunna tillåtas i polisen underrättelseverksamhet. RPS ifrågasätter utevaron av följande begreppsdefinitioner i betänkande; infiltration, infiltratör, informatör, uppgiftslämnare, operation och särskilda provokativa åtgärder. Utevaron av ovanstående definitioner anses leda till oklarheter när det gäller bestämmelsernas närmare avgränsning. RPS finner det högt beklagligt att utredningen inte beaktat, utrett eller tagit ställning till polisens informatörsverksamhet.²²⁰

9.2 Det humanistiska klustret

Det humanistiska klustret invänder mot stora delar av utredningens förslag och ställer sig således frågandes till ett eventuellt lagstadgande till förmån för utredningens förslag. Svenska journalistförbundet (SJFB), är tveksamma till att de föreslagna metoderna uppfyller; behovs- legalitets- och proportionalitetsprincipen.²²¹ SJFB, anser att användning av infiltratörer och informatörer samt s.k. provokativa metoder ska ske med stor restriktivitet.²²² Civil Rights Defenders, menar att en rättsstat inte kan acceptera att allt

---

²¹⁹ RA-000-1849/11, s.4.

²²⁰ Ibid. s.5.

²²¹ Svenska journalistförbundet, Dnr: 46/2011-810, s.1.

²²² Ibid., s.3.

offras i jakten på brottsligheten.²²³ Civil Rights Defenders anser att utredningens förslag riskerar att främja korruption och maktmissbruk.²²⁴

9.3 Det juridiskt verksamma klustret

Göta Hovrätt är mycket tveksam till att polisen skall ges tillstånd till att begå brottsliga gärningar.²²⁵ Hovrättens tolkning är att tillstånd skulle kunna ges även för handlingar vilka har ett högt straffvärde.²²⁶ Metoderna är allt för långtgående och kan således skada rättsväsendets legitimitet.²²⁷ Hovrätten förutsätter att polisen bär ett skadeståndsansvar för den skada som en enskild eventuellt lider till följd av handlingar i enlighet med lagförslagen.²²⁸

Advokatsamfundet välkomnar att sådana spaningsmetoder som hittills använts men som varit oreglerade, nu lagregleras.²²⁹ Advokatsamfundet fruktar dock att enskilda personer som medverkar i polisiära operationer gör detta till förmån för egen vinning. Enskilda personer vilka tidigare utfört olika uppdrag åt polisen har även berättat om hur deras liv raserats. Med anledning av ovanstående finns inte tillräckliga skäl till att tillåta metoden.²³⁰

Av justitieombudsmannens remissyttrande meddelas att betänkandet är ensidigt präglat av de brottsbekämpande myndigheternas subjektiva värderingar.²³¹ Utredningens sammansättning har i mycket stor utsträckning hämtats från de brottsbekämpande myndigheterna vilket konstaterar en obalans, varpå experter med andra erfarenhets rättsgrundsatser efterlyses av JO. Att utredningens perspektiv varit alltför snävt bevisas i JO:s mening när

---

²²³ Civil Rights Defenders kommuniké med Justitiedepartementen, 2011-06-30, s.1.

²²⁴ Civil Rights Defenders kommuniké med Justitiedepartementen, 2011-06-30, s. 2.

²²⁵ Göta Hovrätt, Dnr: 2011-256, s. 2.

²²⁶ Ibid., s. 3.

²²⁷ Ibid., s. 4.

²²⁸ Ibid., s. 5.

²²⁹ Advokatsamfundet, dnr: R-2011/0569, s. 1.

²³⁰ Ibid., s. 3.

²³¹ Dnr: 1610-2011, s. 1.

mera principiella frågor avfärdas som filosofiska. JO kräver inte att en statlig utredning skall fördjupa sig i ”*filosofiska aspekter*”²³², men att helt avstå från att diskutera dem är högst anmärkningsvärt.²³³ JO anser inte att den värdegrund som kommer till uttryck i straff- och processlagstiftningen, regeringsformen samt Europakonventionen är av filosofisk natur, varefter denna borde beaktats i större utsträckning. I JO:s mening så är frågeställningarna vilka utredningen haft att utredas av principiell betydelse och mot bakgrunden av detta så anser JO att en parlamentarisk beredning av frågorna vore mera lämplig.

Den juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet tillstyrker förslaget till en ny inhämtningslag men anför en rad invändningar mot utredningens resonemang.²³⁴ Av fakultetsnämndens remissyttrande framgår att det genom åren finns tydliga exempel på hur polisen klätt olika verksamhetsgrenar med politiskt korrekta epitet, för att på detta sätt fritt kunna använda sig av metoder vilka annars uttryckligen reglerats. Fakultetsnämnden vid Uppsala universitet tror att polisen kan fortsätta att bedriva sådan verksamhet på grundval av utredningens resonemang. En potentiell inhämtningslag avhjälp inte detta stora problem.²³⁵ Fakultetsnämnden påpekar att ett annat stort problem med utredningens utgångspunkt är att det i Sverige saknas en övergripande och genomtänkt uppfattning avseende vad vi kan tänka oss att acceptera, gällandes de brottsbekämpande myndigheternas makt och övervaknings möjligheter.²³⁶

Av Advokat Tomas Nilssons särskilda yttrande²³⁷ poängteras att utredningen haft att ta ställning till oerhört centrala frågor. De brottsbekämpande myndigheterna har anfört att den osäkerhet som gällt kring användandet av okonventionella metoder, har lett till en påtaglig återhållsamhet i användningsfrekvensen. Nämnda återhållsamhet har

---

²³² Dnr: 1610-2011, s. 2.

²³³ Ibid.

²³⁴ JURFAK 2011/31, s. 1.

²³⁵ JURFAK 2011/31, s. 3.

²³⁶ Ibid.

²³⁷ SOU 2010:103, s. 405-408ff.

bevisligen inte resulterat i någon allvarlig negativ effekt för beivrandet av brottsligheten och polisen har inte kunnat framställa bevisning för att en mera tillåtande lagstiftning är av väsentlig betydelse.²³⁸ Utredningens förslag framstår således inte som godtagbara. Vidare så tillgodoser utredningsförslaget inte den mycket restriktiva inställning till biträde av enskilda som JO tidigare givit uttryck för.

Av yttrandet från den juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet framgår att dessa finner det viktigt att användningen av s.k. särskilda spaningsmetoder regleras i lag.²³⁹ Fakultetsstyrelsen betonar att formuleringarna i lagförslaget är vaga och således öppna för tolkning, vilket kan komma att resultera i skönsmässig bedömning hos de myndigheterna som skall ta beslut i sakfrågorna.²⁴⁰ Fakultetsnämnden finner att lagförslagets 7 Kap.²⁴¹ ger polisen allt för långtgående möjligheter till att använda sig av enskilda, varpå fakultetsnämnden finner det lämpligt att utredningens förslag omprövas helt i denna del.²⁴² Fakultetsnämnden säger sig även stå bakom det som experten Tomas Nilsson ger uttryck för i sitt särskilda yttrande.²⁴³

---

²³⁸ SOU 2010:103, s. 405-408ff.

²³⁹ Dnr., LUR 2011/34, s.1.

²⁴⁰ Dnr., LUR 2011/34, s.1.

²⁴¹ Biträde av enskilda.

²⁴² Dnr., LUR 2011/34, s. 2.

²⁴³ Ibid., s 2.

10 Analys och slutsats

10.1 Analys av informatörsverksamheten

Att polisen sedan urminnes tider varit beroende av information från allmänheten (s.k. Tips) som ett led i fullgörandet av deras arbetsuppgifter är i min mening en självklarhet. Polisen understryker att man med informatörsverksamhet åsyftar en exklusiv bikt²⁴⁴ dit endast personer vilka bevisligen har kontinuerlig och användbar information om brott och brottslingar bereds tillträde²⁴⁵, för att därefter av olika anledningar bistå polisen med information. Ovanstående är i min mening inte att ses på som en rättvis exemplifiering av den i skrivande stund rådande informatörsverksamheten, varpå jag och flera med mig har fog för våra invändningar.²⁴⁶

Problematiken har sin grund i att Rikspolisstyrelsens; *föreskrifter och allmänna råd om användande av informatörer*²⁴⁷ saknar elementära legaldefinitioner. I ovanstående föreskrift har man på ett tillintetsägande sätt exempelvis definierat en informatör som; "*En person som antagits som informatör*".²⁴⁸ Med beaktande av ovanstående så är det i min mening inte underligt att flertalet av de poliser vilka jag intervjuat, varken vet vad en informatör eller infiltratör är. Dessa kände inte heller till skillnaden mellan en informatör och en infiltratör. Utöver nyssnämnda så kände majoriteten av de intervjuade inte heller till, när och på vilka grunder en informatör övergår till att ses på som en infiltratör. Grava förbistringar i enlighet med ovanstående fundamentala grundkunskaper är inte bara högst uppseendeväckande utan därtill ett starkt bevis på att verksamheten varken är klart definierad eller avgränsad.

---

²⁴⁴ Framkommit i intervju med företrädare för polisen vilken begärt källskydd.

²⁴⁵ Se, 9 §, RPSFS 2007:5, FAP 490-1, s. 4.

²⁴⁶ Debatterande kritiker.

²⁴⁷ RPSFS 2007:5, FAP 490-1.

²⁴⁸ 2 §, RPSFS 2007:5, FAP 490-1, s. 1.

Att informatörsverksamheten är att ses på som en förtäckt infiltratörsverksamhet framgår i min mening klart av den 3 § - *Allmänna råd*, i Rikspolisstyrelsens föreskrifter.²⁴⁹ Av paragrafen framgår att; *även om informatörsverksamheten är knuten till polisens underrättelseverksamhet hindras man inte från att anlita en informatör för att få fram information om ett begånget brott.*²⁵⁰

En informatör är i enlighet med ordets verkliga innebörd en person vilken aktivt vidarebefordrar information till polisen. Polisen tar i sin tur emot informationen, men påverkar och dirigerar inte informatören i dennes inhämtnings metod. Av den 10 och 15§§²⁵¹ framkommer att information som delgivits polisen av en informatör förs in i s.k. underrättelseuppslag varpå information vilken skulle kunna vara av intresse för en viss förundersökning borde kunna utläsas av dessa. Om information vilken är intressant för viss förundersökning inte återfinns i underrättelseuppslagen så innebär detta att ingen överlämnat sådan information, varpå man får avvakta att sådan information inkommer.

Den 3 §, vilken som nämnt är att ses på som ett allmänt råd tar informatörsverksamheten ett steg längre, varpå den de facto bemyndigar, inbjuder och direkt uppmanar polisen till att anlita en informatör för att få fram information. Då polisen på grundval av den 3 § anlitar någon för att få fram specifik information vilken är av intresse för ett specifikt ärende så påverkar man och dirigerar informatören i dennes inhämtnings metod varpå informatören per automatik övergår till att betraktas som en infiltratör.

Skillnaden mellan att å ena sidan ägna sig åt passiv informationsinhämtning (ta emot information) och å andra sidan styra och förevisa om var (t.ex. i vilket gäng) och i vilket ärende (i enligt med viss förundersökning), en person skall söka efter information må uppfattas som marginell och därmed

---

²⁴⁹ RPSFS 2007:5, FAP 490-1, s. 3.

²⁵⁰ Ibid.

²⁵¹ RPSFS 2007:5, FAP 490-1.

obetydlig, en sådan föreställning är dock högst felaktig. Med beaktande av den 3 § så företar polisen infiltrationsoperationer inom ramen för informatörsverksamheten, vilket är tvärt emot den uttalade verksamhetsutövningen.

Ovanstående resonemang styrks även av remissyttrandet från den juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet, vilka anfört att det finns många exempel på då polisen valt att kalla en verksamhet för något "annat" (t.ex. informatörsverksamhet), för att på detta sätt fritt kunna använda sig av metoder (infiltration) vilka annars måste föregås av särskilda överväganden.²⁵² I förevarande fall så har polisen valt att döpa verksamheten till en s.k. informatörsverksamhet, därur företas sedan infiltrationsoperationer varpå man slipper att beakta de allmängiltiga bestämmelserna för okonventionella spaningsmetoder.

Att polisens s.k. informatörsverksamhet arbetar aktivt med att utveckla civila infiltratörer framgår även då de intervjuade poliserna förklarar att den fundamentala förutsättning för att en privatperson skall kunna knytas till den civila infiltratörsverksamheten är att denna varit aktiv som informatör under en längre tid. I intervjuerna framgick även att en person utvärderas under sin tid som informatör varpå man med enkelhet kan dra slutsatsen att en informatör i polisens mening inte är en person som uteslutande överlämnar information. De vore i min mening högst märkligt om man kan utvärdera en persons potentiella lämplighet som infiltratör på grundval av hur duktig denne är på att vidarebefordra information.

I enlighet med vad som tidigare framgått så har ansvariga vid Rikspolisstyrelsen avgett två vitt skilda förklaringar avseende den 41§²⁵³ och dess ändamål. När två personer med höga befattningar, varav den ena ansvarat för införandet av paragrafen (i samråd med Rikspolischefen) lämnar två vitt skilda svar på samma fråga, så kan man inget annat än

---

²⁵² JURFAK 2011/31, s. 3.

²⁵³ RPSFS 2009:2, FAP 490-1.

förundras.²⁵⁴ Den gemensamma nämndare som återfinns i de avgivna svaren är att paragrafen skall användas för att kringgå någon form av bestämmelse. Om paragrafen verkligen skall användas för att kringgå eventuella motsägelser i föreskrifterna så är detta högst alarmerande, eftersom Rikspolisstyrelsen därmed vitsordar att föreskrifterna är undermåligt utformade.

I min mening så borde Rikspolisstyrelsen reviderat föreskrifter istället för att införa en "gummiparagraf" likt den 41 §. Därtill så finner jag ordavalet kringgå som högst anmärkningsvärt eftersom jag presumerar att föreskrifterna införts för att iakttas och inte för att kringgås. Med beaktande av den 41 § så kan Rikspolisstyrelsen medge undantag från vissa eller alla föreskrifter (1 - 40 §§) gällandes informatörsverksamheten, i de fall det föreligger särskilda skäl. Problemet är att ingen av de intervjuade vid Rikspolisstyrelsen kan beskriva rekvisiten för s.k. särskilda skäl, därtill så är det Rikspolisstyrelsen själva som fattar beslut om när särskilda skäl råder. Besluten är därtill sekretessbelagda, varpå obefintlig insyn råder.

Med beaktande av vad som framkommit under intervjuerna och vad som objektivt kan utläsas av den 3 § så är informatörsverksamheten i min mening att ses på som en förklädd och lättare form av infiltratörsverksamhet, samt en arena där framtida infiltratörer utvärderas. Avseende den 41 § och de svar som Rikspolisstyrelsen företrädare delgivit mig så är jag på inga grunder föfnöjd.²⁵⁵ Rikspolisstyrelsens föreskrifter gällandes informatörsverksamheten är i min mening ett fundamentalt styrkdokument vilket skall följas. Förekomsten av en "gummiparagraf" likt den 41 § vilken därtill används för att kringgå föreskrifter är varken klädsam eller del av ett rättssäkert förfarande.

---

²⁵⁴ Se, Bilaga C.

²⁵⁵ Se, Bilaga C.

Att polisens tar emot tips och annan information som är av betydelse för fullgörandet av de arbetsuppgifter vilka ankommer på polisverksamheten är i min mening en självklarhet. Att polisen därutöver kamouflerar olika verksamhetsgrenar med politiskt korrekta epitet för att undgå kritik och för att dessutom kunna företa ljusskygga förfaranden är något som jag ställer mig högst frågande och likaså kritisk till.

10.2 Analys av infiltratörsverksamheten

10.2.1 Polisiär infiltration

Att den öppna polisen använder sig av infiltratörer är i min mening problematiskt ur ett flertal aspekter. Inledningsvis så vill jag klargöra att i min mening så är det helt upp till Rikspolisstyrelsen om de vill utsätta sina anställda för sådana faror och risker som infiltrationsoperationer de facto innebär. Då en anställning vid polisens infiltratörsverksamhet föregås av ett ansökningsförfarande, så ankommer det på den enskilde polismannen att överväga och beakta huruvida denne frivilligt vill utsätta sig för risk.

Utöver allt i ovanstående så skall det betonas att en polisiär infiltratör omfattas av; de rättigheter som medföljer av en statligt anställning, flertalet försäkringar och därutöver omfattas denne även av det sociala skyddsnätet varpå denne har ett betryggande stöd. Utöver nyssnämnda stöd så föregås en anställning vid polisens infiltratörsverksamhet av en omfattande vidareutbildning. I anslutning till ovanstående så har den polisiära infiltratören även laglig rätt till att bära utrustning bestående av bl.a., tjänstevapen, batong och pepparspray. Förutom nyssnämnda utrustning står den polisiära infiltratören även under kontinuerlig övervakning av polismyndigheten.

Att den polisiära infiltratörsverksamheten skall ses på som ett verktyg vilket med kirurgisk precision kan användas i kampen mot den grova och organiserade brottsligheten²⁵⁶, är en uppfattning som jag delar med ett visst förbehåll. Jag förbehåller mig således rätten till att säga; ja, det är ett utomordentligt verktyg, i de fall då det de facto kan användas mot den grova och organiserade brottsligheten.²⁵⁷

Den första frågan man således måste ställa sig är; huruvida polisiära infiltratörer faktiskt använts med framgång i kampen mot den grova och organiserade brottsligheten?²⁵⁸ I min mening är svaret på denna fråga nej. Min konklusion grundas på det faktum att de polisiära infiltratörer endast kan närma sig enskilda personer vilka inte ingår i t.ex. etablerade MC-gäng eller andra grupperingar, eftersom de polisiär infiltratörerna inte kan hävda sig i sådan utsträckning att de släpps in i nyssnämnda konstellationer.

I "Operation Gödselstack"²⁵⁹, så lyckades de polisiära infiltratörerna faktiskt med att både närma sig och säkerställa information om var en kropp begravts, om än under tvivelaktiga former. Ett par adekvata följdfrågor blir således; Var den misstänkte X, att ses på som del av ett gäng vilket ängar sig åt grov och organiserad brottslighet? Svaret på den frågan är nej, X var en typisk missbrukare i det lägre ledet. Lyckades polisen verkligen infiltrera och komma när inpå X, så att denne anförtrodde sig infiltratörerna? Svaret på den frågan är nej, polisen lyckades med sitt uppdrag enbart efter att de utgivit sig för att vara medlemmar och tillika representanter för öststatsmaffian.

---

²⁵⁶ SOU 2010:103 s. 83., samt av vad som framkommit i intervju med företrädare för polisen vilken begärt källskydd.

²⁵⁷ Med grov och organiserad brottslighet åsyftas de gängstrukturer (MC-gäng m.fl.) vilka enligt polisen är att ses på som de största och mest framstående aktörerna på den kriminella arenan.

²⁵⁸ Med grov och organiserad brottslighet åsyftas de gängstrukturer (MC-gäng m.fl.) vilka enligt polisen är att ses på som de största och framstående aktörerna på den kriminella arenan.

²⁵⁹ Högsta domstolen, mål nr: B-2150-11.

De polisiära infiltratorerna lyckades således skrämra X, en 53 årig, drogpåverkad och illa åtgången missbrukare, till att utpeka en plats där en kropp låg begravd i tron om att denne skulle få 100.000 kronor och därtill skulle han slippa framtida problem med öststatsmaffian.

Det vore intressant att se hur utfallet hade blivit om de polisiära infiltratorerna hade försökt med samma eller liknande metoder mot en mera potent person, vilken de facto är medlem av en namnkunnig organisation vilken ägnar sig åt grov och organiserad brottslighet.

Utigenom domstolsförhandlingarna nekad X till anklagelserna och vidhöll att han pekade ut platsen där kroppen låg gömd efter att han fruktat för sitt liv eftersom han inte vill ha problem med infiltratorerna och dessa vänner, d.v.s. *"Ryssar och Tjetjener som skulle komma och röja i Motala, vilka håller på med du vet vad"*.²⁶⁰

Operation Gödselstack är i min mening inte prov på ett polisiärt verktyg vilket med kirurgisk precision kan användas i kampen mot den grova och organiserade brottsligheten. Så vitt jag vet²⁶¹ så har polisiära infiltratorerna aldrig lyckats med bedriften att infiltrera grupperingar vilka tillhör den grova och organiserad brottsligheten, för att därefter avslöja allvarlig eller mindre allvarlig brottslighet. Det skall tilläggas att inte ens företrädarna för polisen sade sig känna till några sådana fall.²⁶² Om polisen mot förmodan skulle göra gällande att de lyckats att infiltrera den grova och organiserade brottsligheten men att detta inte framkommit i förundersökningar eller vid domstolförhandlingar så skulle detta per automatik innebära att polisen fortsättningsvis undanhåller information från; domstolar och försvarare samt åklagare (i de delar dessa inte är införstådda med polisens förfarande).

---

²⁶⁰ Högsta domstolen, mål nr: B-2150-11 s. 5.

²⁶¹ Med beaktande av 4,5 månaders forskning och ihärdigt grävande.

²⁶² Framkommit i intervju med företrädare för polisen vilken begärt källskydd.

Utöver ovanstående så skall det nämnas att HD nått konklusionen om att den press som X, fick uthärda av de polisiära infiltratorerna var att ses på som "otillbörlig".²⁶³ HD anförde vidare att X, lämnat uppgifter under omständigheter som "inte uppfyller sedvanliga krav på rättssäkerhet"²⁶⁴, något som beaktades vid bevisvärderingen varpå uppgifterna tillmättes ett mycket lågt bevisvärde. Att personen ifråga dömdes trots att erkännandet framkommit efter att han utsatts för otillbörliga påtryckningar beror i min mening snarare på välvilligt inställda domstolar och sedan tidigare säkerställd stödbevisning, än på metodens faktiska verkansgrad.

Att infiltrationsoperationer av förevarande slag riskerar att bryta mot flertalet särskilda lagregler rörande polisförhör i 23 kap. RB, är inte heller till metodens favör. Exempel på lagregler vilka kan komma att äventyras är; förbudet mot användningen av medvetet oriktiga uppgifter och förespeglade av särskilda förmåner (12 §), underrättelse om skäligen misstanke (18 §) och rätten för skäligen misstänkt att ha försvarare närvarande.²⁶⁵

En av mina delkonklusioner är att de polisiära infiltrationsoperationerna kan vara effektiva i fall liknande "Operation Gödselstack". Men, man måste därtill beakta att ifrågavarande²⁶⁶ operation fått fram ett erkännande på ett otillbörligt sätt, vilket medfört att det haft mycket lågt bevisvärde i domstol. Ovanstående är i min mening inte resultatet av ett instrument med kirurgisk precision, utan snarare ett verk vilket härstammar från ett trubbigt och volatilt utrednings- och informationsinhämtande verktyg.

Med beaktande av allt i ovanstående så känner jag mig starkt förhindrad från att dela polisens och polismetodutredningens konklusion om att den polisiära infiltratörsverksamheten, är ett exceptionell och viktigt verktyg i kampen mot den grova och organiserade brottsligheten. Då den polisiära

---

²⁶³ Högsta domstolen, mål nr: B-2150-11, s. 14, 27p.

²⁶⁴ Ibid., s. 14, 28p.

²⁶⁵ JO, Dnr: 731-2010 och 3652-2010.

²⁶⁶ HD B-2150-11.

infiltratörsverksamheten ännu inte visat sin värdighet i kampen mot den grova och organiserade brottsligheten, så kan den i min mening inte heller benämnas som ett exceptionellt verktyg mot ovannämnda segment.

Resultatet av att den polisiära infiltratörsverksamheten ännu inte satts in i kampen mot den grova och organiserade brottsligheten och att den med stor sannolikhet inte heller kommer att kunna sättas in mot den, är att verksamheten istället bli ett mera frekvent redskap mot lindrigare former av brottslighet.

10.2.2 Infiltration med hjälp av privatpersoner (civila infiltratörer)

Att privatpersoner används som ett offensivt verktyg i kampen mot den grova och organiserade brottsligheten är i min mening uppseendeväckande ur flera aspekter. För det första så existerar en civil infiltratör inte annat än på ett sekretessbelagt papper vilket kan kasseras och därtill så grundas dennes förehavanden inte i en anställning hos myndigheten. Till skillnad mot de polisiära infiltratörerna så omfattas de civila infiltratörerna inte av någon form av försäkring eller anställningsavtal. I utvägar av detta så har dessa endast ett grovmaskigt och urholkat²⁶⁷ socialt skyddsnät att falla tillbaka på.

I anslutning till detta så har en civil infiltratör vare sig genomgått polisiär grundutbildningen eller adekvat vidareutbildning varpå dessa saknar både juridisk och polisoperativ skolning. Att dessa oftast har långtgående erfarenhet av den kriminella sfärens sedvänja och förhållningssätt förringar inte utvägar av juridisk och polisoperativ kompetens. Att vissa civila infiltratörer därtill grundar sitt samarbete med polisen med utgångspunkt i högst subtila och dunkla motiv är i min mening än mer problematiskt och bidrar till ett synnerligen rättsosäkert förfarande.

---

²⁶⁷ Egen socialpolitisk värdering.

Av mina intervjuer så har det även framgått att vissa infiltratörer förmåtts att ta värvning efter att polisen utsatts dem för otillbörliga påtryckningar medans de befunnit sig i svåra livssituationer²⁶⁸, en uppfattning som även Advokat, Tomas Nilsson ger uttryck för i sitt särskilda yttrande.²⁶⁹

Att användningen av civila infiltratörer är att ses på som ett mycket effektivt verktyg i kampen mot den grova och organiserade brottsligheten är en uppfattning som jag delar. Verkansgraden av att en invigd yrkeskriminell med fritt tillträde till en eller flera kriminella organisationer, vidarebefordra information till polisen och därtill provocerar fram eller säkrar bevisning är i min mening enorm. Att metoden är effektiv är dock inte likställt med att den är kvalitativ eller rättssäker.

I intervjuer så har det framkommit att kriminella personers²⁷⁰ oskuldsvändningar ses på med skepsis av polisen, varefter dessa invändningar sällan beaktas, varpå utredningsarbetet fortskrider tvärt emot den misstänktes tes.²⁷¹

Min naturliga reflektion och följdfråga var och är; Om så är fallet, hur kan polisen lita på yrkeskriminella vilka värvats som infiltratörer vilka dessutom samarbetar med polisen utifrån mångfacetterade, dunkla och tvivelaktiga motiv? Det svar som jag erhöll från polisen var; *"det är som att välja mellan pest eller kolera...vill vi komma åt dessa grabbar så har vi inte mycket till val...om en infiltratör ger oss felaktig information men den räcker för att en åklagare skall fatta beslut om åtal så är det upp till honom och domstolen, eller?...det är ju inte 'Sven Svensson'²⁷² som vi jagar..."*²⁷³

---

²⁶⁸ Intervjuperson vilken inte vill bli omnämnd med namn.

²⁶⁹ SOU 2010:103, s. 405-408.

²⁷⁰ Kända återfallsförbrytare vilka tillhör organiserade gäng.

²⁷¹ Framkommit i intervju med företrädare för polisen vilken begärt källskydd.

²⁷² (Red.) Åsyftar inte en verklig person.

²⁷³ Framkommit i intervju med företrädare för polisen vilken begärt källskydd.

På frågan om det inte är problematiskt att en civil infiltratör inte har adekvat utbildning för uppdraget²⁷⁴ så erhöll jag följande svar; "*Infiltratören är inte där för att tolka och tycka, han fullgör sitt uppdrag, polis och åklagar tittar på det han inkommer med och sedan får domstolen välja och vraka*".²⁷⁵ På fråga om polisen i skrivande stund använder sig av civila infiltratörer erhöll jag följande svar; "*Nej, alla sådana operationer ligger på is p.g.a. osäkerhet i rättsläget*".²⁷⁶ Det skall dock tilläggas att jag i intervjuer med andra poliser erhållit information om att civila infiltratörer används i skrivande stund. På fråga om polisen kommer använda civila infiltratörer i framtiden, fick jag följande svar; "*Vi avvaktar som sagt, men ambitionen är att fortsätta och expandera verksamheten*".

Att den civila infiltratören inte utvärderar det juridiska rättsläget innan eller under en operation framgår av de infiltrationsoperationer vilka återgivits i tidigare avsnitt. Om man ser till "Operation Råven"²⁷⁷ så framgår att till och med SÄPO, på objektiva grunder förutsåg att det skulle rendera i en brottsprovokation, i det fall då infiltratören företog en beställning av registerutdrag. I "Gotlandsärendet"²⁷⁸ så dömdes en av huvudmännen till ett kännbart fängelsestraff då han köpt den narkotika som han egentligen ville sälja. Detta är i min mening högst graverande.

Att polisen anser att användandet av civila infiltratörer är ett effektivt verktyg i kampen mot den grova och organiserade brottsligheten grundas i min mening uteslutande i att de civila infiltratörerna tillskillnad mot de polisiära infiltratörerna, faktiskt får tillträde till konstellationer vilka i polisens mening är att ses på som grovt kriminella.²⁷⁹ Sett ur tillträdesaspekten så delar jag polisens uppfattningen om effektivitet, men att på grundval av detta titulera metoden som ett effektivt verktyg mot den

---

²⁷⁴ Grundläggande juridisk och polisiär grundutbildning samt vidareutbildning likt polisiära infiltratörer.

²⁷⁵ Framkommit i intervju med företrädare för polisen vilken begärt källskydd.

²⁷⁶ Se, Bilaga C.

²⁷⁷ JO, dnr: 1772-2007.

²⁷⁸ Ibid.

²⁷⁹ Jrf, Peter Rätz förehavanden i Gotlandsärendet och Operation Råven i JO dnr: 1772-2007.

grova och organiserade brottsligheten är enligt mig allt för långtgående. En korrekt effektivitetsbedömning måste i min mening även beakta rättssäkerhetsaspekterna, en uppfattning som polisen och polismetodutredningen inte synes dela.

Min personliga tes om att man kanske skulle kunna undkomma ovanstående problematik genom att skola de civila infiltratörer i grundläggande juridiska spörsmål föreföll initialt som en god tanke. Men, när inte ens de polisiära infiltratörerna (trots juridisk och polisiär skolning) kunnat genomföra juridiskt korrekta operationer, varpå HD (och underinstanserna) benämnt deras metoder som "*otillbörliga*"²⁸⁰ och att förfarandet i stora delar "*inte uppfyllt sedvanliga krav på rättssäkerhet*"²⁸¹, varpå bevis vilka härstammat från infiltrationsoperationer "*tillmättes ett mycket lågt bevisvärde*"²⁸², så måste jag avfärda ovanstående reflektion.

Med beaktande av allt i ovanstående så är min slutgiltiga konklusion att; den civila infiltratörsverksamheten må å ena sidan resulterar i mängder med förundersökningar, åtal och i många fall även fällande domar. Å andra sidan så är metodens utfall inte att ses på som kvalitativ.

Den dagen då straffrätten försakar och göra avkall på den kvalitativa rättssäkerheten till förmån för den kvantitativa upplärningsfrekvensen så vandrar vi på farlig mark. Den som förespråkar kvantitet kontra kvalitet bör i min mening inte ägna sig åt straffrättsliga spörsmål.

---

²⁸⁰ Högsta domstolen, mål nr: B-2150-11, s. 14, 27p.

²⁸¹ Ibid. s.14, 28p.

²⁸² Ibid.

10.3 Analys av polismetodutredningen

Utredningens uppdrag

I intervju med polismetodutredningens särskilda utredare och utredningssekreteraren, framkom att dessa tolkat utredningsuppdraget till att inte omfatta frågan om huruvida ett biträde av enskilda skulle få företas eller ej. Ingångsvärdet var således att metoden redan används och att den fortsättningsvis skulle få användas, varpå utredningen endast skulle utreda ifall det fanns ett lagreglerings behov i specifika frågor vilka aktualiserades i samband med infiltrationsoperationer.

Att ovanstående personer utläst ovannämnda inskränkningen med beaktande av det rådande kriminalpolitiska klimatet i vilket mycket offras för att stävja den organiserade brottsligheten, kan jag till viss del förstå. Av uppdragsbeskrivning i polismetodutredningen framgår att utredningen skulle "*överväga i vilken utsträckning tjänstemän vid de brottsbekämpande myndigheterna bör kunna ta hjälp av enskilda privatpersoner vid infiltrationsoperationer*".²⁸³ I min mening framgår dock ingen inskränkning likt den som gjorts gällande av den särskilde utredaren och dennes utredningssekreterare.

Man kan med fog ställa sig frågan om utredningen skulle nått en annan konklusion ifall utredaren m.fl. inte känt sig förhindrade från att utreda huruvida de brottsbekämpande myndigheter verkligen skall få anlita enskilda vid fullgörandet av deras arbetsuppgifter. Ovanstående uppdragsbeskrivning uppmanar i min mening utredaren till att faktiskt utreda huruvida de brottsbekämpande myndigheterna skall få kunna ta hjälp av enskilda eller ej. Det är i min mening ytterst beklagligt att denna fråga inte behandlades då jag och flera med mig²⁸⁴ velat få sakfrågan utredd utöver de uttalanden som JO och JK gjort.

---

²⁸³ SOU 2010:103 s. 414.

²⁸⁴ Intervjuade Advokater, domare, åklagare, författar, journalister, professorer och poliser.

Utredningens expertkommitté

Att expertkommitténs sammansättning till majoriteten bestått utav företrädare för nationella och utländska brottsbekämpande myndigheter är ytterst beklagligt. Med beaktande av ovanstående så har utredningen i min mening inte medverkat till att sakfrågornas för- och nackdelar belysts i tillräckligt stor utsträckning. I förevarande fall har den mångfald som statliga utredningar ideligen beaktar och förespråkar inskränkts. De brottsbekämpande myndigheterna har således givits obegränsad möjlighet till att influera utredningen i önskad riktning.

Införandet av en ny lag

Om polismetodutrednings förslag får gehör, så finner jag det viktigt att spaningsmetoderna regleras i en ny lag, *lag om särskilda inhämtningsåtgärder i de brottsbekämpande myndigheternas verksamhet* (inhämtningslagen). Frågorna som avses är särskilt centrala och i de fall utrednings förslag får gehör är det av yttersta vikt att dessa framgår ur lag.

Infiltration

Jag vill betona att jag inte delar polismetodutrednings konklusion eller motivering om att infiltrationsoperationer inte behöver regleras särskilt i lag med anledning av att dessa sker med utgångspunkt av de allmänna befogenheterna i polislagen. I min mening är det just utevaron av konkret lagstiftning och polisiära föreskrifter som givit upphov till den problematik som kantat verksamhetsgrenarna.

10.4 Analys av polismetodutredningens lagförslag

Annars brottslig gärning - 6 Kap.

Polismetodutredningen nådde konklusionen om att en polisman som infiltrerat en kriminell gruppering vilken t.ex. förbereder ett grovt rån, kan behöva göra sig skyldig till straffbara gärningar vid förberedelserna för brottet, trots att deltagandet syftar till att förhindra att brottet fullbordas.²⁸⁵

I min mening är detta resonemang högst kufiskt och inte väl underbyggt varpå ett resonemang likt om "*hönan och ägget*"²⁸⁶ måste föras.

Som tidigare nämnt så har de polisiära infiltratörer mig veterligen aldrig lyckats penetrera en gruppering vilken tillhör den grova och organiserade brottsligheten. Att polisens biträdare, d.v.s. kriminellt belastade civila infiltratörer, lyckats penetrera den grova och organiserade brottsligheten är en helt annan sak. Då ifrågavarande lagförslag tar sikte på de polisiära infiltratörerna så återfinns inget reellt behov att tillskänka dem möjligheten till att kunna begå en brottslig gärning, eftersom dessa ändå inte kan penetrera den grova och organiserade brottsligheten. Om polisen kunde framlägga bevisning för att dess polisiär infiltratörer lyckats penetrera den grova och organiserade brottsligheten, men att dessa misslyckats med sitt uppdrag eftersom de inte fick begå brott, så råder ett annorlunda diskussionsunderlag.

Något underlag i enlighet med nyssnämnda framgår inte av polismetodutredningen varpå förslaget enbart på denna grund bör avisas. Att polisen skulle ges tillstånd att begå sådana gärningar som skulle kunna bedömas som medverkan i mindre mån enligt 23 kap. 5 § BrB, ställer jag mig högst frågande till. Lagförslaget är enligt mig allt för långtgående varpå tillstånd skulle kunna ges även för handlingar vilka har ett straffvärde

---

²⁸⁵ SOU 2010:103, s. 173.

²⁸⁶ Eget resonemang.

motsvarande flera års fängelse.²⁸⁷ Jag delar således Göta Hovrätts resonemang om att ett bifall av ifrågavarande lagförslag skulle även skada rättsväsendets legitimitet.²⁸⁸

Att polisen skulle nå framgång i kampen mot den grova och organiserade brottsligheten om de polisiära infiltratorerna tillåts begå bötesbrott finner jag komiskt och högst motsägande. Enligt polismetodutredningen och polisen så gör den grova och organiserade brottsligheten sig skyldiga till bl.a. följande former av brott; grova narkotika- och vapenbrott (innefattar även smuggling), trafficking och avancerad rånbrottslighet.²⁸⁹ Att en polisman skulle få tillträde till en gruppering som ägnar sig åt brott i enlighet med ovanstående, på grundval av att denne får begå bötesbrott är ett påstående som har sin grund i någons livliga fantasi. Att en gruppering som t.ex. ägnar sig åt grova narkotika- och vapenbrott skulle knyta en infiltrerande polisman till sig för att denne kan företa ett snatteri eller stöld om t.ex. 40 - 100st kexchoklad saknar rim och reson, varpå förslaget bör avvisas.

Även om polisen skulle ges tillstånd att begå sådana gärningar som skulle kunna bedömas som medverkan i mindre mån enligt 23 kap. 5 § BrB, så skulle polisen endast få medverka i brottslighet, de kan således inte initiera en brottslig gärning. En infiltrerande polisman skulle således inte kunna gör dig skyldig till en grov misshandel mot t.ex. en antagonist till en för polisen intressant gruppering, för att på detta sätt visa sin värdighet för att i förlängningen beredas tillträde till grupperingen. Frågan om hur de polisiära infiltratorer skall lyckas penetrerar den grova och organiserade brottsligheten kvarstår således.

I min mening så kommer detta aldrig att ske varpå min tes vinner stöd av polismetodutredningen, vilken anfört följande; *I vissa miljöer är det i realiteten omöjligt, för en polisiär infiltrator att få tillträde. I vissa gäng eller etniska grupper krävs en specifik bakgrund för att accepteras varpå*

---

²⁸⁷ Göta Hovrätt, dnr: 2011-256, s. 3.

²⁸⁸ Göta Hovrätt, dnr: 2011-256, s. 3.

²⁸⁹ SOU 2010:103 s.89.

*den enda kvarstående möjligheten består i att använda sig av en enskild.*²⁹⁰

Det polismetodutredningen inte belyst är att majoriteten av gängen även har en provotid vilken i många fall sträcker sig över flera år.²⁹¹ Under en provotid förväntas en prospekterande medlem att genomföra provningar bestående i brott vilka klart överträffar gärningar vilka skulle kunna bedömas som medverkan i mindre mån enligt 23 kap. 5 §.

Även om de polisiära infiltratorerna skulle få begå gärningar vilka bedöms som medverkan i mindre mån enligt 23 kap. 5 §, i ett led till att accepteras av ett visst gäng, så skulle gängen per automatik svara med att höja inträdeskraven utöver de polisiära infiltratorernas befogenhet, varpå en låsning av positionerna skulle vara ett faktum.

Med beaktande av de polisiära infiltratorernas otillbörliga förehavanden under Operation Gödselstack så synes dessa inte bemästra "frihet under ansvar"²⁹² varpå det skulle bli mycket farligt om dessa tilläts begå brott, om än på bötesnivå.

Med beaktande av allt i ovanstående så finner jag ingen grund till att tillskänka polisen möjlighet till att varken begå bötesbrott eller gärningar som skulle kunna bedömas som medverkan i mindre mån enligt 23 kap. 5 §.

Biträdet av enskilda - 7 Kap.

Att majoriteten av de kriminella organisationerna antingen kräver; inträdesprov vilka innefattar utförande av brottsliga gärningar, annan specifik bakgrund eller specifik etnicitet är en konklusion som jag delar med både polisen och polismetodutredningen.²⁹³

Då de polisiära infiltratorerna inte kan eller kommer att kunna hävda sig till den grad att dessa bereds tillträde till organisationer av ovannämnda slag så

---

²⁹⁰ SOU 2010:103 s.228-229.

²⁹¹ Eget resonemang.

²⁹² Eget resonemang.

²⁹³ SOU 2010:103 s.228-229.

består polisens enda återstående möjlighet i att använda sig av privatpersoner vilka har naturligt tillträde till diverse organisationer. Polismetodutredningen men även polisen har således gjort gällande att kampen mot den grova och organiserade brottligheten mer eller mindre "står och faller"²⁹⁴ med polisens rätt till att ta biträde av enskilda. Nyssnämnda är en föreställning som jag inte delar varpå jag är övertygad om att polisen kan genomföra sina ålagda arbetsuppgifter med utgångspunkt av deras existerande verktygsarsenal.

Min tes vinner även stöd av experten och tillika Advokaten Tomas Nilssons särskilda yttranden ur vilket man kan utläsa att; polisen inte använt sig av civila infiltratörer under en överskådlig tidsperiod eftersom rättsläget varit allt för osäkert. Att avhållsamheten inneburit några nämnvärda negativa konsekvenser för de brottsbekämpande myndigheterna har dessa inte kunnat ge uttryck eller stöd för.²⁹⁵

Polismetodutredningen, vilken är en statlig offentlig utredningen, är en källa vilken ofta citeras i domar och andra former av avgöranden. Utredningen har redan citerats i t.ex. rättsfallet som tog sikte på Operation Gödselstack.²⁹⁶ I ifrågavarande fall så citerade åklagaren utredningen enligt följande; *"Polismetodutredningen har tagit upp frågan om bevisprovokation i sitt nyligen avgivna slutbetänkande. Däri anges sammanfattningsvis att det inte föreligger några hinder för polisen att använda infiltrationsåtgärder för att skaffa information som bidrar till att klara upp annars ouppklarade fall"*.²⁹⁷

Även om polismetodutredningens lagförslag inte reducerat kraven för ett biträde av enskilda så har utredningen legitimerat metoden i olika avseenden, likt i ovanstående exemplifiering. Om utredningens förslag vinner gehör så påstår jag att användningsfrekvensen av enskilda (civila

---

²⁹⁴ Eget resonemang med beaktande av utredningens sammantagna motivering.

²⁹⁵ SOU 2010:103 s.405-408.

²⁹⁶ HD B 2150-11.

²⁹⁷ HD B 2150-11, s. 5.

infiltratörer) kommer att öka markant varpå jag i nedanstående delar kommer redogöra för grunderna till mitt påstående.

För att särskilda skäl ska föreligga krävs att det t.ex. finns anledning att anta att en polis inte kan användas för uppdraget. Följdfrågan blir således om en polisiär infiltratör kan eller de facto har använts för att infiltrerar organisationer vilka ägnar sig åt grov och organiserad brottslighet? Svaret på den frågan är nej, och det framgår även av polismetodutredningen då denne konstaterat att "*I vissa miljöer är det svårt, eller i realiteten omöjligt, för en polis under täckmantel att få tillträde*".²⁹⁸ Rekviritet om särskilda skäl är således uppfyllt per automatik i alla fall då rör sig om en infiltrationsoperation vilken tar sikte på den grova och organiserade brottsligheten. Då de polisiära infiltratörerna inte kan infiltrerar ovanstående konstellationer så kommer efterfrågan och användandet av civila infiltratörer att öka.

Polismetodutredningen har gjort klart för de brottsbekämpande myndigheterna att; i de fall en polisiär infiltratör inte kan användas (d.v.s. i majoriteten av alla fall som rör grov och organiserad brottslighet) så består dessa enda återstående möjlighet i att använda sig av enskilda.²⁹⁹ Att JO tidigare anfört att det inte är acceptabelt att polisen har ett organiserat samarbete med civila³⁰⁰, kommer vara ett minne blott, eftersom utredningen meddelat att kampen mot den organiserad brottsligheten inte kan föras med hjälp av polisiära infiltratörer, utan måste således ske med hjälp av enskilda. Ett organiserat samarbete med civila har således legitimerats med beaktande av utredningens motiveringar.

I framtiden så kommer polisen antagligen bli utsatta för kritik då de i någon kritikers mening använder sig av civila infiltratörer i allt för hög utsträckning och på allt för lättvindiga grunder. I nyssnämnda situation så kommer polisen, likt åklagaren i "Operation Gödselstack" att luta sig

---

²⁹⁸ SOU 2010:103 s. 228.

²⁹⁹ SOU 2010:103 s. 228.

³⁰⁰ JO Dnr: 1772-2007

tillbaka mot polismetodutredningen och på grundval av denna hävda att de inte begår någon lagöverträdelse. Särskilda skäl föreligger och därtill så är deras förfarande inte att ses på som ens oetiskt, eftersom en statlig utredning poängterat hur viktiga de civila infiltratörerna är i kampen mot den grova och organiserade brottsligheten.

I min mening så får inte allt offras i kampen mot den grova och organiserade brottsligheten. Att polisen skall tillåtas ha ett organiserat och vidlyftigt samarbete med enskilda, vilka i majoriteten av fall är yrkeskriminella och polisen behjälpliga på grundval av mångfacetterade, dunkla och tvivelaktiga motiv är enligt min uppfattning inte rätt väg att gå. Den rättsosäkerhet som metodens användande givit upphov till är högst graverande och av sådan natur att metoden inte bör få användas.

10.5 Står vi inför en normalisering av det exceptionella?

Att en normalisering av det exceptionella redan inträffat är i min mening klarlagt. Jag gör därtill gällande att vi står inför en framtida normalisering av det än mer exceptionella.

Den redan företagna normaliseringen

Av högsta domstolens och underinstansernas avgöranden kan följande utläsas; "*infiltrationsoperationer är en accepterad och vedertagen arbetsmetod för polisen*".³⁰¹ Således konstateras att en normalisering och acceptans uppnåtts gällandes användandet av polisiära infiltratörer. Följdfrågan blir följaktligen huruvida en normalisering och acceptans uppnåtts gällandes de polisiära infiltratörernas användning av otillbörliga metoder, likt de som företogs i Operation Gödselstack?

---

³⁰¹ HD B 2150-11, s. 6ff.

I domslutet där ifrågavarande operation avhandlats framgår att de otillbörliga metoder vilka X, utsattes för; "*kan dock inte hänföras till det allvarligare slaget*".³⁰² Således har en normalisering och acceptans uppnåtts gällandes de polisiära infiltratörernas användande av otillbörliga metoder. Att användandet av otillbörliga metoder föranleder ett nedsättande av straff är en fråga för sig.³⁰³

Det bör även nämnas att för tiden då ovanstående dom avkunnades och i skrivande stund så får polisen inte begå en annars brottslig gärning, varpå HD, e-contrario uttalat att polisen får utsätta misstänkta för påtryckningar, som i objektiv mening är likställda med ett olaga hot. Detta är i min mening anmärkningsvärt och även tvärt emot rådande och hävdvunna principer.³⁰⁴

Pågående hotbildsnormalisering

Att en hotbildsnormalisering kommit till stånd och att det råder en överhängande risk om att denna befästs är i min mening klarlagt. Polismetodutrednings expertkommitté bestod till majoriteten utav företrädare för de brottbekämpande myndigheterna. Dessa har således givits möjlighet till att utifrån bristande underlag konstruera en hotbild vilken är mycket större än den faktiska verkligheten. Detta framgår tydligt i polismetodutrednings motivering, om varför polisen bör få begå brott³⁰⁵ och varför ett biträde av enskilda är av överhängande vikt.³⁰⁶ Att ovanstående motiveringar inte är välförankrade och att dessa har sin grund i ett bristande underlag framgår i och med att polismetodutredningen inte presenterat någon form av objektiv källa, ur vilken ovanstående hotbild kan utläsas eller närmare redogörs för.

---

³⁰² HD B 2150-11, s.17, 32p.

³⁰³ Ibid.

³⁰⁴ Prop. 1983/84:111 s. 46 ff

³⁰⁵ SOU 2010:103, s. 180ff.

³⁰⁶ Ibid., s. 227ff.

Pågående medelnormalisering

Infiltratörsverksamheten är en verksamheten vilken agerar i en svårkontrollerade och legala gråzon. Då det inte klart framgår vad som är att ses på som tillåten kontra otillåten verksamhet, så återfinns en överhängande risk för att polisen tänjer på gränserna, något som de bevisligen gjort. Polisen har således tänjt på gränserna och därefter framhållit att metoden är effektiv och att den ger goda resultat, till den grad att den är outhärlig.³⁰⁷ Av vad som framgår av polismetodutredningen har polisen inte presenterat eller därtill ombetts att presentera någon form av dokumentation för att styrka deras påstående om att metoden är effektiv eller ens rättssäker. Lagstiftaren står således i en potentiell position till att lagstifta i linje med polismetodutredningens betänkande, vilket härstammar från en utredningen vilken till stor del är grundade på de brottsbekämpande myndigheternas subjektiva uppgifter.

Framtida hotbilds- och medelnormalisering

Av Rikspolisstyrelsens remissyttranden framgår att dessa vill att de enskilda vilka biträder polisen skall ges möjlighet till att få företa en annars brottslig gärning.³⁰⁸ Detta är ytterligare ett bevis på att polisen inte nöjer sig med att lagstiftaren står i position till att rucka på eller helt överge hävdvunna principer, då polisen kan komma att ges tillstånd till att begå brott. Polisen nöjer sig således inte med allt i ovanstående utan vill att lagstiftaren därtill skall ge yrkeskriminella laga stöd till att begå brottsliga gärningar, i den mån gärningarna företas inom ramen för polisens brottsbekämpande och utredande verksamhet. Nyssnämnda är mycket främmande för mig och jag undrar ifall polisen verkligen ägnat någon som helst eftertanke kring sina egna önskemål.

Å ena sidan så hyser polisen stor misstro mot kriminella, men å andra sidan så synes polisen hysa förtroende för dem till den grad att polisen vill förmå lagstiftaren att lagstifta så att yrkeskriminella skall få begå brott. Jag hoppas att lagstiftaren tar sitt förnuft till fånga och därmed fränser från polisens önskemål i denne del.

---

³⁰⁷ SOU 2010:103, s. 180ff. och s. 227ff.

³⁰⁸ RA-000-1849/11 s. 5.

Nyssnämnda önskemål kommer i min mening aktualiseras på nytt den dag då polisen ges tillstånd till att begå brott, varpå dessa ännu en gång kommer hävda att de inte kan bekämpa den grova och organiserade brottsligheten med anledning av att de enskilda vilka biträder polisen inte får begå brott. Således kommer polisen att skapa en ny och verklighetsfrämmande hotbild, varefter lagstiftaren kommer överösas med nya påståenden, likt de som återgivits i ovanstående delar.

Resultatet av den redan företagna normaliseringen

Då användandet av polisiära infiltratörer är att ses på som en accepterad och vedertagen polisiär arbetsmetod, varpå infiltratörerna kan använda sig av otillbörliga metoder, vilka i efterhand föranleder att strafftiden nedsätts så måste detta exemplifieras med utgångspunkt av en hypotetisk operation. En operation, vilken med beaktande av praxis kan komma att företas inom en överskådlig framtid eller redan idag.

Ponera att en person i finansvärlden systematiskt undanhåller staten stora mängder skatt och därtill misstänks för systematiska och grov bokföringsbrott, (max 6 års fängelse enligt rekvisiten i 11 Kap. 5§ 2st. BrB). "Ryssarna/öststatsmaffian" (poliserna) vilka användes i Operation Gödselstack, kontaktar finansmannen och säger sig ha fått kännedom om att en annan och därtill mycket hårdförd organisation vill upptaxera honom. "Ryssarna/öststatsmaffian", erbjuder finansmannen beskydd till en kostnad om 5% av hans obeskattade reserver. "Ryssarna/öststatsmaffian" säger även att samarbetet måste vara transparent varpå finansmannen måste uppvisa kontoutdrag och annan dokumentation ur vilken man kan utläsa hans innehav, så att kostnaden för beskyddet kan uträknas.

Finansmannen avböjer erbjudandet varefter polisen (likt i Operation Gödselstack) kontaktar finansmannen en andra gång för att således öka pressen. "Ryssarna/öststatsmaffian" säger då att den andra organisation som vill upptaxera finansmannen har nu kartlagt dennes familj och vet bl.a.

vilket "dagis hans barn går på". Finansmannen blir rädd och bistår med kontoutdrag mm, varpå han grips och sedermera dömd.

Då polisen även i detta fall använt sig av otillbörliga metoder och förmått finansmannen att framlägga graverande bevisning om sina egna förhåvanden så säger tingsrätt och hovrätt (med beaktande av HD³⁰⁹) att; *metoderna var de facto otillbörliga men inte av allvarlig karaktär, de tillägger att normalstraffet uppgår till 6 års fängelse men vid ett beaktande av de otillbörliga påtryckningarna, så döms mannen till 4 års fängelse.*

Om man till ovanstående scenario inför en ny variabel beståendes i att polisen får begå bötesbrott och att de därmed kan utsätta finansmannen för en s.k. ringa misshandel (enligt 3 Kap. 5 §), varpå dessa kan utdela en eller flera s.k. örfil(ar) så är vi ute på farlig mark.

Frågan är om domstolarna då kommer räkna nyssnämnda som en otillbörlig påtryckning vilken inte kan hänföras till det allvarligare slaget?³¹⁰

Än värre blir det om vi drar saken till sin spets och beaktar den variabel som blidkar polisens hemställan om att de enskilda och till majoriteten yrkeskriminella vilka biträder polisen skall få delta i eller utföra en brottslig gärning.

Om ovanstående scenario tillåts så ser framtiden mycket mörk ut för rättssäkerheten. Förtroendet för polisen och domstolarna kommer att sjunka drastiskt och försvarsadvokater kommer i förlängningen inte kunna tillvarata sina klienters rättigheter.

---

³⁰⁹ HD B 2150-11, s.17, 32p.

³¹⁰ Ibid.

10.6 Slutsats

Infiltrationsoperationer har företagits med stöd av de allmänna befogenheterna i polislagen. Utevaron av en uttrycklig reglering har givit upphov till ett juridisk vakuüm i vilket godtyckliga bedömningar legat till grund för beslut. Att metoden är att ses på som mycket effektiv skall dock inte att likställas med att den är rättssäker. Ur rättssäkerhetssynpunkt så vore en konkret reglering av infiltratörsverksamheten att föredra. Polismetodutredningen som i min mening hade i uppdrag att reglera och precisera användandet av infiltrationsoperationer valde att avstå från ett sådant agerande, utan att motivera sitt beslut närmare. Metoden är således fortsättningsvis oregerad.

I utredningen så har polisen fått gehör för sina önskemål varpå utredningen lämnat förslag vilka överger hävdvunna principer. Nyssnämnda har därtill föregåtts utan ett beaktande av den rättssäkerhetsproblematik som infiltrationsoperationer historiskt sätt givit upphov till. Polismetodutredningens arbete har inte klarifierat eller reglerat den juridiska gråzon i vilken godtyckliga och rättsosäkra beslut tagits och till detta så har utredningen lämnat allt för långtgående lagförslag, varefter polisen kan komma att företa än mer radikala operationer, med avkall på rättssäkerheten som resultat.

Risken för att historien återupprepar sig i större magnitud är i min mening överhängande i det fall riksdagen; genomröstar utredningens nuvarande lagförslag.

Om allt i ovanstående tillåts, så kommer polisen utdela nådastöten mot Fru Justitia, med lagstiftarens goda minne. Efterdyningarna, av ett dråpslag mot det som rättvisans gudinna personifierat sedan urminnes tider, kommer erodera rättssäkerheten, varpå rättsrötan kan komma att frodas.

10.7 Framtida forskning

Det vore av intresse om någon kunde ta vid och utreda den civile infiltratörens arbetsrättsliga ställning och därigenom utreda huruvida polisen är att ses på som arbetsgivare. I samband med nyssnämnda så vore det intressant att utröna huruvida polisens har ett ansvar för en civil infiltratörs fortsatta uppehälle och leverne, i de fall dennes täckmantel avslöjas och denne således förblir förhindrad från att leva ett normal liv.

Det vore därtill intressant om någon kunde utreda huruvida Högsta Domstolen ruckat på eller helt övergivit hävdvunna principer i och med avkunnandet av mål nr: B-2150-11. I nyssnämnda ärende nådde Högsta Domstolen konklusionen om att de polisiära infiltratörernas subtila hot inte kunde hänföras till det allvarigare slaget.³¹¹ I objektiv mening så bör hoten likställas med ett olaga hot. En rättsdogmatisk studie med fokus på praxis bör således kunna företas för att därigenom återfinna subtila hot med anspelningar om kända och hårdförda gäng, t.ex. *"Du vet inte vem jag känner"*, *"Du kommer få en påhälsning"* m.fl., vilka därtill uttalats av en civilperson och som resulterat i straff. Fynden (hotens ordalydelse, straffen och domstolarnas motivering), bör således kunna ställas mot HD:s och de polisiära infiltratörernas uttalanden i ovannämnda dom. Jag tror mig veta att en domstol inte skulle ogillat eller avfärdat uttalande vilka står i paritet med det som sagts av de polisiära infiltratörerna, ifall dessa istället uttalats av en civilperson. En polis får som känt inte begå brott vid fullgörandet av sina arbetsuppgifter. En eventuell diskrepans mellan hot som renderat i straff för en civilperson kontra de som uttalats av de polisiära infiltratörerna kan konstatera att HD de facto ruckat på en hävdvunnen princip.

En genomgång av samtliga böcker som författats av Dick Sundevall och Lasse Wierup vilka tar sikte på informatör- och infiltratörsverksamheten bör rendera i ett antal forskningsuppslag för den som vill förkovra sig närmare.

---

³¹¹ HD B 2150-11, s.17, 32p.

Bilaga A

Rikspolisstyrelsens författningssamling

ISSN 0347-545X

Utgivare: chefsjuristen Lotta Gustavson

Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om användande av informatörer;

beslutade den 22 augusti 2007.

Rikspolisstyrelsen föreskriver följande med stöd av 13 e och 14 §§ förordningen (1989:773) med instruktion för Rikspolisstyrelsen och beslutar följande allmänna råd.

RPSFS 2007:5

FAP 490-1

Tillämpningsområde

1 § Denna författning innehåller regler om formerna för användande av informatörer inom Polisen (informatörsverksamhet). Den gäller inte i fråga om annan informationsinhämtning inom Polisen. Författningen gäller inte Säkerhetspolisen.

Definitioner

2 § I författningen används beteckningar med följande betydelse.

Informatörsverksamhet: Polisverksamhet som består i att inhämta information från en informatör

i frågor som rör brott eller brottslingar. Till informatörsverksamhet räknas även värvning av

en tilltänkt informatör, dock bara om den sker på uppdrag av polismyndigheten.

Informatör: En person som har antagits som informatör.

Hanterare: En polis som av en polismyndighet har utsetts att ansvara för kontakten med en informatör och som har registrerats i myndighetens hanterarregister.

Kontrollant: En polis i arbetsledande ställning som av en polismyndighet har utsetts att ansvara för informatörs

verksamhet vid en enhet inom myndigheten.

Myndighetsansvarig kontrollant: En polis i arbetsledande ställning som av en polismyndighet har utsetts att ansvara för informatörsverksamheten vid myndigheten och

som är kontaktperson i det nationella nätverket för informatörsverksamheten.

Riskanalys: Bedömning av de risker som kan uppkomma i informatörsverksamheten.

Logg: Dagbok, journal eller dylikt.

Browser: Ett vid Rikskriminalpolisen installerat dataverktyg som utgör ett stöd för informatörsverksamheten.

Tipspengar: Ekonomisk ersättning i form av belöning eller omkostnadsersättning som kan utgå till en informatör.

Organisation

Lokal organisation

3 § Informatörsverksamheten skall utgöra en del av polismyndighetens kriminalunderrättelseverksamhet.

Allmänna råd

Att informatörsverksamheten organisatoriskt knyts till kriminalunderrättelseverksamheten

hindrar inte att en informatör kan anlitas för att inom ramen för en pågående förundersökning få fram information om ett begånget brott.

4 § Polismyndigheten utser den som under länspolismästaren skall ha det övergripande ansvaret för informatörsverksamheten vid myndigheten. Han eller hon utser direkt under sig en myndighetsansvarig kontrollant. En myndighetsansvarig kontrollant får inte samtidigt ha arbetsuppgifter som kontrollant eller hanterare.

5 § Om inte polismyndigheten beslutar annat, skall en kontrollant utses av den myndighetsansvarige kontrollanten i samråd med den befattningshavare som avses i 4 § första stycket första meningen. En hanterare utses av myndighetsansvarig kontrollant eller kontrollant. Uppdrag som kontrollant får inte stadigvarande förenas med uppdrag som hanterare. En hanterare som tillfälligt tjänstgör som kontrollant skall i uppdraget som hanterare vara ansvarig inför en annan kontrollant.

Allmänna råd

Befattningar som myndighetsansvarig kontrollant och kontrollant bör i möjligaste mån inrättas som heltidsbefattningar. Polismyndigheten bör därutöver inrätta ett lämpligt antal befattningar som hanterare på heltid.

Heltidsanställd kontrollant och hanterare bör, om inte särskilda skäl föranleder annat, tjänstgöra inom kriminalunderrättelseverksamheten. En myndighetsansvarig kontrollant, kontrollant eller hanterare kan verka även vid en annan polismyndighet, om myndigheterna har träffat överenskommelse om sådan samverkan.

Samordning

6 § För nationell samordning av informatörsverksamheten finns en enhet vid Rikskriminalpolisen.

Samverkan

7 § I informatörsverksamhet skall polismyndigheterna samverka inom ramen för underrättelseprocessen. För sådan samverkan finns sex primära samverkansområden:

- **Norra samverkansområdet:** polismyndigheterna i Norrbotten, Västerbottens län, Västernorrlands län och Jämtlands län.
- **Mellersta samverkansområdet:** polismyndigheterna i Dalarna, Värmland, Gävleborgs län, Västmanlands län, Uppsala län och Örebro län.
- **Stockholms samverkansområde:** polismyndigheterna i Stockholms län och Gotland.
- **Östra samverkansområdet:** polismyndigheterna i Södermanlands län, Östergötlands län och Jönköpings län.
- **Västra samverkansområdet:** polismyndigheterna i Västra Götaland och Hallands län.
- **Södra samverkansområdet:** polismyndigheterna i Skåne, Kalmar län, Kronobergs län och Blekinge län.

Allmänt om informatörsverksamheten

8 § Användande av informatörer skall ingå som ett led i polismyndighetens brottsförebyggande och brottsbekämpande verksamhet. Den skall inriktas för att tillgodose myndighetens planlagda underrättelsebehov. Den befattningshavare som avses i 4 § första stycket första meningen skall se till att verksamheten organiseras så att en informatör utan oskäligt dröjsmål och på ett enkelt sätt kan komma i kontakt med en hanterare och att en hanterare har samma möjlighet till kontakt med en kontrollant.

Regler för informatörsverksamheten

Antagande som informatör m.m.

9 § En person får efter en riskanalys antas som informatör, om han eller hon har bedömts ha tillgång till information om brott eller brottslingar och vara lämplig som informatör samt är motiverad för uppgiften.

Ett beslut om att anta en person som informatör skall fattas av en myndighetsansvarig kontrollant eller en kontrollant. Av beslutet skall framgå vilka två poliser som skall registreras som informatörens hanterare i polismyndighetens hanterarregister. Informatören skall tilldelas ett kodnamn.

Bestämmelser rörande informatörsakt, hanterarregister och riskanalys finns i 16, 17 och 23 §§.

Hanterares huvudsakliga ansvar

10 § En hanterare har ansvar för de löpande kontakterna med en eller flera informatörer, för deras och sin egen säkerhet och för att mottagen information redovisas i underrättelseuppslag som även innefattar en bedömning av informatörens tillförlitlighet och informationens sakriktighet (4 x 4 metoden). Hanteraren skall

- inhämta godkännande av kontrollanten före planerade möten med en informatör,
- föra logg över samtliga kontakter med en informatör och med andra källor eller objekt för målsökning,
- förvara loggen på ett säkert sätt och förete den för kontrollanten på dennes begäran samt
- vidarebefordra upprättade underrättelseuppslag till kontrollanten.

Om det finns anledning att misstänka att informatören inte längre är tillförlitlig eller olämplig av andra skäl, skall hanteraren omedelbart underrätta kontrollanten.

Kontrollants huvudsakliga ansvar

11 § En kontrollant leder, kontrollerar och följer upp den verksamhet som bedrivs av en eller flera hanterare.

Kontrollanten skall

- bedöma och dokumentera behovet av riskanalyser samt, vid behov, genomföra sådana analyser,
- bedöma vilka åtgärder som erhållen information bör föranleda och vidarebefordra informationen till berörd enhet vid polismyndigheten,
- upprätta underlag för utbetalning av tipspengar,
- vid lämpliga tillfällen personligen träffa varje informatör och dennes hanterare för att bland annat kontrollera att kontakter och relationer mellan dem hålls på en yrkesmässig och säker nivå,
- föra logg över sina kontakter med hanterare och informatörer samt
- förvara loggen på ett säkert sätt och förete den för den myndighetsansvarige kontrollanten på dennes begäran.

Kontrollanten ansvarar vidare för registrering av hanterare samt för aktföring och granskning av avslutade källdrivningsoperationer i syfte att utvärdera olika metoders värde från erfarenhetssynpunkt.

Myndighetsansvarig kontrollants huvudsakliga ansvar m.m.

12 § En myndighetsansvarig kontrollant skall

- planera, kontrollera och följa upp polismyndighetens informatörverksamhet,
- se till att myndighetens hanterarregister förs på föreskrivet sätt och
- återkommande utöva tillsyn över att kontrollanter och hanterare för logg på föreskrivet sätt.

13 § Den myndighetsansvarige kontrollantens arbetsuppgifter skall vara avgränsade på sådant sätt att det inte finns risk för att de sammanblandas med uppgifter som åligger andra som verkar inom informatörsverksamheten.

14 § Den myndighetsansvarige kontrollanten ansvarar för att nödvändiga kontakter i komplicerade ärenden vid behov tas med andra kontaktpersoner i det nationella nätverket för informatörsverksamheten eller med företrädare för den enhet som anges i 6 §.

Regler för möten mellan hanterare och informatör

15 § För möten mellan hanterare och informatör gäller att

- ett planerat möte skall godkännas av kontrollant innan det äger rum och att, om förhandstillstånd lämnas för upprepade möten, villkoren för dessa antecknas i såväl kontrollantens som hanterarens logg,
- oförutsedda möten snarast skall rapporteras till kontrollant,
- två hanterare bör vara närvarande,
- en av hanterarna skall vara av samma kön som informatör, om han eller hon är under 20 år och
- hanteraren skall datera och tidsprecisera mötet i sin logg samt upprätta underrättelseuppslag (värderat enligt 4 x 4 metoden) så snart det är möjligt efter ett möte eller en kontakt.

Informatörsakt

16 § För varje informatör skall det upprättas en informatörsakt. Kontrollanten ansvarar för att informatörsakten förs och att den förvaras i ett säkerhetsskåp.

Registrering

Hanterarregister

17 § Den myndighetsansvarige kontrollanten ansvarar för att samtliga hanterare registreras i polismyndighetens hanterarregister. Registret förvaras i ett säkerhetsskåp.

Nationellt informatörsregister

18 § Vid den enhet som avses i 6 § skall det föras ett nationellt datoriserat register över informatörer. Registret skall uppfylla högt ställda krav på säkerhet. Den myndighetsansvarige kontrollanten vid polismyndigheten skall lämna de uppgifter som skall ingå i registret och ange vem, utöver honom eller henne, som får lämna uppgifter till eller begära uppgifter ur detta.

19 § Rikspolisstyrelsen är personuppgiftsansvarig enligt personuppgiftslagen (1998:204) för den behandling av personuppgifter som sker i det nationella informatörsregistret. För den behandling av personuppgifter som polismyndigheten utför i samband med uppgiftslämnandet är polismyndigheten att anse som personuppgiftsbiträde med de åligganden som följer av 30 § samma lag. Polismyndigheten har därvid att följa de instruktioner som styrelsen ger angående behandlingen och skall vidta de åtgärder som avses i 31 § första stycket personuppgiftslagen.

Ändamål med informatörsregistret

20 § Behandlingen av uppgifter i informatörsregistret skall ha till ändamål att ligga till grund för kontroll och uppföljning av informatörsverksamheten och fullgörandet av de internationella åtaganden som gäller för informatörsverksamheten.

Information till den registrerade

21 § Den som har registrerats eller avregistrerats som informatör skall informeras om detta på sätt som framgår av en fastställd rutin som har utarbetats av den enhet som avses i 6 §.

Gallring

22 § Bestämmelser om gallring av uppgifter i informatörsregistret finns i 13 § polisdatalagen (1998:622).

Risakanalys

23 § En risakanalys skall, utöver vad som följer av 9 §, genomföras även då det påkallas för att förebygga eller motarbeta risker som kan uppkomma i informatörsverksamheten.

Till grund för en risakanalys skall ligga den modell för analys och dokumentation som har utarbetats av den enhet som avses i 6 §.

Browser

24 § Browsern¹ bör av polismyndigheten användas till hjälp och vägledning i informatörsverksamheten. Den innehåller bl.a. handledningar, verksamhets- och handläggningsrekommendationer, underlag för bedömning av tipspengar, information om riskanalyser, blanketter m.m.

¹ Browsern finns tillgänglig i IT-systemet IntraPolis.

Browsern, som är åtkomstskyddad, får användas av lägst kontrollant samt av därtill behöriga befattningshavare vid Rikskriminalpolisen.

Tipspengar

Definitioner

25 § Följande ersättningsformer tillämpas.

Intern gratifikation: Belöning med interna medel vid polisiärt resultat.

Extern gratifikation: Belöning med av Polisen förmedlade externa medel vid polisiärt resultat.

Omkostnadsersättning I: Ersättning för en informatörs omkostnader.

Omkostnadsersättning II En särskild form av omkostnadsersättning som i för- eller efterskott och

för en bestämd tidsperiod kan utgå till en informatör under förutsättning att ersättningen bedömts ändamålsenlig.

Den myndighetsansvarige kontrollanten gör riskanalys och ombesörjer utbetalning av sådan ersättning.

26 § Tipspengar får endast utbetalas inom ramen för informatörsverksamheten.

Handläggning

27 § Det ankommer på hanteraren att föreslå utbetalning av tipspengar till en informatör och att upprätta det skriftliga underlag som behövs.

En kontrollant bereder i förekommande fall ersättningsärendet inför ett beslut.

Frågor som rör extern gratifikation handläggs av myndighetsansvarig kontrollant.

Allmänna råd

Polismyndigheten bör i lokala föreskrifter ange de beslutsnivåer som skall gälla i fråga om tipspengar.

I lokala föreskrifter bör även anges hur andra ersättningar än sådana som kan utgå till en informatör skall hanteras.

Rutiner

28 § Följande rutiner skall tillämpas.

- Alla former av ersättning som utgår till en informatör skall redovisas som tipspengar.
- Informatörens kodnamn skall framgå av beslutshandlingen i ersättningsärendet.
- Vid utbetalning av tipspengar skall minst två poliser, lämpligen hanterare och kontrollant, vara närvarande.
- Den myndighetsansvarige kontrollanten ansvarar för utbetalning av omkostnadsersättning II.

Regler för hanterares hantering av ersättningsfrågor

29 § En kontrollant skall se till att en hanterare instrueras i att

- aldrig locka informatören med ersättning,
- aldrig utlova ersättning till informatören,
- aldrig spekulera i ersättnings storlek,
- klargöra för informatören att det inte är hanteraren som har att avgöra ersättningsfrågan och
- med eget yttrande lämna över ersättningsärendet till kontrollant för

prövning.

En förutsättning för att ersättning skall utgå är att informatören inte kan komma att misstänkas för brott eller bedöms komma att avge avgörande vittnesmål i det aktuella ärendet. Hanteraren skall innan ersättningsfrågan avgörs dokumentera sin uppfattning i dessa hänseenden.

Bedömningsunderlag m.m.

30 § Till grund för bestämmande av ersättning skall ligga den modell med tillhörande blanketter för bedömningsunderlag, beslut, verifikat m.m. som utarbetats av den enhet som avses i 6 §.

Metoder

Allmänt

31 § En hanterares förhållande till en informatör skall präglas av yrkesmässighet och syfta till en öppen och ärlig relation samt utmärkas av ett högt säkerhetstänkande.

Allmänna råd

I kravet på yrkesmässighet bör ligga att hanteraren i sin relation till informatören inte får göra avkall på sin polisiära roll.

Värvning

32 § Värvning av en informatör skall alltid ske på ett ärligt och uppriktigt sätt. En tilltänkt informatör skall veta att det är till en polis som han eller hon lämnar information som rör brott eller brottslingar. I fråga om möten med en tilltänkt informatör gäller bestämmelserna i 15 § i tillämpliga delar.

Allmänna råd

Planeringen inför en värvning bör innehålla en tidplan. Det är angeläget att bland annat undanröja risken för att värvningsoperationen kan komma att uppfattas som en form av infiltration.

Avveckling av informatörer

33 § Om en informatör

- inte längre uppfyller kraven för informatörsstatus,
- under en tvåårsperiod inte lämnat någon information som bedömts vara av värde eller

- inte längre vill vara verksam som informatör

skall han eller hon avföras som informatör och uppgift om detta lämnas till den enhet som avses i 6 § för avregistrering i informatörsregistret.

Beslut om att avföra en informatör och att lämna uppgift om avregistrering fattas av kontrollant eller myndighetsansvarig kontrollant.

Rekrytering och utbildning av poliser m.m.

34 § En polis som skall rekryteras för att bedriva informatörsverksamhet skall vara väl lämpad för denna verksamhet och i övrigt ha de särskilda personliga egenskaper som krävs för uppgiften.

35 § All personal som skall bedriva informatörsverksamhet skall genomgå särskild utbildning genom Rikspolisstyrelsens försorg.

36 § En lämplighetsbedömning som avses i 34 § och utbildning enligt 35 § skall genomföras enligt ett underlag för lämplighetsbedömning och en utbildningsplan som beslutas av Rikspolisstyrelsen.

37 § Polismyndigheten kan när det påkallas besluta att ett uppdrag som hanterare skall upphöra.

Sekretess

38 § Bestämmelser om sekretess för uppgift i ärende rörande informatörsverksamhet finns i 5 kap. 1 § första stycket 4 och 9 kap. 17 § första stycket 4 sekretesslagen (1980:100).

Diarieföring

39 § Närmare bestämmelser om registrering m.m. av handlingar som innehåller uppgift som avses i 38 § finns i Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om postbehandling och diarieföring vid polismyndigheterna (FAP 181-1).

Åklagarinträde

40 § Bestämmelser som rör inledande av förundersökning, förundersökningsledning m.m. finns i Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om ledning av förundersökning i brottmål (FAP 403-5).

Lokala föreskrifter

Allmänna råd

Polismyndigheten bör i lokala föreskrifter meddela de ytterligare bestämmelser som behövs för tillämpningen av denna författning.

Övrigt

Allmänna råd

Polismyndigheten bör årligen granska att informatörsverksamhet bedrivs i överensstämmelse med reglerna i denna författning och de regler och normer som i övrigt gäller för verksamheten.

Denna författning träder i kraft den 1 oktober 2007.
På Rikspolisstyrelsens vägnar

STEFAN STRÖMBERG

Leif Gillgren (Polisavdelningen)

Rikspolisstyrelsens författningssamling

ISSN 0347-545X

Utgivare: chefsjuristen Lotta Gustavson

Föreskrifter om ändring i Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (FAP 490-1, RPSFS 2007:5) om användande av informatörer;

beslutade den 4 februari 2009.

Rikspolisstyrelsen föreskriver med stöd av 13 e och 14 §§ förordningen (1989:773) med instruktion för Rikspolisstyrelsen att det i

Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (FAP 490-1, RPSFS 2007:5) om användande av informatörer ska införas en ny paragraf, 41 §, med följande lydelse.

RPSFS 2009:2

FAP 490-1

Utkom från trycket
den 24 februari 2009

Övrigt

41 § Rikspolisstyrelsen får, om särskilda skäl föreligger, medge undantag från dessa föreskrifter.

Denna författning träder i kraft den 1 mars 2009.

På Rikspolisstyrelsens vägnar

BENGT SVENSON

Mona-Mari Arvidsdotter (Polisavdelningen)

Bilaga B

1 Författningsförslag

1.1 Förslag till lag (0000:00) om särskilda inhämtningsåtgärder i de brottsbekämpande myndigheternas verksamhet

Härigenom föreskrivs följande.

1 kap. Lagens tillämpningsområde och syfte

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om befogenhet att i brottsbekämpande verksamhet hos Rikspolisstyrelsen, polismyndigheterna, Ekobrottsmyndigheten och Åklagarmyndigheten använda vissa särskilda åtgärder i syfte att hämta in information för att

1. förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet (underrättelseverksamhet),
eller

2. utreda eller beivra brott (förundersökning).

I lagen finns även bestämmelser om befogenheternas tillämplighet för Tullverket, Kustbevakningen och Skatteverket i dessa myndigheters brottsbekämpande verksamhet.

2 § Syftet med denna lag är att reglera vissa särskilda åtgärder som kan utgöra ingrepp i grundläggande fri- och rättigheter enligt 2 kap. regeringsformen eller Europeiska konventionen den 4 november 1950 om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

3 § Denna lag innehåller bestämmelser om

1. ljud- eller bildupptagning samt lokalisering av person (2 kap.)
2. identifiering eller störning av mobil elektronisk kommunikationsutrustning m.m. (3 kap.)

Författningsförslag SOU 2010:103

3. tillträde till vissa utrymmen (4 kap.)
4. särskilda provokativa åtgärder (5 kap.)
5. annars brottsliga gärningar (6 kap.)
6. biträde av enskilda (7 kap.)
7. nedläggning av förundersökning (8 kap.)

Lagen innehåller även vissa särskilda bestämmelser för Säkerhetspolisen (9 kap.).

Denna lag omfattar inte åtgärder som enligt annan lag utgör hemliga tvångsmedel.

4 § Tillstånd till åtgärder enligt denna lag får meddelas endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den som åtgärden avser eller för något annat motstående intresse.

2 kap. Ljud- eller bildupptagning samt lokalisering av person

Vad befogenheten avser

1 § I den utsträckning som följer 2–5 §§ får teknisk utrustning användas för att ta upp ljud eller bild eller bestämma lokalisering av person.

Ljudupptagning av samtal

2 § Med ljudupptagning av samtal avses i denna lag användande av tekniskt hjälpmedel för upptagning av ljud, dolt eller genom vilseledande, för att ta upp

1. samtal där företrädare för myndigheten själv deltar, eller
2. sådant som avhandlas vid sammanträde eller sammankomst vartill allmänheten inte har tillträde, om företrädare för myndigheten själv deltar i sammanträdet eller sammankomsten.

Bildupptagning av hem eller korrespondens

3 § Med bildupptagning av hem eller korrespondens avses i denna lag användande av teknisk utrustning för upptagning av bild, dolt eller genom vilseledande, för att ta upp

1. bild i bostad, annat hus eller rum som inte är tillgängligt för allmänheten,
2. sådan bild som avses i 1 genom särskilt inriktad bildupptagning som sker från annan plats, eller
3. bild av korrespondens genom särskilt inriktad bildupptagning.

Lokalisering av person

4 § Med lokalisering av person avses i denna lag användande av teknisk utrustning som placeras på eller i föremål för att bestämma var en person befinner sig.

Särskilt ingripande åtgärder

5 § Om åtgärd som avses i 2–4 §§ kan antas bli av särskilt ingripande slag ska frågan om tillstånd till åtgärden prövas i den ordning som föreskrivs i 8 § respektive 11 §. Vid lokalisering av person gäller detsamma om den tekniska utrustningen placeras på eller i föremål som personen kan antas bära på sig eller ha med sig.

Förundersökning

6 § I förundersökning får åtgärd enligt 2–5 §§ vidtas om åtgärden kan antas vara av särskild betydelse för utredning av brott för vilket är föreskrivet fängelse i ett år eller däröver.

7 § I förundersökning prövas frågor om tillstånd till åtgärder enligt 2–4 §§ av undersökningsledaren eller åklagaren. En polisman får besluta om åtgärden, om det är fara i dröjsmål.

8 § I förundersökning prövas frågor om tillstånd till åtgärder enligt 5 § av rätten på ansökan av åklagaren.

Kan det befaras att inhämtande av rättens tillstånd till åtgärden skulle medföra sådan fördröjning eller annan olägenhet, som är av väsentlig betydelse för utredningen, får tillstånd, i avvaktan på rättens beslut, ges av åklagaren, eller, om åklagarens beslut inte kan avvaktas, av polisman.

Har åklagaren eller polisman gett ett sådant interimistiskt tillstånd ska åklagaren genast göra en skriftlig anmälan om åtgärden till rätten. I anmälan ska skälen för åtgärden anges. Rätten ska skyndsamt pröva ärendet. En sådan prövning ska ske även om åtgärden till fullo har verkställts. Finner rätten att det inte finns skäl för åtgärden ska den upphäva beslutet.

Underrättelseverksamhet

9 § I en undersökning för att förebygga, förhindra eller upptäcka sådan brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket är föreskrivet fängelse i ett år eller däröver, får åtgärd enligt 2–5 §§ vidtas om det finns särskild anledning att anta att åtgärden kan bidra till att förebygga, förhindra eller upptäcka den brottsliga verksamheten.

10 § I verksamhet enligt 9 § prövas frågor om tillstånd till åtgärder enligt 2–4 §§ av chefen för polismyndigheten. Myndighetschefen får delegera beslutanderätten. En polisman får besluta om åtgärden, om det är fara i dröjsmål.

11 § I verksamhet enligt 9 § prövas frågor om tillstånd till åtgärder enligt 5 § av Nämnden.

Kan det befaras att inhämtande av Nämndens tillstånd till åtgärden skulle medföra sådan fördröjning eller annan olägenhet, som är av väsentlig betydelse för utredningen, får tillstånd, i avvaktan på Nämndens beslut, ges av chefen för polismyndigheten. Myndighetschefen får delegera beslutanderätten. Om inte heller myndighetschefens beslut kan avvaktas får tillstånd, i avvaktan på Nämndens beslut, ges av polisman.

Har chefen för polismyndigheten eller polisman gett ett interimistiskt tillstånd ska polismyndigheten genast göra en skriftlig anmälan om åtgärden till Nämnden. I anmälan ska skälen för åtgärden anges. Nämnden ska skyndsamt pröva ärendet. En sådan prövning ska ske även om åtgärden till fullo har verkställts. Finner Nämnden att det inte finns skäl för åtgärden ska den upphäva beslutet.

Gemensamma bestämmelser

12 § Tiden för tillstånd får inte bestämmas längre än nödvändigt och får inte överstiga tre månader från dagen för beslutet. Ett tillstånd ska förenas med de villkor som behövs för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte i onödan kränks.

13 § Om det inte längre finns skäl för åtgärden ska beslutet omedelbart hävas. Har beslutet fattats av rätten får det hävas även av åklagaren. Har beslutet fattats av Nämnden får det hävas även av polismyndigheten.

3 kap. Identifiering eller störning av mobil elektronisk kommunikationsutrustning m.m.

Vad befogenheten avser

1 § I den utsträckning som följer av 2–4 §§ får tekniska hjälpmedel användas för att identifiera mobil elektronisk kommunikationsutrustning eller annan utrustning för radiokommunikation, eller för att störa kommunikation med sådan utrustning.

Identifiering

2 § Med identifiering av mobil elektronisk kommunikationsutrustning eller annan utrustning för radiokommunikation avses i denna lag användande av tekniska hjälpmedel för sändning eller mottagning av radiovågor för att identifiera vilken mobil elektronisk kommunikationsutrustning eller annan utrustning för radiokommunikation som befinner sig inom ett visst geografiskt område.

Störning

3 § Med störning av kommunikation med mobil elektronisk kommunikationsutrustning eller annan utrustning för radiokommunikation avses i denna lag användande av tekniska hjälpmedel för sändning eller mottagning av radiovågor för att störa kommunikation med mobil elektronisk kommunikationsutrustning eller annan utrustning för radiokommunikation inom ett visst geografiskt område.

Särskilt ingripande åtgärder

4 § Om åtgärd som avses i 2 eller 3 § kan antas bli av särskilt ingripande slag ska åtgärden beslutas i den ordning som föreskrivs i 7 § respektive 10 §.

Förundersökning

5 § I förundersökning får åtgärd enligt 2–4 §§ vidtas om åtgärden kan antas vara av särskild betydelse för utredning av brott för vilket är föreskrivet fängelse i ett år eller däröver.

6 § I förundersökning prövas frågor om tillstånd till åtgärder enligt 2 eller 3 § av undersökningsledaren eller åklagaren. En polisman får besluta om åtgärden, om det är fara i dröjsmål.

7 § I förundersökning prövas frågor om tillstånd till åtgärder enligt 4 § av rätten på ansökan av åklagaren.

Kan det befaras att inhämtande av rättens tillstånd till åtgärden skulle medföra sådan fördröjning eller annan olägenhet, som är av väsentlig betydelse för utredningen, får tillstånd, i avvaktan på rättens beslut, ges av åklagaren, eller, om åklagarens beslut inte kan avvaktas, av polisman.

Har åklagaren eller polisman gett ett sådant interimistiskt tillstånd ska åklagaren genast göra en skriftlig anmälan om åtgärden till rätten. I anmälan ska skälen för åtgärden anges. Rätten ska skyndsamt pröva ärendet. En sådan prövning ska ske även om åtgärden till fullo har verkställts. Finner rätten att det inte finns skäl för åtgärden ska den upphäva beslutet.

Underrättelseverksamhet

8 § I en undersökning för att förebygga, förhindra eller upptäcka sådan brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket är föreskrivet fängelse i ett år eller däröver, får åtgärd enligt 2–4 §§ vidtas om det finns särskild anledning att anta att åtgärden kan bidra till att förebygga, förhindra eller upptäcka den brottsliga verksamheten.

9 § I verksamhet enligt 8 § prövas frågor om tillstånd till åtgärder enligt 2 eller 3 § av chefen för polismyndigheten. Myndighetschefen får delegera beslutanderätten. En polisman får besluta om

åtgärden, om det är fara i dröjsmål.

10 § I verksamhet enligt 8 § prövas frågor om tillstånd till åtgärder enligt 4 § av Nämnden på ansökan av polismyndigheten. Kan det befaras att inhämtande av Nämndens tillstånd till åtgärden skulle medföra sådan fördröjning eller annan olägenhet, som är av väsentlig betydelse för utredningen, får tillstånd, i avvaktan på Nämndens beslut, ges av chefen för polismyndigheten. Myndighetschefen får delegera beslutanderätten. Om inte heller myndighetschefens beslut kan avvaktas får tillstånd, i avvaktan på Nämndens beslut, ges av polisman.

Har chefen för polismyndigheten eller polisman gett ett interimistiskt tillstånd ska polismyndigheten genast göra en skriftlig anmälan om åtgärden till Nämnden. I anmälan ska skälen för åtgärden anges. Nämnden ska skyndsamt pröva ärendet. En sådan prövning ska ske även om åtgärden till fullo har verkställts. Finner Nämnden att det inte finns skäl för åtgärden ska den upphäva beslutet.

Gemensamma bestämmelser

11 § I ett beslut om identifiering eller störning enligt detta kapitel ska det anges vilken tid beslutet avser samt vilken teleadress, vilken person eller vilket avgränsat geografiskt område beslutet avser.

12 § Tiden för tillstånd får inte bestämmas längre än nödvändigt och får inte överstiga tre månader från dagen för beslutet. Ett tillstånd ska förenas med de villkor som behövs för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte i onödan kränks.

13 § Om det inte längre finns skäl för åtgärden ska beslutet omedelbart hävas. Har beslutet fattats av rätten får det hävas även av åklagaren. Har beslutet fattats av Nämnden får det hävas även av polismyndigheten.

4 kap. Tillträde till utrymmen i vissa fall

Infiltrationsverksamhet

Vad befogenheten avser

1 § I infiltrationsverksamhet får polisen, efter särskilt tillstånd, genom vilseledande åtgärder bereda sig tillträde till bostad, annat hus, rum eller ställe som inte är tillgängligt för allmänheten.

2 § Bestämmelser om användningen av teknisk utrustning för ljud eller bildupptagning finns i 2 kap.

Förundersökning

3 § I förundersökning prövas frågor om tillstånd till tillträde enligt 1 § av undersökningsledaren eller åklagaren. Vid fara i dröjsmål får polisman, utan särskilt tillstånd, bereda sig sådant tillträde.

Underrättelseverksamhet

4 § I en undersökning för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet prövas frågor om tillstånd till tillträde enligt 1 § av polismyndigheten. Vid fara i dröjsmål får polisman, utan särskilt tillstånd, bereda sig sådant tillträde.

Gemensamma bestämmelser

5 § Tiden för tillstånd får inte bestämmas längre än nödvändigt och får inte överstiga tre månader från dagen för beslutet. Ett tillstånd ska förenas med de villkor som behövs för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte i onödan kränks.

6 § Om det inte längre finns skäl för åtgärden ska beslutet omedelbart hävas.

Installation av lokaliseringsutrustning

Vad befogenheten avser

7 § För att installera, underhålla eller avlägsna teknisk utrustning för lokalisering får polisen i hemlighet

1. bereda sig tillträde till en plats som annars skyddas mot intrång,
2. tillfälligt flytta det föremål på eller i vilket utrustningen ska placeras eller finns placerad, samt
3. vidta de andra åtgärder som behövs för att utrustningen ska fungera effektivt.

Förundersökning

8 § I förundersökning prövas frågor om tillstånd till åtgärder som avses i 7 § av undersökningsledaren eller åklagaren. En polisman får besluta om åtgärden, om det är fara i dröjsmål.

Om åtgärd enligt 7 § avser lokalisering av person av särskilt ingripande slag enligt 2 kap. 5 §, ska vad som sägs i 2 kap. 8 § gälla även för prövning av åtgärden enligt 7 §.

Underrättelseverksamhet

9 § I en undersökning för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet prövas frågor om tillstånd till åtgärder som avses i 7 § av chefen för polismyndigheten. Myndighetschefen får delegera beslutanderätten. En polisman får besluta om åtgärden, om det är fara i dröjsmål.

Om åtgärd enligt 7 § avser lokalisering av person av särskilt ingripande slag enligt 2 kap. 5 §, ska vad som sägs i 2 kap. 11 § gälla även för prövning av åtgärden enligt 7 §.

Gemensamma bestämmelser

10 § Tiden för tillstånd får inte bestämmas längre än nödvändigt och får inte överstiga tre månader från dagen för beslutet. Ett tillstånd ska förenas med de villkor som behövs för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte i onödan kränks.

11 § Om det inte längre finns skäl för åtgärden ska beslutet omedelbart hävas. Har beslutet fattats av rätten får det hävas även av åklagaren. Har beslutet fattats av Nämnden får det hävas även av polismyndigheten.

12 § Teknisk utrustning för lokalisering ska återtas eller göras obrukbar så snart som möjligt efter det att tiden för tillståndet har gått ut eller tillståndet hävts.

5 kap. Särskilda provokativa åtgärder

1 § Vid förundersökning får polisen, för att få fram bevisning om redan begångna brott, vidta åtgärder som kan leda till att någon förmås att begå en brottslig gärning (särskilda provokativa åtgärder). Provokativa åtgärder enligt första stycket får vidtas endast om

1. det föreligger stark misstanke om allvarlig brottslighet, och
2. åtgärderna är av synnerlig vikt för utredningen.

2 § Frågor om tillstånd till särskilda provokativa åtgärder prövas av åklagaren. Ett tillstånd ska förenas med de villkor som behövs för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte i onödan kränks.

3 § Om det inte längre finns skäl för de provokativa åtgärderna ska beslutet omedelbart hävas.

4 § För brott som någon har förmåtts att begå genom särskilda provokativa åtgärder får inte dömas till påföljd.

6 kap. Annars brottsliga gärningar

Vad befogenheten avser

1 § Vid förundersökning om allvarlig brottslighet eller undersökning för att förebygga, förhindra eller upptäcka sådan brottslighet får polisen, efter särskilt tillstånd, utföra en straffbelagd gärning, om det är nödvändigt för att kunna genomföra eller fullfölja en infiltrationsoperation. Ett sådant tillstånd får endast avse

1. sådana gärningar som inte kan antas föranleda annan påföljd än böter eller,
2. gärningar som, om de bedöms enligt reglerna om medverkan till brott, skulle utgöra medverkan i mindre mån enligt 23 kap. 5 § brottsbalken.

Avser tillståndet en undersökning för att förebygga, förhindra eller upptäcka allvarlig brottslighet får ett tillstånd endast avse gärningar enligt andra stycket 1.

2 § Gärning som avses i 1 § får vidtas endast om infiltrationsoperationen är av synnerlig vikt för utredningen eller undersökningen och skälen för att i samband med infiltrationsoperationen utföra en straffbelagd gärning uppenbart uppväger det men som den kan innebära för allmänna eller enskilda intressen.

Förundersökning

3 § I förundersökning prövas frågor om tillstånd till utförande av straffbelagda gärningar av rätten på ansökan av åklagaren.

Underrättelseverksamhet

4 § I en undersökning för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet prövas frågor om tillstånd till utförande av straffbelagda gärningar av Nämnden på ansökan av polismyndigheten.

Gemensamma bestämmelser

5 § Ett tillstånd ska innehålla uppgifter om vilken infiltrationsoperation tillståndet avser, under vilken tid tillståndet ska gälla och vilka gärningar som tillståndet avser. Ett tillstånd ska vidare förenas med de villkor som behövs för att tillgodose att enskildas personliga integritet eller allmänna eller enskilda intressen i övrigt inte i onödan kränks.

Tiden för ett tillstånd får inte bestämmas längre än nödvändigt och inte heller överstiga tre månader från dagen för beslutet.

6 § Om det inte längre finns skäl för utförandet av en straffbelagd gärning ska beslutet omedelbart hävas. Har beslutet fattats av rätten får det hävas även av åklagaren. Har beslutet fattats av Nämnden får det hävas även av polismyndigheten.

7 § En gärning som vidtas inom ramen för en sådan infiltrationsoperation för vilken ett tillstånd enligt 1 § har meddelats, utgör inte brott under förutsättning att gärningen

1. är direkt jämförbar med någon av de gärningar som avses i tillståndet, och
2. uppfyller de allmänna krav som följer av 1 och 2 §§.

8 § Vad som i detta kapitel föreskrivs om utförande av en straffbelagd gärning ska tillämpas även på en gärning som kan föranleda sanktionsavgift.

7 kap. Biträde av enskilda

1 § Vid åtgärder enligt 2 eller 4 kap. får polisen, om det finns särskilda skäl, ta biträde av enskilda. Detsamma gäller vid infiltrationsverksamhet och andra provokativa åtgärder än de som avses i 5 kap.

2 § Vad som föreskrivs i 2 kap. 2 § om företrädare för myndigheten ska, när en enskild lämnar biträde enligt 1 §, i stället gälla den enskilde.

3 § Vid åtgärder enligt 5 eller 6 kap. samt 9 kap. 1 § får polisen, om det finns synnerliga skäl, ta biträde av enskilda. Sådant biträde får endast avse åtgärder som syftar till att en polisman ska kunna genomföra de åtgärder som avses i tillståndet.

4 § Frågor om biträde av enskilda prövas av den beslutsinstans eller beslutsfattare som enligt 2, 4–6 eller 9 kap. har att besluta om åtgärden.

8 kap. Nedläggning av förundersökning

1 § Förundersökning får läggas ned om det finns anledning att anta att det genom förundersökningens fortsatta bedrivande eller genom lagföring av brottet skulle uppstå en påtaglig risk för att avslöja,

eller på annat sätt äventyra syftet med, en infiltrationsoperation.

Om brottet kan antas medföra strängare straff än böter krävs dock att det är uppenbart att

1. brottet avser sådan gärning som, om den bedöms enligt regleringen om medverkan till brott, skulle utgöra medverkan i mindre mån enligt 23 kap. 5 § brottsbalken, eller

2. brottet har ett avsevärt lägre straffvärde än det brott eller den brottsliga verksamhet som infiltrationsoperationen riktar sig mot. Om förutsättningar för att lägga ned en förundersökning enligt första stycket föreligger redan innan en sådan har inletts, får det beslutas att förundersökning inte ska inledas. Beslut enligt denna bestämmelse meddelas av åklagaren. Beslut får meddelas endast under förutsättning att något väsentligt allmänt eller enskilt intresse inte åsidosätts.

9 kap. Särskilda bestämmelser för Säkerhetspolisen

Särskilda provokativa åtgärder i underrättelseverksamhet

1 § Säkerhetspolisen får, utöver vad som framgår av 5 kap. 1 §, vidta åtgärder som kan förmå en person som omfattas av en undersökning för att förebygga, förhindra eller upptäcka allvarlig brottslighet, att begå en brottslig gärning. Åtgärderna får vidtas endast om det behövs för att få fram uppgifter som det finns särskild anledning att anta kan bidra till att förebygga, förhindra eller upptäcka den allvarliga brottsliga verksamheten. Åtgärderna får vidtas endast om det är av synnerlig vikt för undersökningen.

2 § Frågor om tillstånd till särskilda provokativa åtgärder i underrättelseverksamhet prövas av Nämnden efter ansökan av Säkerhetspolisen.

3 § Om det inte längre finns skäl för de provokativa åtgärderna ska beslutet omedelbart hävas.

4 § Bestämmelsen i 5 kap. 4 § ska tillämpas också på åtgärder enligt 1 §.

39

Biträde av enskilda

5 § Säkerhetspolisen får i fall som avses i 7 kap. 3 §, om det finns synnerliga skäl, ta biträde av enskilda även avseende andra åtgärder än sådana som syftar till att en polisman ska kunna genomföra de åtgärder som avses i tillståndet.

10 kap. Dokumentation och granskning

1 § Åtgärder enligt denna lag ska dokumenteras. Av dokumentationen ska det framgå

1. vem som har fattat beslutet om åtgärden,
2. grunden för beslutet och tidpunkten när det har fattats,
3. vem eller vilka som har deltagit i åtgärden,
4. vem eller vilka som åtgärden har riktat sig mot,
5. tiden för åtgärden, samt
6. vad som i övrigt har förekommit vid åtgärden.

2 § En upptagning eller uppteckning som har gjorts vid en åtgärd enligt denna lag ska granskas snarast möjligt.

Upptagningar eller uppteckningar ska, i de delar de är av betydelse från brottsutredningssynpunkt, bevaras till dess förundersökningen har lagts ned eller avslutats eller, om åtal väckts, målet har avgjorts slutligt. I de delar upptagningarna och uppteckningarna är av betydelse för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet ska de bevaras så länge det behövs för detta ändamål. De

ska därefter förstöras.

Trots vad som sägs i andra stycket får uppgifter från upptagningar och uppteckningar behandlas i enlighet med vad som är särskilt föreskrivet i lag.

11 kap. Överklagande m.m.

Gemensamma bestämmelser

1 § Beslut enligt denna lag får verkställas omedelbart.

Förundersökning

2 § Har i förundersökning beslut om åtgärd enligt denna lag fattats av annan än rätten ska beslutet prövas av rätten, om den som är föremål för åtgärden begär det. Begäran om sådan prövning ska göras skriftligen eller muntligen hos åklagaren eller undersökningsledaren. Åklagaren eller undersökningsledaren ska utan dröjsmål överlämna ärendet till rätten.

3 § I fråga om överklagande av rättens beslut enligt denna lag tillämpas bestämmelserna i rättegångsbalken om överklagande av rättens beslut i brottmål i fråga om en åtgärd som avses i 25–28 kap. samma balk.

4 § Den som i förundersökning har varit utsatt för en åtgärd enligt 2 kap. 5 § ska underrättas som åtgärden. I fråga om sådan underrättelse, tidpunkten för underrättelsen och undantag från underrättelseskyldigheten tillämpas 27 kap. 31 § andra och tredje styckena, 32 och 33 §§ rättegångsbalken. Underrättelsen ska även innehålla uppgift om platsen för åtgärden.

Underrättelseverksamhet

5 § Har i underrättelseverksamhet beslut om åtgärd enligt denna lag fattats av annan än Nämnden ska beslutet prövas av Nämnden, om den som är föremål för åtgärden begär det. Begäran om sådan prövning ska göras skriftligen eller muntligen hos polismyndigheten. Polismyndigheten ska utan dröjsmål överlämna ärendet till Nämnden. Nämndens beslut får inte överklagas.

12 kap. Tillsyn

1 § I lagen (2007:980) om tillsyn över viss brottsbekämpande verksamhet finns bestämmelser om Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens tillsyn på eget initiativ och på begäran av enskild.

13 kap. Tillämplighet för andra brottsbekämpande myndigheter

1 § Följande bestämmelser gäller även i brottsbekämpande verksamhet hos Tullverket.

1. Ljudupptagning av samtal, bildupptagning av hem eller korrespondens samt lokalisering av person (2 kap. 2–5 §§)
2. Identifiering eller störning av mobil elektronisk kommunikationsutrustning m.m. (3 kap 2–4 §§)
3. Installation av lokaliseringsutrustning (4 kap. 7 §)
4. Särskilda provokativa åtgärder (5 kap. 1 §)

5. Biträde av enskilda (7 kap. 1 och 3 §§)

Vad som i denna lag är föreskrivet om polismyndighet eller polisman ska vid utövande av befogenhet enligt första stycket även gälla Tullverket respektive tjänsteman vid Tullverket.

2 § Följande bestämmelser gäller även i brottsbekämpande verksamhet hos Kustbevakningen.

1. Bildupptagning av hem eller korrespondens samt lokalisering av person (2 kap. 3–5 §§)

2. Installation av lokaliseringsutrustning (4 kap. 7 §)

3. Biträde av enskilda (7 kap. 1 §)

Vad som i denna lag är föreskrivet om polismyndighet eller polisman ska vid utövande av befogenhet enligt första stycket även gälla Kustbevakningen respektive tjänsteman vid Kustbevakningen.

3 § Bestämmelserna om bildupptagning av hem eller korrespondens i 2 kap 3 och 5 §§ gäller även i brottsbekämpande verksamhet hos Skatteverket.

Vad som i denna lag är föreskrivet om polismyndighet eller polisman ska vid utövande av befogenhet enligt första stycket även gälla Skatteverket respektive tjänsteman vid Skatteverket.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2012. Om en åtgärd som regleras i denna lag har beslutats innan lagen träder i kraft och verkställighet av åtgärden har påbörjats före ikraftträdandet, får verkställighet av åtgärden fortgå utan tillämpning av denna lag, dock längst till och med den 30 september 2012.

Bilaga C

Kommuniké mellan mig och företrädare för polisen och RPS.

Frågeställning 1.

Hej,

Jag skriver i nuläget mitt examensarbete på juristprogrammet. Jag skulle vilja ha ett officiellt svar på nedanstående frågor. Alla frågor tar sikte på den öppna polisen.

Med vänlig hälsning

B.T

Mina frågor;

- (i) Använder sig polisen av infiltratörer, d.v.s. "under cover poliser" s.k. UC- operatörer? Om nej se (ii).
  - (ii) Har polisen tidigare använt sig av personer som faller in under (i).
  - (iii) Använder sig polis av infiltratörer, d.v.s. privatpersoner som på anmodan av polisen infiltrerar olika grupper och organisationer.
  - (iv) Utbetalar polis pengar (belöning) till personer som infaller under (ii).
  - (v) Har Peter Rätz arbetat som infiltratör åt polisen?
-

Svar 1.³¹²

- (i) Nej, sedan drygt ett år tillbaka ligger den så kallade UC-verksamheten på is. Skälet: Oklarheter i regelverket.
- (ii) Ja.
- (iii) Nej. Däremot finns en reglerad verksamhet rörande informatörer, vilket är privatpersoner, som redan finns i kriminella miljöer eller har tillgång till information om kriminella, som förser polisen underrättelseinformation.
- (iv) Ja då dess är/var anställda poliser och får/fick således lön.
- (v) Personuppgifter är sekretessbelagda.

Svar 2.³¹³

- (i) Ja,
- (ii) Nej, vi använder bara poliser.
- (iii) Nej
- (iv) Nej, vi använder bara poliser.
- (v) Nej

---

³¹² Personen som avlagt svar 1, har direkt kontakt med ledningen för RPS.

³¹³ Personen som avlagt svar 2, innehar eller har innehaft en av de högsta positionerna inom den öppna polisens hemligaste enheter. Under skrivandet av denna uppsats så har efterforskningsföretagits av olika personer. RPS, behöver således inte ägna sig åt vidare efterforskning, all kommunikation har bedrivits via externa och numera kasserade e-post konton.

Jag vill uppmärksamma läsaren av detta alster att särskilt beakta diskrepansen mellan det första och andra svaret. Således konstaterar ni likt mig att svaren skiljer sig åt. Företrädarna för Rikspolisstyrelsen säger att UC- verksamheten (polisiära infiltratörer) ligger på is medans intervjuperson två, givit ett annat svar. Man förundras således över den "samstämmighet" som råder inom RPS och de operativa enheterna inom polisen.

Frågeställning 2.

Hej,

Jag har en kompletterande fråga till mitt examensarbete.

Stämmer nedanstående uttalande som du avlagt till uppdrag granskning, avseende den 41 § vilken framgår av; RPSFS2009:2, FAP 490-1.

Med vänlig hälsning

B.T

Uttalanden från polisen i Uppdrag granskning³¹⁴

- "För att man skulle kunna anställa honom var man tvungen att införa ett undantag till reglerna. Så det är den enda gången som det här undantaget har kommit till användning", säger .....(red.)³¹⁵ på Rikspolisstyrelsen.

Svar på min fråga.

Ja det stämmer.

/Vänligen³¹⁶

---

³¹⁴ Program per den 23 november 2011.

³¹⁵ Finner inte fog för att namnge personen ifråga.

³¹⁶ Ibid.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt Tryck

Prop. 1983/84:11	<i>Med förslag till polislag m.m.</i>
SOU 1982:63	<i>Polislag.</i>
SOU 2010:103	<i>Särskilda spaningsmetoder.</i>
Dnr. 1772-2007	JO
1997/98 s. 118	JO
1977/78 s. 126	JO
1989/90 s. 65	JO
Dnr: 731-2010	JO
Dnr. 3652-2010	JO
Dnr. 7284-08-22	JK
1982, A.28	JK
JU 07.11.	Faktablad, Justitiedepartementet.
RåR 2007:1	Riksåklagarens riktlinjer, <i>Handläggning av provokativa åtgärder.</i>
JU 2010/10019/L4	Remissinstanser.
RPSFS 2007:5, FAP 490-1	<i>Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om användande av informatörer.</i>

RPSFS 2009:2, FAP 490-1

Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om användande av informatörer.

Litteratur

Berggren, Nils-Olof
& Munk, Johan

Polislagen - En kommentar, nionde upplagan, Nordstedts juridik AB, Stockholm, 2011.

Flyghed, Janne

Brottsbekämpning –mellan effektivitet och integritet, Studentlitteratur, Lund 2000.

Helmius, Ingrid.

Polisens rättsliga befogenheter vid spaning, Iustus Förlag, Uppsala, 2000.

Sundevall, Dick.

Hanteraren.: Uppdrag: Infiltrera svensk maffia., Albert Bonniers Förlag Stockholm, 2008.

Sundevall, Dick.

Peter Rätz - Nio år som undercoveragent, Albert Bonniers Förlag, Stockholm, 2009.

Wierup, Lasse

Infiltratören – den smutsigaste härvan inom svensk polis, Nordstedts förlag, Stockholm, 2008.

Övrigt

Rikspolisstyrelsen

Spanark-gruppen

*Narkotikaspaning och
underrättelseförfarande,
C-4206886/79, 1980-06-12.*

SPANEK

*Arbetsgruppen angående spaning
mot ekonomisk brottslighet, Några
synpunkter på spaningsmetoder,
C-429-2295/78, 1975-05-25.*

SPANORG

*Spaningsfunktion, Spanorg första
rapporten, 1981*

VKA-128-1419/05.

*Rikspolisstyrelsens tillsynsrapport
Användandet av informatörer i
Polisens kriminalunderrättelse-
verksamhet.*

Uppdrag granskning

Sveriges Television avsnitt,
2011-11-23

Tidningen Metro

2010-11-19

Remissvar

RA-000-1849/11

Dnr: 46/2011-810

2011-06-30

Dnr: 2011-256

Rikspolisstyrelsen

Svenska journalistförbundet

Civil Rights Defenders

Göta Hovrätt

Dnr: R-2011/0569

Advokatsamfundet

Dnr: 1610-2011

Justitieombudsmannen

JURFAK 2011/31

Juridiska fakultetsnämnden vid

Uppsala universitet

Dnr: LUR 2011/34

Juridiska fakultetsstyrelsen vid

Lunds universitet

Intervjuer

Advokat, Lars Kruse

Advokat, Johan Eriksson

Advokat, Peter Althin

Advokat, Tomas Nilsson

Advokat, Mikael Nilsson

Professor, Petter Asp

Professor, Mårten Schultz

Svea Hovrätts President, Fredrik Wersäll

Chefrådman, Stefan Reimer

Rådman, Martin Persson

Statsåklagare, Nils-Eric Schultz

Författaren och tillika journalisten, Dick Sundevall

Författaren och tillika journalisten, Lasse Wierup

Författaren och tillika journalisten, Joakim Palmkvist

Journalisten, Gubb-Jan Stigsson

Internet ordlistor

Svenska Akademiens ordlista över det svenska språket

Ordlista för Sveriges Domstolar, Svensk/Engelsk - Engelsk/Svensk

Rättsfallsförteckning

Högsta domstolen

NJA 2006 s.145

NJA 2011 s.638

NJA 2006 s.145

B-2150-11

Ö - 5345-08

Ö - 3798-08